

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016 - 2023

Sierpień, 2017 r.

Zadanie współfinansowane ze środków Unii Europejskiej,
w ramach Programu Pomoc Techniczna 2014 - 2020

Zamawiający:

Gmina Latowicz
Urząd Gminy Latowicz
ul. Rynek 6
05-334 Latowicz

Wykonawca:

Green Key
Joanna Masiota-Tomaszewska
ul. Nowy Świat 10a/15
60 - 583 Poznań
www.greenkey.pl

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016 - 2023

Właściciel firmy:

mgr Joanna Masiota - Tomaszewska

Autorzy opracowania:

mgr inż. Łukasz Gińko
mgr Joanna Walkowiak
mgr Daniel Wiśniewski
mgr Andrzej Karkowski
mgr Wojciech Pająk
mgr Kamil Nabagło

Sierpień, 2017 r.

WYKAZ SKRÓTÓW

BAEL – Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
DN – średnica nominalna
DW – droga wojewódzka
Dz. U. – Dziennik Ustaw
EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS – Europejski Fundusz Społeczny
GOPS – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
IMGW – Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej
LPR – Lokalny Program Rewitalizacji
GEZ – Gminna Ewidencja Zabytków
GOPS – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
GUS – Główny Urząd Statystyczny
KIS – Klub Integracji Społecznej
MR – Ministerstwo Rozwoju
OSP – Ochotnicza Straż Pożarna
OZE – Odnawialne Źródła Energii
POKL – Program Operacyjny Kapitał Ludzki
PKD – Produkt Klasyfikacja Działalności
POP – Program Ochrony Powietrza
PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PUP – Powiatowy Urząd Pracy
REGON – Rejestr Gospodarki Narodowej
ROJP – Roczna Ocena
RPO WM – Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego
UE – Unia Europejska
WIOŚ – Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska

SPIS TREŚCI

I.	WSTĘP	7
1.1.	PODSTAWA PRAWNA.....	7
1.2.	METODA OPRACOWANIA PROGRAMU REWITALIZACJI.....	9
II.	DIAGNOZA NA POTRZEBY WYZNACZENIA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI.....	11
2.1.	METODA OPRACOWYWANIA DIAGNOZY Z UWZGLĘDNIENIEM PRZYJĘTYCH WSKAŹNIKÓW DELIMITACJI.....	11
2.2.	WYZNACZENIE PORÓWNYWALNYCH JEDNOSTEK PRZESTRZENNYCH DO CELÓW ANALIZY WYSTĘPUJĄCYCH ZJAWISK.....	13
2.3.	DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH – ANALIZA SFERY SPOŁECZNEJ	18
2.3.1.	Sfera społeczna – dane podstawowe	18
2.3.2.	Problemy rynku pracy	24
2.3.2.1.	Wskaźnik – Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej	25
2.3.2.2.	Wskaźnik – Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w liczbie osób w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej	31
2.3.3.	Samowystarczalność ekonomiczna ludności i gospodarstw domowych.....	33
2.3.3.1.	Wskaźnik – Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej	34
2.3.3.2.	Wskaźnik – Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	39
2.3.3.3.	Wskaźnik – Liczba dzieci korzystających z dożywiania w przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym.....	41
2.3.4.	Depopulacja – tendencja w zmianach liczby ludności.....	43
2.3.4.1.	Wskaźnik – Zmiana liczby ludności w latach 2014 -2016 (wartość 100 oznacza stałą liczbę ludności, wartość niższa depopulację, tj. wyludnianie się obszaru).....	45
2.4.	DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH – ANALIZA SFERY GOSPODARCZEJ	47
2.4.1.	Sfera gospodarcza – podstawowa charakterystyka	47
2.4.2.	Klimat aktywności gospodarczej.....	53
2.4.2.1.	Wskaźnik – Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce przestrzennej.....	53
2.5.	DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH – ANALIZA SFERY ŚRODOWISKOWEJ	54
2.5.1.	Sfera środowiskowa – jakość powietrza	54
2.6.	DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH – ANALIZA SFERY PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNEJ	60
2.6.1.	Sfera przestrzenno-funkcjonalna – charakterystyka podstawowa	60
2.6.2.	Struktura przestrzenno-funkcjonalna obszaru – uwarunkowania historyczne.....	64
2.6.2.1.	Wskaźnik – Liczba obiektów zabytkowych ujętych w GEZ w złym stanie technicznym w przeliczeniu na 100 ha powierzchni danej jednostki przestrzennej	66
2.7.	PODSUMOWANIE ANALIZY WSKAŹNIKOWEJ	68
2.8.	WYZNACZENIE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO	73
2.9.	POGŁĘBIONA DIAGNOZA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO	76

2.10.	WYZNACZENIE OBSZARU REWITALIZACJI	84
III.	WIZJA STANU OBSZARU PO PRZEPROWADZONEJ REWITALIZACJI	86
IV.	CELE REWITALIZACJI	86
V.	OPIS POWIĄZAŃ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY	87
5.1.	STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY LATOWICZ	87
5.2.	GMINNA STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY LATOWICZ	88
5.3.	STRATEGIA ROZWOJU GMINY LATOWICZ NA LATA 2015-2025	88
VI.	PRZEDSIĘWZIĘCIA I PROJEKTY REWITALIZACYJNE	90
6.1.	GŁÓWNE PROJEKTY REWITALIZACYJNE	90
6.2.	CHARAKTERYSTYKA UZUPEŁNIAJĄCYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	108
VII.	MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	111
7.1.	MECHANIZMY ZAPEWNIANIA KOMPLEMENTARNOŚCI	111
7.1.1.	Komplementarność przestrzenna	112
7.1.2.	Komplementarność problemowa	114
7.1.3.	Komplementarność proceduralno-instytucjonalna	118
7.1.4.	Komplementarność źródeł finansowania	118
7.1.5.	Komplementarność międzyokresowa	118
7.2.	MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW ORAZ INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI	120
VIII.	FINANSOWANIE PROGRAMU REWITALIZACJI I HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ	125
IX.	OPIS STRUKTURY ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ PROGRAMU REWITALIZACJI	127
X.	SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY PROGRAMU REWITALIZACJI	129
	SPIS TABEL	134
	SPIS RYCIN	135
	WYKORZYSTANE MATERIAŁY I OPRACOWANIA	136
	ZAŁĄCZNIKI	138

I. WSTĘP

1.1. PODSTAWA PRAWNA

Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2017 poz. 1023), określiła zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji. Samorządy otrzymały podstawę prawną do podjęcia kompleksowych działań służących rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie programu rewitalizacji.

Zgodnie z art. 52 ustawy o rewitalizacji do dnia 31 grudnia 2023 r. dopuszcza się realizację przedsięwzięć wynikających z programu zawierającego działania służące wyprowadzeniu obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego, przyjmowanego uchwałą rady gminy, bez uchwalania gminnego programu rewitalizacji. W takim przypadku wyznaczenie w drodze uchwały obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, specjalnej strefy rewitalizacji, a także uchwalenie miejscowego planu rewitalizacji nie jest dopuszczalne.

Prowadzenie rewitalizacji bez korzystania z rozwiązań ustawowych (bez uchwalania Gminnego Programu Rewitalizacji) nie jest za to przeszkodą do aplikowania o środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej. W przypadku, w którym gmina chce się ubiegać o otrzymanie środków unijnych na projekty rewitalizacyjne musi opracować program rewitalizacji zgodny z wymaganiami wynikającymi z Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 (co do zasady – w aspekcie merytorycznym są to wymogi tożsame do ustawowych, jednak uproszczone są kwestie proceduralne), oraz z wymaganiami i wytycznymi, które zostały przyjęte przez Instytucję Zarządzającą RPO. Wszelkie prace związane z przygotowaniem i wdrożeniem Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 są więc zgodne z „Instrukcją dotyczącą przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego”.

Przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, a także jej prowadzenie w zakresie właściwości gminy, stanowią jej zadania własne wobec czego Gmina Latowicz przystąpiła do opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023. W celu opracowania diagnozy służącej wskazaniu obszarów najbardziej narażonych na oddziaływanie negatywnych zjawisk społecznych na terenie Gminy Latowicz Wójt zobowiązany jest przeprowadzić analizy, w których wykorzystuje obiektywne i weryfikowalne mierniki i metody badawcze dostosowane do lokalnych uwarunkowań.

Obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, można wyznaczyć jako obszar

zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

- gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw, lub
- środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz нефункционowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia na każdym z podobszarów występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych.

Obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wyznacza się jako obszar rewitalizacji.

Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20 % powierzchni gminy oraz zamieszkały przez nie więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 został opracowany zgodnie z zaleceniami zawartymi w „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 – 2020”. Ministerstwa Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 r. (MR/H 2014-2020/20(2)08/2016). Zgodnie z zapisami niniejszego dokumentu LPR jest wieloletnim programem działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków dla ich zrównoważonego rozwoju, który stanowi narzędzie planowania koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji. LPR został opracowany na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, ze zm.).

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 został również sporządzony zgodnie z „Instrukcją dotyczącą przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego”. Dokument instrukcji przygotowania projektów rewitalizacyjnych określa zasady przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Instrukcja jest skierowana przede wszystkim do władz samorządów lokalnych w województwie mazowieckim, które są odpowiedzialne za opracowanie i wdrażanie programów rewitalizacji, ale także do innych podmiotów, które są zainteresowane kreowaniem zmian na zdegradowanych przestrzeniach wskazanych do rewitalizacji.

1.2. METODA OPRACOWANIA PROGRAMU REWITALIZACJI

Na podstawie przeprowadzonych analiz Wójt Gminy Latowicz sporządza diagnozę, która jest podstawą do wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk gospodarczych lub środowiskowych lub funkcjonalno-przestrzennych lub technicznych. Obszar zdegradowany może zostać podzielony na podobszary, w tym takie nieposiadające wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia na każdym z podobszarów występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych. Obszar rewitalizacji natomiast stanowi całość lub część obszaru zdegradowanego cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na których gmina zamierza prowadzić rewitalizację. Szczegółowy opis cech i delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji został zamieszczony w podrozdziale 3. Delimitacja obszarów zdegradowanych – analiza wskaźnikowa.

Dla wyznaczonego obszaru rewitalizacji Wójt Gminy Latowicz sporządza Lokalny Program Rewitalizacji (LPR), który zawiera:

- opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy,
- diagnozę czynników i zjawisk kryzysowych oraz skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych,
- zasięgi przestrzenne obszaru/obszarów zdegradowanych,
- wizję wyprowadzenia obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego (planowany efekt rewitalizacji),
- identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych,
- wykaz dopełniających się wzajemnie najważniejszych przedsięwzięć i głównych projektów rewitalizacyjnych dotyczących obszaru zdegradowanego, które będą realizowane w ramach programu rewitalizacji tzn. takich, bez których realizacja celów programu rewitalizacji nie będzie możliwa i obszar rewitalizacji nie będzie w stanie wyjść z kryzysowej sytuacji,
- ogólny (zbiorczy) opis innych, uzupełniających rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych – tzn. takich, które ze względu na mniejszą skalę oddziaływania trudno zidentyfikować indywidualnie, a są oczekiwane ze względu na realizację celów programu rewitalizacji,
- mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji,
- indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych zawartych w programie z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł (także spoza funduszy polityki spójności na lata 2014-2020 – publiczne i prywatne środki krajowe w celu realizacji zasady dodatkowości środków UE),
- mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji,
- system realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji,

- system monitoringu skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu.

Program został sporządzony zgodnie z założeniami Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 powinien odznaczać się następującym zestawem cech:

Ryc. 1. Cechy programów rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 – 2020”

Kompleksowość programu jest rozumiana jako ujęcie działań rewitalizacyjnych w oparciu o wszystkie aspekty rewitalizacji (społeczny i gospodarczy, przestrzenno-funkcjonalny, techniczny lub środowiskowy) powiązane z obszarem rewitalizacji i jego otoczeniem, a także z integracją działań pod względem finansowania z różnych źródeł. Na konstrukcję programu składa się wiele różnorodnych projektów, które powinny być wzajemnie powiązane i powinien zachodzić między nimi efekt synergii.

Koncentracja programu rewitalizacji oznacza, że działania zawarte w programie dotyczą terenów o istotnym znaczeniu dla rozwoju gminy, które obejmują całość lub część obszaru zdegradowanego, i na których zdiagnozowano szczególną koncentrację negatywnych zjawisk kryzysowych

Komplementarność przedsięwzięć/projektów dotyczy komplementarności pod względem:

- przestrzennym,
- problemowym,
- proceduralno-instytucjonalnym,
- międzyokresowym,
- źródeł finansowania.

Komplementarność została opisana szerzej w podrozdziale 8.1 Mechanizmy zapewniania komplementarności.

Realizacja zasady partnerstwa i partycypacji odnosi się do aktywnego udziału interesariuszy w procesie rewitalizacji w gminie na każdym z etapów (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, monitorowanie). Program, który realizuje zasadę partnerstwa i partycypacji zawiera opis procesu przygotowania dokumentu, w którym przedstawiono udział interesariuszy, a także wybraną formę zarządzania programem, która realizuje zasadę udziału interesariuszy.

II. DIAGNOZA NA POTRZEBY WYZNACZENIA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI

Obszar zdegradowany to obszar, w którym zidentyfikowano stan kryzysowy, tj. stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, współwystępujący z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej. Na etapie sporządzania diagnozy, powoduje to konieczność określenia, które jednostki przestrzenne wchodzące w skład Gminy Latowicz, charakteryzują się kumulacją problemów.

W poniższych rozdziałach przedstawiono szczegółowo metodę, a także wyniki przeprowadzonych analiz w ramach diagnozy na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Latowicz.

2.1. METODA OPRACOWYWANIA DIAGNOZY Z UWZGLĘDNIENIEM PRZYJĘTYCH WSKAŹNIKÓW DELIMITACJI

W celu delimitacji obszaru zdegradowanego na terenie gminy zastosowano metodę analizy wskaźnikowej. Dzięki niej możliwe jest przedstawienie przestrzennego zróżnicowania negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno – funkcjonalnych i technicznych na terenie Gminy Latowicz.

Podstawą stwierdzenia na danym obszarze stanu kryzysowego jest występowanie problemów o charakterze społecznym. W przypadku, gdy negatywne procesy społeczne współwystępują z problemami o charakterze gospodarczym, przestrzenno – funkcjonalnym lub środowiskowym możliwe jest podjęcie działań naprawczych o charakterze rewitalizacyjnym.

Skalę negatywnych zjawisk powinny odzwierciedlać wskaźniki, za pomocą których można poddać analizie dany obszar i problemy tam występujące.

W „Instrukcji dotyczącej przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego” wyznaczono rekomendowane wskaźniki podstawowe do wyznaczenia obszarów kryzysowych dla każdej ze sfer:

1. w sferze społecznej:

- wysoka stopa bezrobocia,
  - wysoki poziom ubóstwa,
  - wysoka przestępczość,
  - wysoki wskaźnik przemocy w rodzinie,
  - niski poziom edukacji,
  - niewielka liczba organizacji społecznych / liczba członków (fundacje, stowarzyszenia),
  - niska frekwencja w wyborach.
2. w sferze przestrzenno – funkcjonalnej:
- degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym,
  - brak funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska,
  - niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną,
  - brak dostępu do podstawowych usług lub ich niska jakość,
  - niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru,
  - niski poziom obsługi komunikacyjnej,
  - deficyt lub niskiej jakości tereny publiczne.
3. w sferze gospodarczej:
- niski stopień przedsiębiorczości,
  - słaba kondycja przedsiębiorstw.
4. w sferze środowiskowej:
- przekroczenie standardów jakości środowiska,
  - obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska.

W niniejszym dokumencie określono listę wskaźników, które możliwie dobrze oddają zróżnicowanie poszczególnych obszarów Gminy Latowicz w 2016 r.:

1. w sferze społecznej:
- Udział (%) osób w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem,
  - Zmiana liczby ludności w latach 2014 -2016 (wartość 100 oznacza stałą liczbę ludności, wartość niższa depopulację, tj. wyludnianie się obszaru),
  - Udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w danej jednostce przestrzennej,
  - Udział (%) osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w danej jednostce przestrzennej,
  - Udział (%) osób pobierających zasiłki w liczbie osób ogółem danej jednostki przestrzennej,
  - Udział (%) dzieci korzystających z dożywiania w przeliczeniu na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym w danej jednostce przestrzennej,
  - Udział (%) dzieci do lat 17 (włącznie), na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w przeliczeniu na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym
2. w sferze gospodarczej:

- Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w 2016 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym (2016),
3. w sferze przestrzenno-funkcjonalnej:
- Liczba obiektów zabytkowych ujętych w GEZ w przeliczeniu na 100 ha powierzchni danej jednostki przestrzennej.

Dane niezbędne do opracowania powyższych wskaźników pozyskano w marcu i kwietniu 2017 r. od następujących jednostek:

1. Powiatowy Urząd Pracy w Mińsku Mazowieckim.
2. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Latowiczu.
3. Urząd Gminy Latowicz.

Po otrzymaniu bezwzględnych danych liczbowych w odniesieniu do poszczególnych jednostek przestrzennych odpowiednio je zagregowano w taki sposób, aby uzyskać dane względne. Dla wyszczególnionych obszarów obliczono średnią arytmetyczną danego zjawiska, w tym również dla terenu całej gminy. Następnie kolorem pomarańczowym zaznaczono obliczone wartości wskaźnika, które są mniej korzystne od średniej wartości dla Gminy. W końcowym etapie zsumowano liczbę negatywnych wskaźników oraz zinterpretowano w celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

2.2. WYZNACZENIE PORÓWNYWALNYCH JEDNOSTEK PRZESTRZENNYCH DO CELÓW ANALIZY WYSTĘPUJĄCYCH ZJAWISK

Porównywalność wyników diagnozy wymaga przetwarzania danych w ramach poziomu niższego niż poziom gminy. Jednostki analityczne powinny być możliwie podobne, a ponadto powinny:

- stanowić pewne całości pod względem funkcjonalnym,
- charakteryzować się pewną spójnością społeczną i przestrzenną.

W tym celu wykorzystano podział administracyjny gminy Latowicz na miejscowości. Jednak w przypadku największej miejscowości – Latowicz, postanowiono podzielić go na 3 odrębne jednostki przestrzenne.

Miejscowość Latowicz podzielono na 3 jednostki przestrzenne, ze względu na fakt, że jego powierzchnia całkowita wynosi 2 573 ha, co stanowi 22,6 % powierzchni całkowitej Gminy Latowicz. W przypadku wskazania wsi Latowicz jako miejscowość nie mogła by być obszarem rewitalizacyjnym z uwagi na przekraczanie dozwolonej wielkości obszaru rewitalizacji, która nie może przekraczać 20 % obszaru gminy. Uzasadnieniem dla podziału miejscowości Latowicz na 3 jednostki jest jej układ przestrzenny. Wg danych GUS do miejscowości Latowicz przynależą 3 przysiółki – Góra, Kulaśnica i Rozstanki, a także dwie części miejscowości Wymyśle i Piaski. Z punktu widzenia przestrzennego Latowicz tworzą 3 jednostki o zwartej zabudowie, spójne przestrzennie. Od zachodniej części miejscowości jest to część obejmująca przede wszystkim część miejscowości Wymyśle i część miejscowości Piaski. Centralną część miejscowości stanowi najstarsza, historyczna część miejscowości Latowicz, cechująca się najbardziej zwartą strukturą zabudowy, a także cechami w układzie urbanistycznym świadczącymi o miejskiej historii Latowicza. Latowicz utracił prawa miejskie w 1869 r., ale zachowany układ urbanistyczny Rynku wraz z pierzejami, który jest wpisany do Gminnej Ewidencji Zabytków. Do centralnej jednostki dołączono również przysiółek Góra.

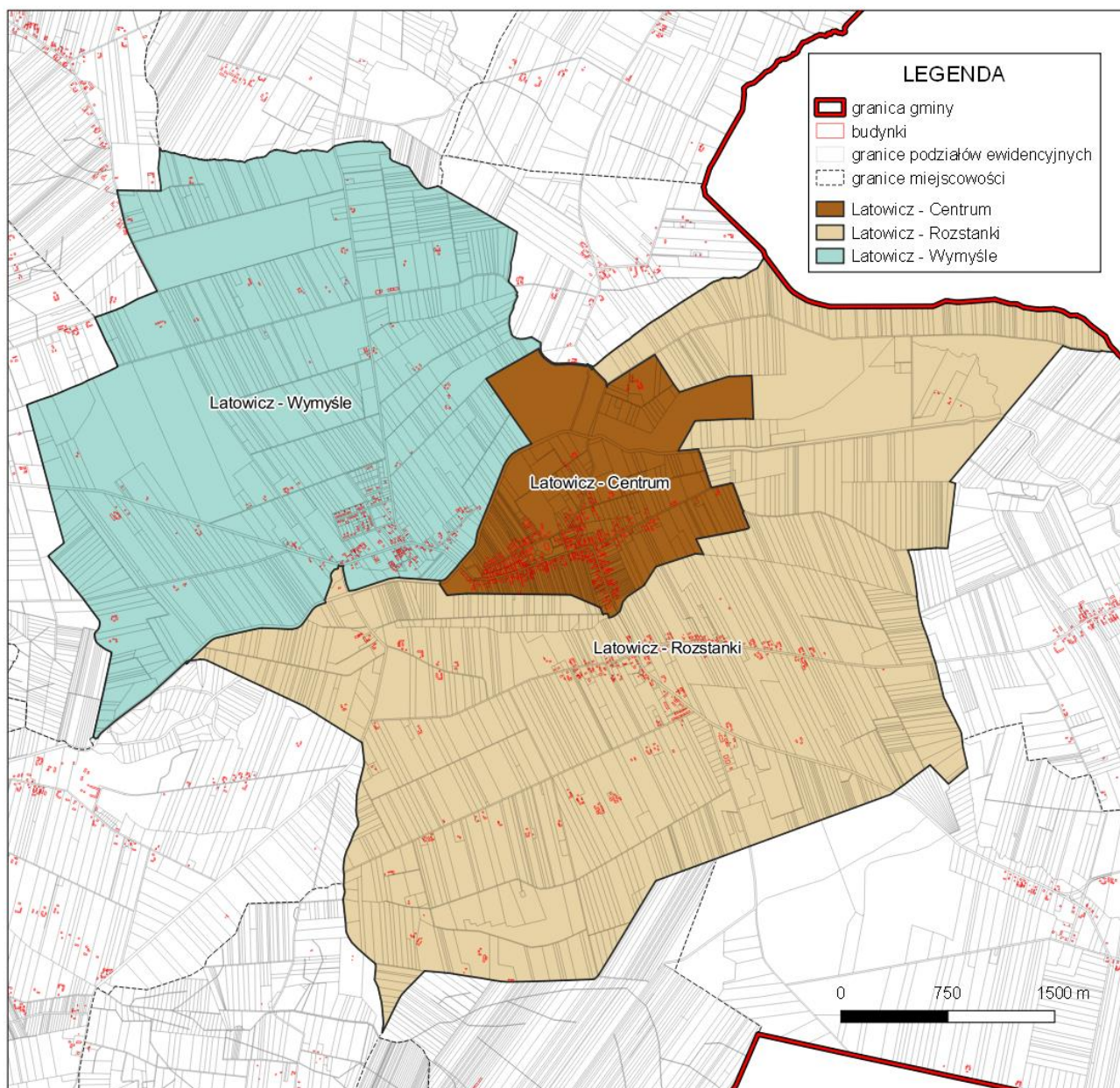
Trzecią jednostkę przestrzenną zlokalizowaną najbardziej na południe stanowią przede wszystkim przysiółki Rozstanki i Kulaśnica, które tworzą w miarę zwartą strukturę przestrzenną.

W poniższej tabeli przedstawiono ulice wchodzące w skład poszczególnych jednostek przestrzennych. Następną ryciną natomiast przedstawia podział miejscowości Latowicz na tle działek ewidencyjnych.

Tabela 1. Podział miejscowości Latowicz wg ulic

Wydzielona jednostka przestrzenna	Ulice wchodzące w skład jednostki
Latowicz – Wymyśle,	Mińska, Nadrzeczna, Mrozowska, Wymyśle, Krótka, Poprzeczna, Działkowa, Jana Kochanowskiego, Adama Mickiewicza, Czesława Miłosza, Mikołaja Reja, Piaski, Stanisława Wyspiańskiego, Bolesława Prusa, Dębowa, Kamienna, Sosnowa, Jodłowa, Zimowa, Zdrojowa, Lipowa, Graniczna, Juliusza Słowackiego, Wiatraczna, Marii Konopnickiej
Latowicz – Centrum	Grundowa, Polna, Antoniego Kuźniarskiego, Wincentego Witosa, Ogrodowa, Królowej Bony, Tadeusza Kościuszki, Świętego Ducha, Rynek, Senatorska
Latowicz – Rozstanki	Siedlecka, Rozstanki, Kulaśnica, Willowa, Mostowa, Góra

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 2. Podział wsi Latowicz na jednostki przestrzenne

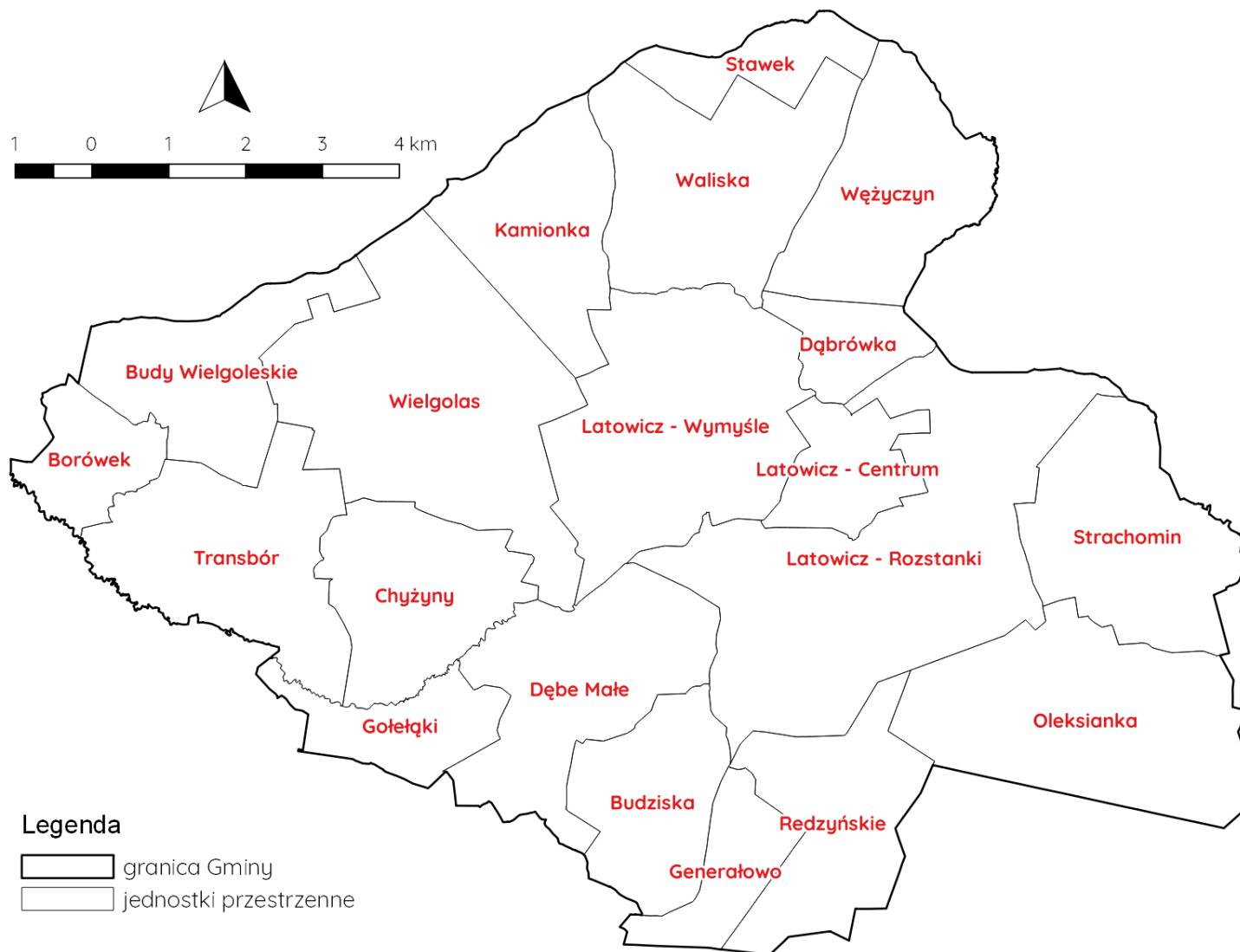
Źródło: opracowanie własne

Autorzy niniejszego opracowania dołożyli starań, aby przeprowadzona analiza w sposób możliwie trafny odzwierciedlała znane i powszechnie dostrzegane zróżnicowanie w przestrzeni społecznej i infrastrukturalnej Gminy Latowicz.

Gmina Latowicz jest gminą wiejską. Cechuje się zróżnicowaniem jakościowym i ilościowym występujących problemów w poszczególnych jej obszarach. Jednocześnie „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020” z dnia 2 sierpnia 2016 r. (MR/H 2014-2020/20(2)08/2016). wyraźnie wskazują, że wydzielony obszar rewitalizacji nie może zajmować ponad 20% powierzchni całkowitej gminy oraz nie może koncentrować ponad 30% mieszkańców. W związku z tym zaszła konieczność stwierdzenia, które obszary wymagają najpilniejszej interwencji.

Zdecydowano, że najodpowiedniejszą formą jest analiza wskaźnikowa czynników występujących na terenie miejscowości oraz 3 jednostek przestrzennych wydzielonych z miejscowości Latowicz. Łączna liczba jednostek poddanych analizie wynosi 20(ryc. 3).

Ryc. 3. Podział Gminy Latowicz na jednostki przestrzenne

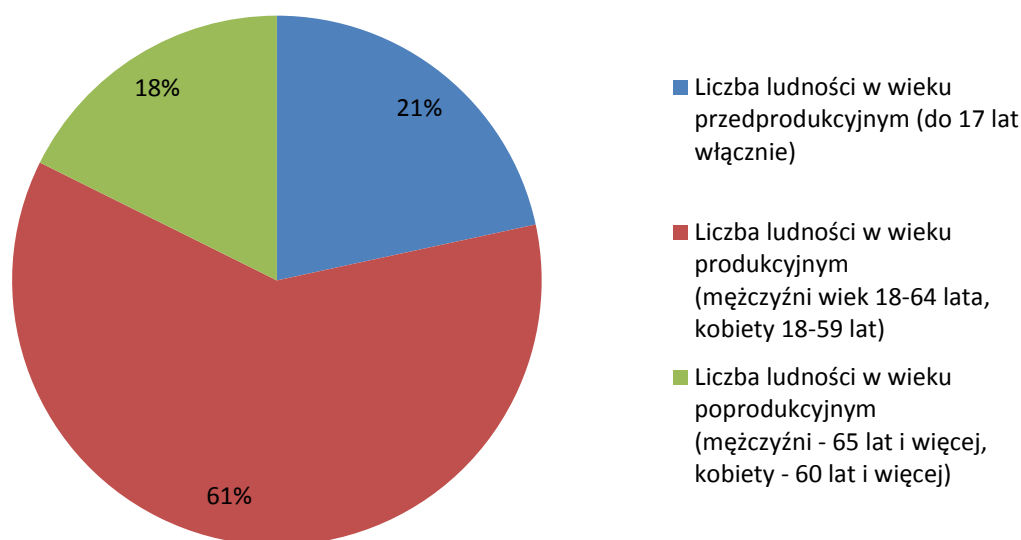
Źródło: opracowanie własne

2.3. DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH – ANALIZA SFERY SPOŁECZNEJ

2.3.1. Sfera społeczna – dane podstawowe

Dane Urzędu Gminy wskazują, że liczba ludności zamieszkującej Gminę Latowicz na koniec 2016 r. wynosiła 5 431 osoby. Szczegółowe dane dotyczące struktury ludności zostaną przedstawione w oparciu o ewidencję samorządu terytorialnego. Jednak w niniejszym opracowaniu wskazane zostały również dane GUS. Jest to niezbędne do sporządzenia porównania danych dla Gminy z danymi dotyczącymi województwa mazowieckiego i Polski.

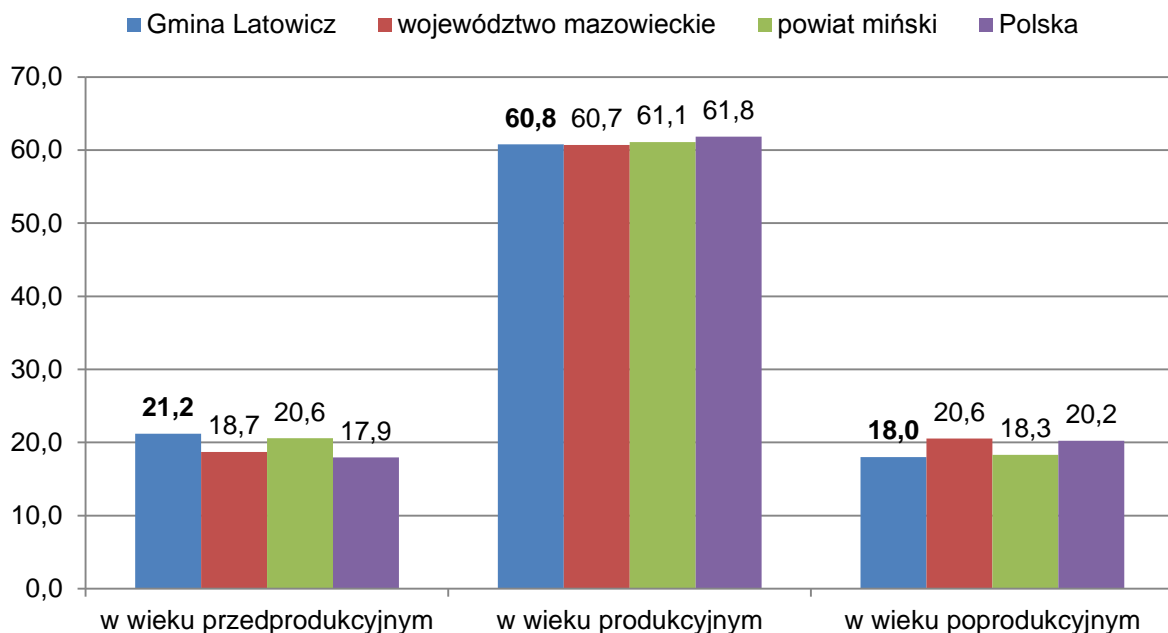
Wg danych GUS (2016) liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (do 17 lat włącznie) wyniosła 1 152 osoby. Najwięcej, bo 3 319 osób jest osób w wieku produkcyjnym. Najmniejsza jest liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni - 65 lat i więcej, kobiety - 60 lat i więcej), tj. 984 osoby. Rycina przedstawia udział poszczególnych grup ekonomicznych ludności Gminy Latowicz.

Ryc. 4. Udział poszczególnych grup ekonomicznych ludności Gminy Latowicz

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2016

Powyższe dane odniesiono również do wartości charakteryzujących powiat miński, województwo mazowieckiego oraz średniej dla Polski. Wyniki porównania przedstawia wykres.

Ryc. 5. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2016

Tabela 2 przedstawia liczbę ludności wg poszczególnych grup wieku z podziałem na miejscowości i jednostki przestrzenne Latowicz – Wymyśle, Latowicz – Centrum, Latowicz - Rozstanki wg gminnej ewidencji ludności (stan na 31.12.2016 r.). Dane dla wymienionych wcześniej jednostek przestrzennych zostały pozyskane do poziomu ulic, które wchodzi w skład poszczególnych jednostek przestrzennych.

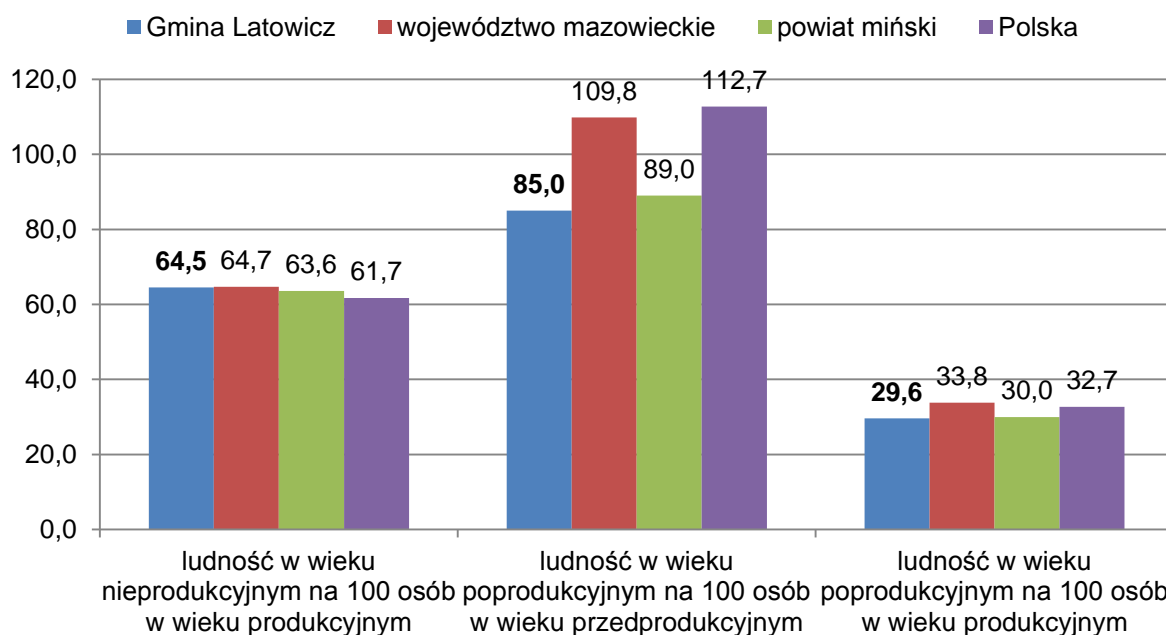
Tabela 2. Liczba ludności w poszczególnych miejscowościach Gminy Latowicz

Lp.	Jednostka przestrzenna	Liczba ludności ogółem	Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (do 17 lat włącznie)	Liczba ludności w wieku produkcyjnym (mężczyźni wiek 18-64 lata, kobiety 18-59 lat)	Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni - 65 lat i więcej), kobiety - 60 lat i więcej
1.	Borówek	68	12	42	14
2.	Budy Wielgoleskie	333	80	198	55
3.	Budziska	169	44	95	30
4.	Dąbrówka	82	17	45	20
5.	Dębe Małe	255	56	134	65
6.	Generałowo	85	26	39	20
7.	Gołęłaki	147	30	88	29
8.	Chyżyny	229	51	135	43
9.	Kamionka	279	55	175	49
10.	Oleksianka	260	49	174	37
11.	Redzyńskie	247	55	149	43
12.	Stawek	71	11	43	17
13.	Strachomin	195	33	110	52
14.	Transbór	362	75	209	78
15.	Waliska	186	39	100	47
16.	Wężyczyn	220	51	124	45
17.	Wielgolas	857	223	549	85
18.	Latowicz – Wymyśle	404	93	263	48
19.	Latowicz – Centrum	653	147	435	71
20.	Latowicz - Rozstanki	329	76	215	38
	suma	5 431	1 223	3 322	886

Źródło: dane Urzędu Gminy Latowicz, dane wg stanu na dzień 31.12.2016

Dane o strukturze ekonomicznej ludności, pochodzących z GUS-u (2016 r.) pozwalają na wyliczenie wskaźników obciążenia demograficznego i porównanie ich do danych dla powiatu mińskiego, województwa mazowieckiego, i danych dla całego kraju tj.:

- 1) Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym:
  - wskaźnik dla Gminy Latowicz: 64,5,
  - wskaźnik dla powiatu mińskiego: 63,6,
  - wskaźnik dla województwa mazowieckiego: 64,7,
  - wskaźnik dla Polski: 61,7.
- 2) Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym:
  - wskaźnik dla Gminy Latowicz: 85,0,
  - wskaźnik dla powiatu mińskiego: 89,0,
  - wskaźnik dla województwa mazowieckiego: 109,8,
  - wskaźnik dla Polski: 112,1.
- 3) Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym:
  - wskaźnik dla Gminy Latowicz: 29,6,
  - wskaźnik dla powiatu mińskiego: 30,0,
  - wskaźnik dla województwa mazowieckiego: 33,8,
  - wskaźnik dla Polski: 32,4.

Ryc. 6. Wskaźniki obciążenia demograficznego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2016

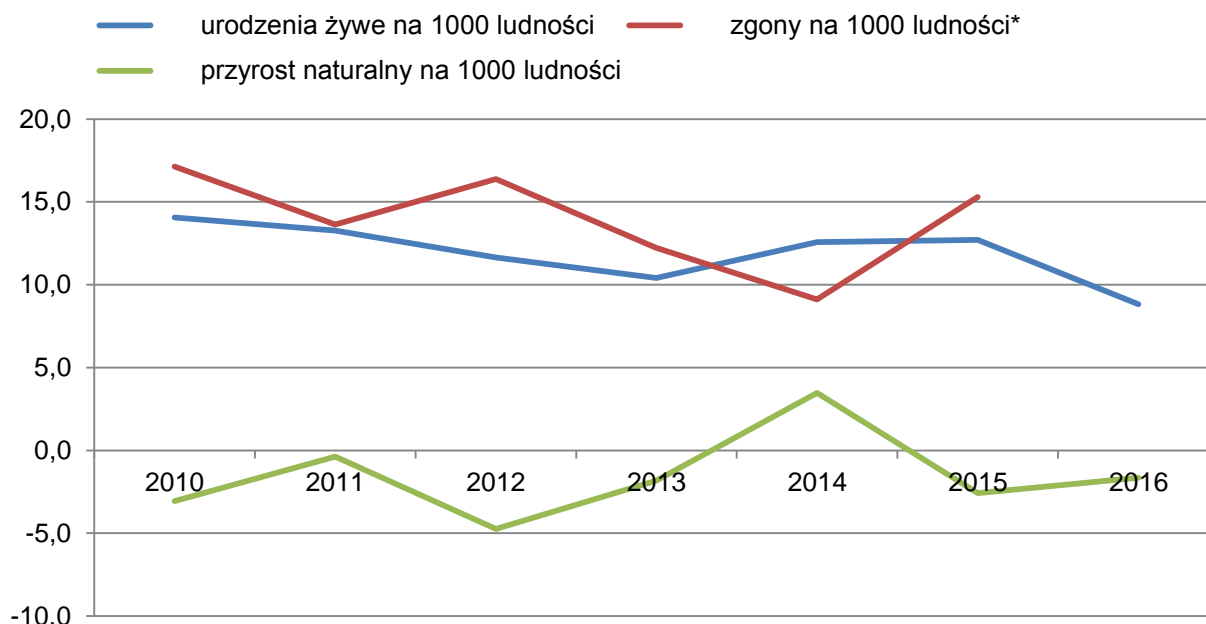
Analiza wskaźników obciążenia demograficznego i struktury demograficznej społeczności Gminy Latowicz (wg danych GUS) wskazuje na korzystną sytuację demograficzną. Ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowi aż 21 % ogółu społeczeństwa co jest wartością większą od jednostek wyższego rzędu (ryc. 5) i stanowi o potencjale rozwojowym Gminy Latowicz w postaci kapitału ludzkiego. Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym również jest niższa niż wartości w kraju, województwie i powiecie. Wskaźniki obciążenia demograficznego wskazujące na problem starzejącego się społeczeństwa także osiągają mniejsze wartości od jednostek wyższego rzędu (Ryc. 6). Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym wynosi 85,0

przy wartości dla województwa mazowieckiego wynoszącej aż 109,8. Świadczy to o wysokiej liczbie osób w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku poprodukcyjnym co stanowi istotną korzyść dla rozwoju gminy dzięki stosunkowo wysokiemu kapitałowi ludzkiemu, który będzie wchodził w wiek produkcyjny. Dlatego istotnym wyzwaniem dla zatrzymania młodych ludzi w wieku mobilnym będzie zwiększenie atrakcyjności Gminy Latowicz jako miejsca do życia, pracy i wypoczynku. W kolejnych akapitach opisano problem ze zmniejszającą się liczbą ludności.

Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat obserwuje się malejącą liczbę ludności w Gminie Latowicz. Według danych GUS (2016) liczba ludności zmniejszyła się od 2007 r. do 2016 r. o 60 os. Gęstość zaludnienia wg danych GUS (2016) w granicach administracyjnych analizowanej jednostki wynosi 48 osób/km² i jest zdecydowanie niższa od średniej powiatu mińskiego (131 osób/km²), województwa mazowieckiego (151 osób/km²), a także Polski (123 osób/km²).

W celu uszczegółowienia danych dotyczących ruchu naturalnego ludności Gminy Latowicz przeanalizowano dane dotyczące urodzeń żywych i przyrostu naturalnego. Wszystkie informacje przedstawiono w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Na podstawie danych GUS za lata 2010-2016 stwierdzono, że liczba urodzeń żywych na 1000 mieszkańców spadła z 14,1 w roku 2010 do 8,8 w roku 2016. Jednocześnie liczba zgonów była wyższa w latach 2010-2013 i w roku 2015. Brak dostępnych danych (GUS) dla danego wskaźnika. Przyrost naturalny na 1000 ludności zwiększył się z -3,7 w roku 2010 do -1,7 w roku 2016. Jednak biorąc pod uwagę dane za badany okres czasu, tylko w jednym roku (2014) przyrost naturalny osiągnął wartość dodatnią, w pozostałych latach był ujemny. Świadczy to o niekorzystnych procesach demograficznych.

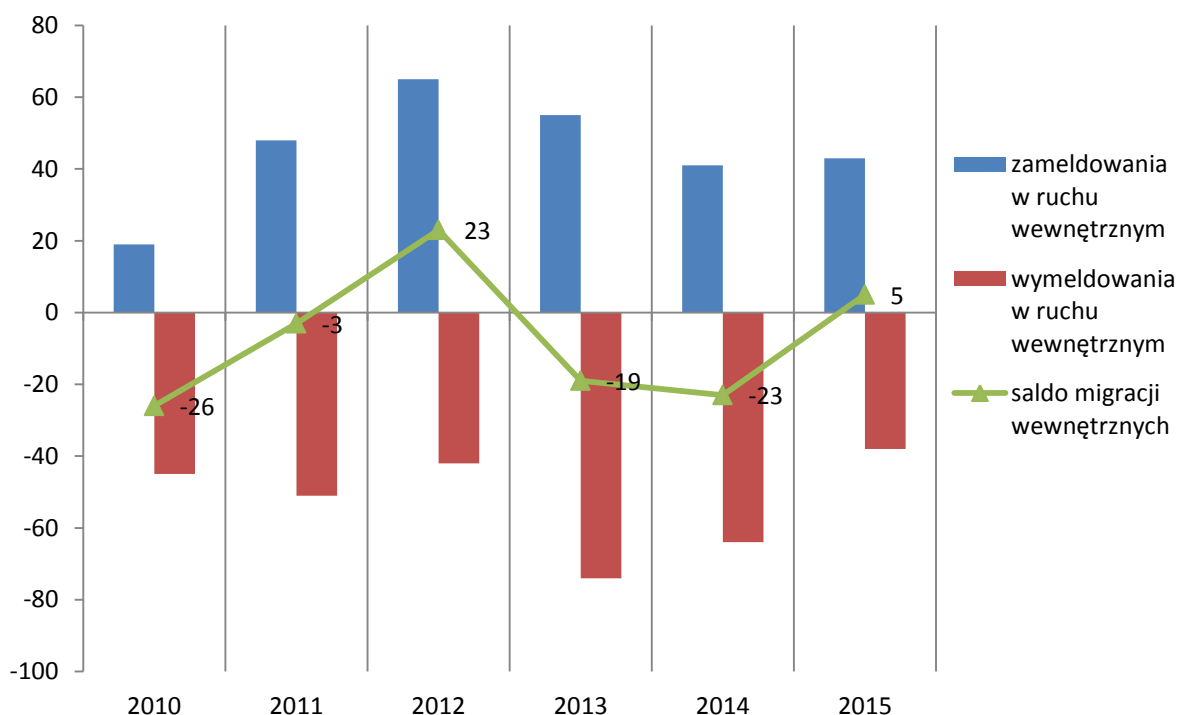
Tendencję przedstawiono w formie ryciny.

Ryc. 7. Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Latowicz w latach 2010-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, *brak danych dla liczby zgonów na 1 000 ludności w roku 2016

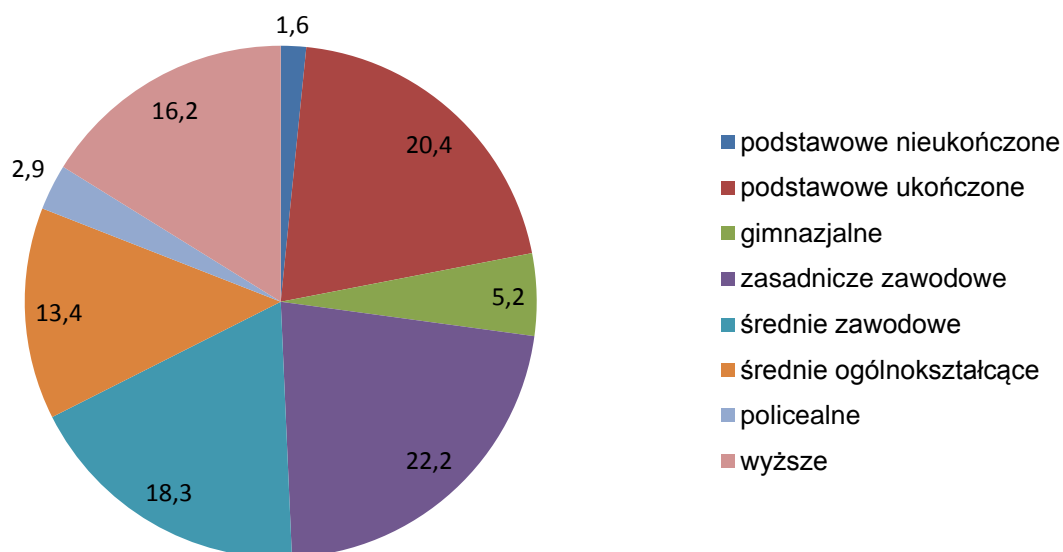
Saldo migracji wewnętrznych nie przedstawia korzystnej sytuacji. Taką ocenę należy przedstawić biorąc pod uwagę saldo migracji wewnętrznych zgodnie z danymi GUS z roku 2010 (saldo migracji wewnętrznych na 1000 ludności to - 4,7) oraz roku 2015 (saldo migracji wewnętrznych na 1000 ludności to 0,9). W badanym okresie czasu za lata 2010-2015 tylko w roku 2012 i 2015 odnotowano dodatnie saldo migracji. Widoczny zatem jest w miarę systematyczny odpływ ludności, co zostało przedstawione na kolejnym wykresie, gdzie pokazano dane dotyczące zameldowań i wymeldowań w ruchu wewnętrznym oraz saldo migracji wewnętrznych.

Ryc. 8. Ruch migracyjny w Gminie Latowicz w latach 2010-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS,

Biorąc pod uwagę ogólne dane dotyczące ludności Gminy Latowicz przeanalizowano także poziom wykształcenia mieszkańców, który może mieć wpływ na możliwość podjęcia dobrej pracy, czy wpływać na aktywność społeczno-gospodarczą w lokalnym środowisku. Z analizy zebranych danych wynika, że ludność z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym stanowi około 27,2 % ogółu mieszkańców. Kolejne 22,2 % posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe. Osoby z wykształceniem wyższym stanowią 16,2 % ogółu ludności.

Ryc. 9. Struktura wykształcenia mieszkańców Gminy Latowicz (w wieku 13 lat i więcej)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Narodowy Spis Powszechny 2011

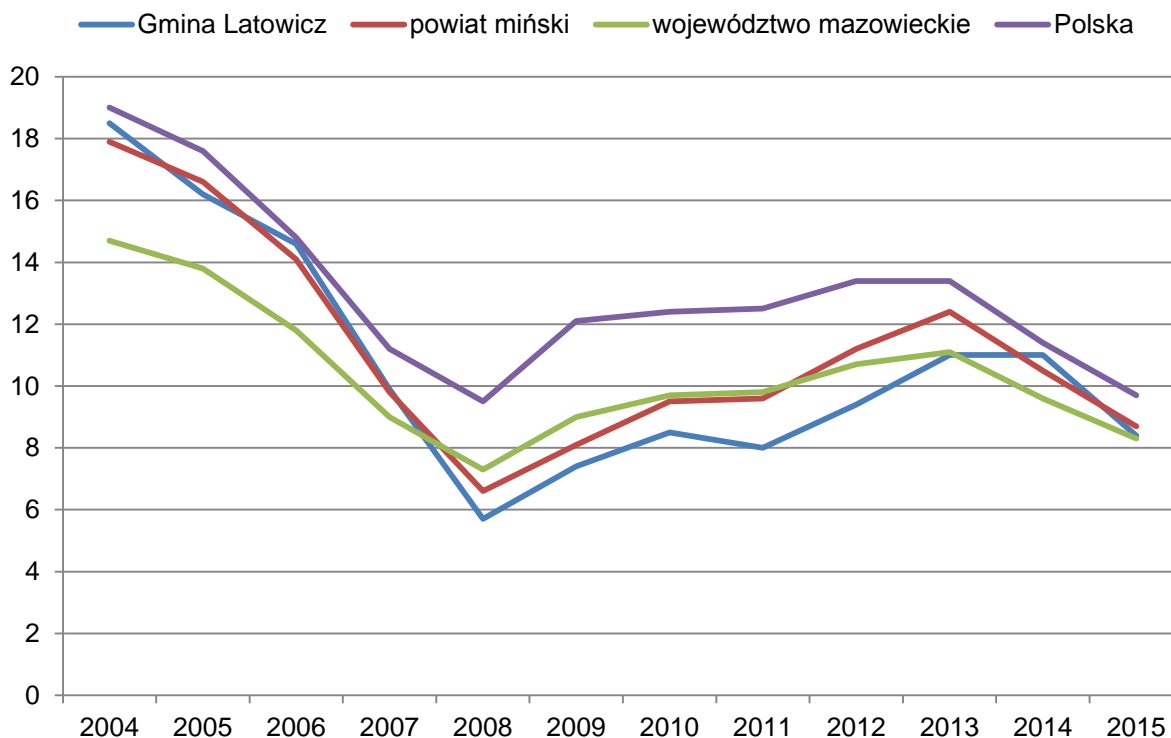
Dalsze szczegółowe dane dotyczące analizy sfery społecznej zostaną przedstawione w oparciu o ewidencję samorządu terytorialnego. Jednak w niniejszym opracowaniu wskazane zostały również dane GUS, co jest niezbędne do sporządzenia porównania danych dotyczących negatywnych zjawisk dla gminy z danymi dotyczącymi powiatu mińskiego, województwa mazowieckiego i Polski. Pozwoli to sprawdzić ogólną sytuację Gminy Latowicz w stosunku do jednostek terytorialnych wyższego rzędu.

2.3.2. Problemy rynku pracy

Zgodnie z danymi GUS stopa bezrobocia rejestrowanego w Gminie Latowicz wyniosła na koniec 2015 roku 8,4 % i była nieznacznie niższa niż wskaźnik dla powiatu mińskiego i Polski, a wyższa niż przeciętna wartość dla województwa mazowieckiego. Analiza danych z wielolecia 2004-2015 pozwala stwierdzić, że stopa bezrobocia na terenie Gminy Latowicz od lat utrzymuje się na poziomie znacznie zbliżonym do województwa mazowieckiego. Wśród kobiet bezrobocie kształtuje się na poziomie 8,7 %, a wśród mężczyzn na poziomie 8,1 %.

Dane o bezrobociu na poziomie gmin są szacowane w oparciu o stopę bezrobocia rejestrowanego dla powiatu oraz porównanie stosunku liczby bezrobotnych do ogółu ludności w wieku produkcyjnym w powiecie i gminie. Zjawisko zostało przedstawione w formie wykresu.

Ryc. 10. Szacunkowa stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 2004-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.polskawliczbach.pl

W przyszłości należy podejmować działania mające na celu przyciągnięcie na opisywany teren inwestorów zewnętrznych, których działalność spowoduje powstanie nowych miejsc pracy i pozwoli skutecznie przeciwdziałać problemowi bezrobocia.

2.3.2.1. Wskaźnik – Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej

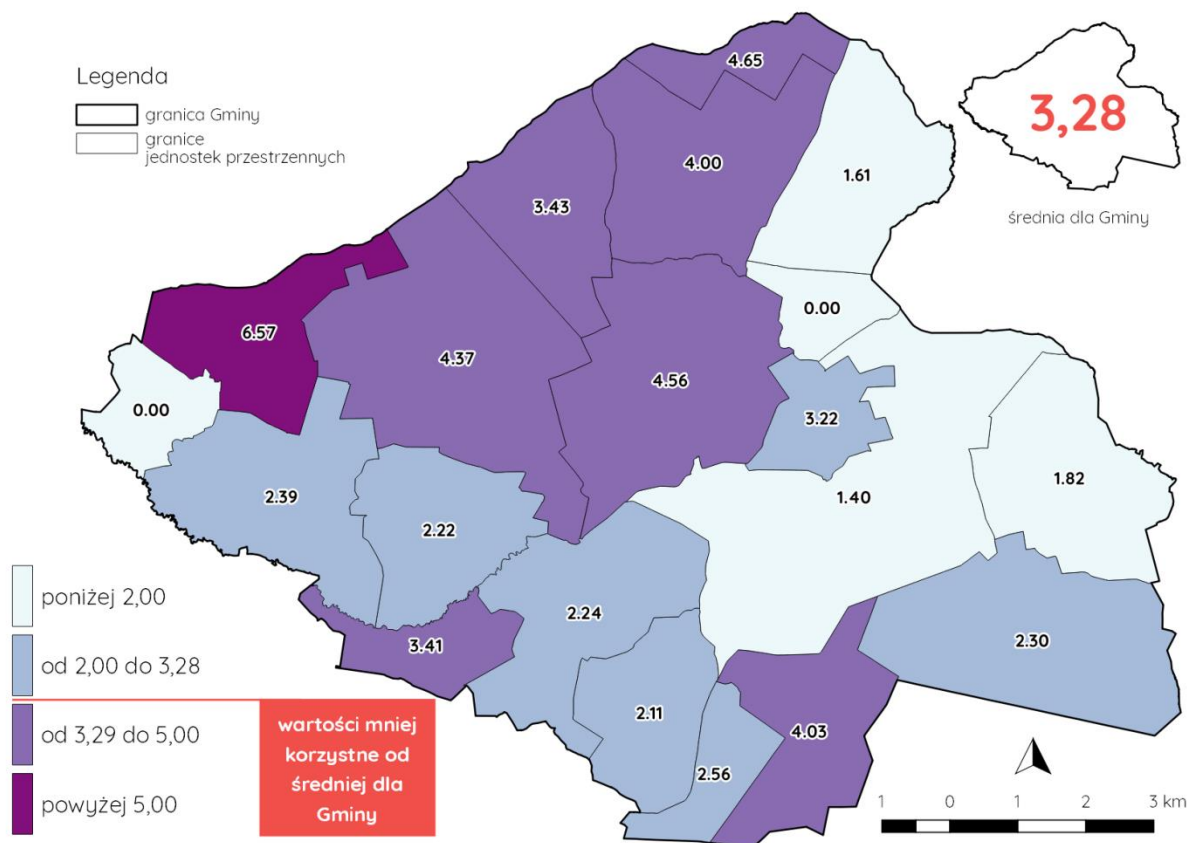
W analizowanym obszarze udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym wynosi średnio 3,28 %. Jednak stopa bezrobocia dodatkowo uwzględnia wszystkie osoby będące aktywne zawodowo (nie tylko w wieku produkcyjnym). Dlatego należy stwierdzić, że faktyczna stopa bezrobocia jest wyższa, co zobrazowano wcześniej. Szacunkowa stopa bezrobocia na terenie Gminy Latowicz nieznacznie przekracza 8 %. Może to również wynikać ze specyfiki gminy wiejskiej co zostało opisane w dalszej części rozdziału.

Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w Mińsku Mazowieckim, według stanu na 31.12.2016 r. na terenie Gminy Latowicz zarejestrowanych było 109 bezrobotnych. Największa ilość osób była zarejestrowana z następujących miejscowości: Latowicz (29 osób), Wielgolas (24 osób), Budy Wielgoleskie (13 osób). W celu określenia faktycznego problemu bezrobocia w ujęciu miejscowości przedstawiono udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze.

Tabela 3. Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej

Lp.	Jednostka przestrzenna	Liczba ludności w wieku produkcyjnym (mężczyźni wiek 18-64 lata, kobiety 18-59 lat)	Liczba osób bezrobotnych ogółem	Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej
1.	Borówek	42	0	0,00
2.	Budy Wielgoleskie	198	13	6,57
3.	Budziska	95	2	2,11
4.	Dąbrówka	45	0	0,00
5.	Dębe Małe	134	3	2,24
6.	Generałowo	39	1	2,56
7.	Gołęźki	88	3	3,41
8.	Chyżyny	135	3	2,22
9.	Kamionka	175	6	3,43
10.	Oleksianka	174	4	2,30
11.	Redzyńskie	149	6	4,03
12.	Stawek	43	2	4,65
13.	Strachomin	110	2	1,82
14.	Transbór	209	5	2,39
15.	Waliska	100	4	4,00
16.	Wężyczyn	124	2	1,61
17.	Wielgolas	549	24	4,37
18.	Latowicz – Wymyśle	263	12	4,56
19.	Latowicz – Centrum	435	14	3,22
20.	Latowicz - Rozstanki	215	3	1,40
Suma/ średnia		3 322	109	3,28

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy oraz Powiatowego Urzędu Pracy w Mińsku Mazowieckim, stan na dzień 31.12.2016

Ryc. 11. Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej – rozkład przestrzenny zjawiska

Źródło: opracowanie własne

Na obszarze Gminy Latowicz udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym wynosi średnio 3,28 %. Najwyższy udział zanotowano w miejscowości Budy Wielgoleskie 6,57 %. W ośmiu jednostkach przestrzennych udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym jest wyższy niż średnia dla Gminy, dlatego wobec niekorzystnego stanu dane miejscowości zostały zaznaczone tłem pomarańczowym wskazującym na potrzebę objęcia wsparciem. Poniżej porównano otrzymane wyniki danego wskaźnika do sytuacji w powiecie, województwie i kraju za rok 2016.

Tabela 4. Udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym – zestawienie wyników Gminy z wartościami dla powiatu, województwa i kraju

Lp.	Jednostka podziału terytorialnego	Udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym
1.	Gmina Latowicz	3,3
2.	powiat miński	3,5
3.	województwo mazowieckie	5,8
4.	Polska	5,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Mińsku Mazowieckim i danych GUS

W porównaniu do jednostek terytorialnych wyższych rzędów bezrobocie w Gminie Latowicz jest prawie o połowę niższe. Dany wskaźnik zbliżoną wartość osiąga w powiecie mińskim. Jednak specyfika bezrobocia na wsi jest zupełnie inna niż na obszarach miejskich.

Można z dużą dozą prawdopodobieństwa założyć, że faktyczne bezrobocie na terenach wiejskich jest dużo wyższe niż wskazują na to oficjalne dane. Dużo osób zamieszkujących na wsi podejmuje pracę dorywcze, czy sezonowe. Kolejnym czynnikiem jest określenie statusu danej osoby jako pomagającego członka rodziny, co zgodnie z definicją BAEL definiuje osobę jako pracującą. Należy też wspomnieć, że nie wszyscy prowadzą gospodarstwa rolne, a wśród zatrudnionych w rolnictwie większość pracuje jako rodzinna siła robocza. Te czynniki wpływają na to, że bezrobocie rejestrowane na wsi jest niższe od faktycznego stanu, dlatego w zakresie problemów na rynku pracy proponuje się objąć działaniami pomocowymi miejscowości, które osiągnęły niekorzystne wartości wskaźników w stosunku do średniej Gminy.

Jeśli chodzi o dane zjawisko istotna jest tendencja zmian w ostatnich latach co pozwoli zobrazować, czy kryzys w danych jednostkach się pogłębia. W tym celu pozyskano dane dla wyznaczonych jednostek przestrzennych dotyczących bezrobocia za lata 2013-2016. Nie otrzymano danych dotyczących bezrobocia dla 3 jednostek przestrzennych tworzących miejscowość Latowicz, czyli: Latowicz – Wymyśle, Latowicz – Centrum i Latowicz – Rozstanki za lata 2013, 2014. Natomiast otrzymano dane dotyczące całej miejscowości Latowicz, którą potraktowano jako jednostkę do analizy co pozwala wskazać jak problem związany z bezrobociem kształtował się na przestrzeni lat w całej miejscowości. Dane zobrazowano w poniższej tabeli oraz na wykresie.

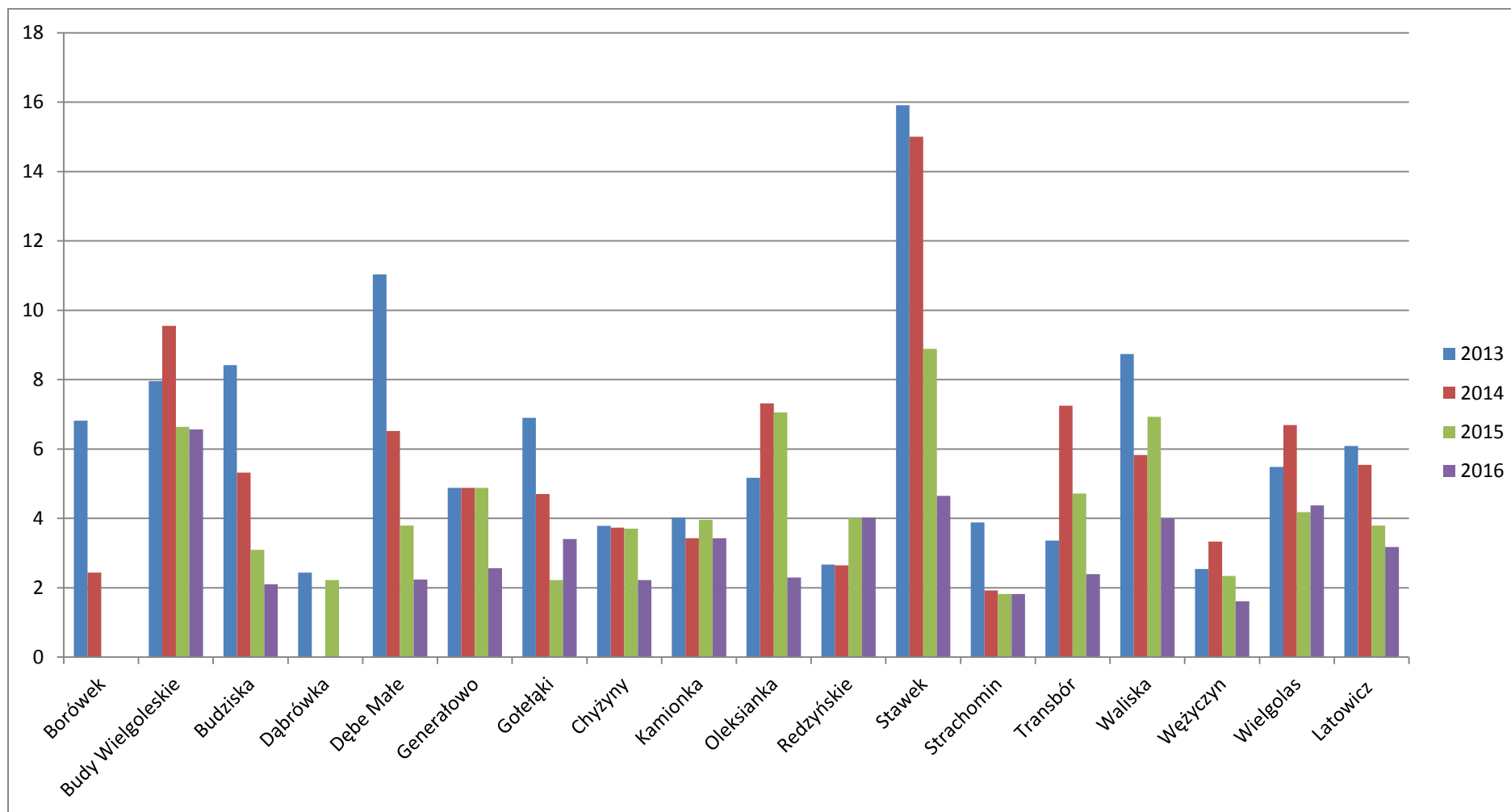
Tabela 5. Tendencja zmian w udziale osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym Gminie Latowicz za lata 2013 - 2016

Lp.	Jednostka przestrzenna	Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej za rok 2013	Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej za rok 2014	Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej za rok 2015	Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej za rok 2016
1.	Borówek	6,82	2,44	0,00	0,00
2.	Budy Wielgoleskie	7,96	9,55	6,64	6,57
3.	Budziska	8,42	5,32	3,09	2,11
4.	Dąbrówka	2,44	0,00	2,22	0,00
5.	Dębe Małe	11,03	6,52	3,80	2,24
6.	Generałowo	4,88	4,88	4,88	2,56
7.	Gołęźki	6,90	4,71	2,22	3,41
8.	Chyżyny	3,79	3,73	3,70	2,22
9.	Kamionka	4,02	3,43	3,95	3,43
10.	Oleksianka	5,17	7,32	7,06	2,30
11.	Redzyńskie	2,67	2,65	4,00	4,03
12.	Stawek	15,91	15,00	8,89	4,65
13.	Strachomin	3,88	1,92	1,82	1,82
14.	Transbór	3,37	7,25	4,72	2,39
15.	Waliska	8,74	5,83	6,93	4,00
16.	Wężyczyn	2,54	3,33	2,34	1,61

Lp.	Jednostka przestrzenna	Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej za rok 2013	Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej za rok 2014	Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej za rok 2015	Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej za rok 2016
17.	Wielgolas	5,48	6,69	4,18	4,37
18.	Latowicz*	6,09	5,54	3,79	3,18
Suma/ średnia		5,78	5,67	4,20	3,28

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy oraz Powiatowego Urzędu Pracy w Mińsku Mazowieckim, dane za lata 2013-2016

* Latowicz – cała miejscowość, w jej skład wchodzi wyznaczone jednostki przestrzenne: Latowicz – Wymyśle, Latowicz – Centrum, Latowicz - Rozstanki

Ryc. 12. Tendencja zmian w udziale osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym Gminie Latowicz za lata 2013 - 2016
 Źródło: opracowanie własne

Z przedstawionych powyżej danych wynika, że problem bezrobocia z każdym rokiem maleje. Patrząc na ogólną sytuację w gminie, udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym stale się zmniejsza. W 2013 r. wartość danego wskaźnika w Gminie wyniosła 5,78, natomiast w 2016 już tylko 3,28. Świadczy to o polepszającej się sytuacji na rynku pracy, co jest tendencją ogólnopolską. Zmniejszające się bezrobocie w jednostkach terytorialnych wyższego rzędu zostało pokazane na wykresie (Ryc. 10) w podrozdziale 2.3.2. W analizie wewnątrzgminnej również zauważalna jest tendencja zmniejszania się poziomu bezrobocia. Jedynym wyjątkiem jest miejscowość Redzyńskie, w której notuje się wzrost liczby osób bezrobotnych.

Podsumowując problem bezrobocia w Gminie Latowicz jest istotnym zjawiskiem wpływającym na stan kryzysowy występujący na poszczególnych obszarach. Bezrobocie jest również ściśle skorelowane z zależnością osób od pomocy społecznej. Wpływa ono na sytuację ekonomiczną rodzin, których członkowie są dotknięci tym problemem i nie potrafią samodzielnie poradzić sobie z zaistniałymi problemami. Często brakuje im również odpowiednich kwalifikacji do współczesnej sytuacji na rynku pracy co skutkuje trudnością w znalezieniu odpowiedniego zatrudnienia. Dlatego ważne jest wsparcie w zakresie dalszego ograniczenia problemu bezrobocia. Należy przy tym pamiętać, że wielkość bezrobocia rejestrowanego nie odzwierciedla do końca prawdziwej sytuacji i rzeczywista liczba osób bezrobotnych jest większa, szczególnie na obszarach wiejskich, co zostało wyjaśnione w poprzedniej części niniejszego rozdziału. Należy też zaznaczyć, że problem bezrobocia jest ściśle związany z liczbą podmiotów gospodarczych funkcjonujących na danym obszarze. Odpowiednie warunki do rozwoju gospodarczego i zasób w postaci kapitału ludzkiego to warunki sprzyjające w rozwoju przedsiębiorczości. Wielkość, kondycja i ilość przedsiębiorstw mają znaczący wpływ na sytuację na lokalnym rynku pracy. Kluczem do przeciwdziałania problemowi bezrobocia jest odpowiednie dopasowanie kwalifikacji potencjalnych pracowników do potrzeb przedsiębiorców.

2.3.2.2. Wskaźnik – Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w liczbie osób w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej

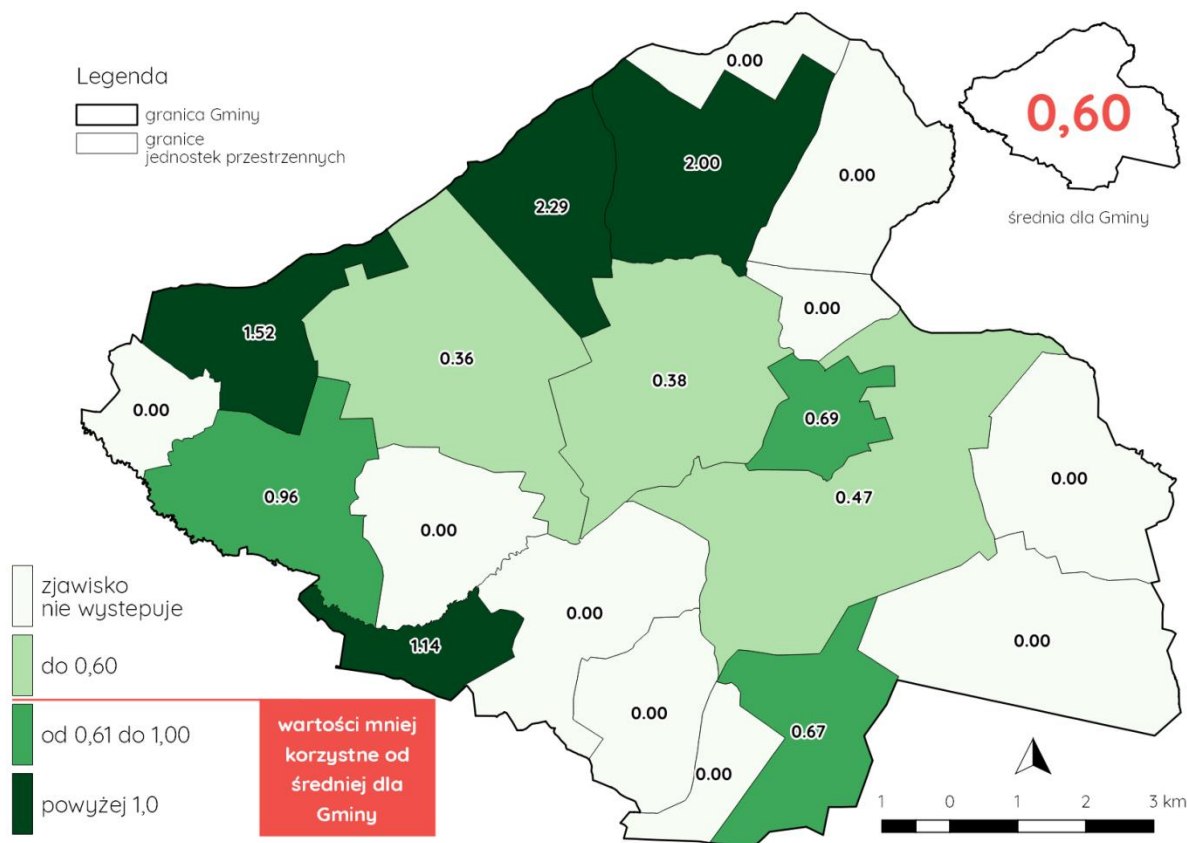
Kolejnym z grupy wskaźników opisujących problem bezrobocia w Gminie Latowicz jest udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w liczbie osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce przestrzennej. Najwięcej osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym zarejestrowano w Kamionce (4 osoby). W celu określenia faktycznego problemu bezrobocia w ujęciu jednostek przestrzennych przedstawiono dane obrazujące natężenie badanego negatywnego zjawiska na danym obszarze.

Tabela 6. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w liczbie osób w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej

Lp.	Miejscowość	Liczba ludności w wieku produkcyjnym (mężczyźni wiek 18-64 lata, kobiety 18-59 lat)	liczba bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym	Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w liczbie osób w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej
1.	Borówek	42	0	0,00
2.	Budy Wielgoleskie	198	3	1,52
3.	Budziska	95	0	0,00
4.	Dąbrówka	45	0	0,00
5.	Dębe Małe	134	0	0,00
6.	Generałowo	39	0	0,00
7.	Gołętaki	88	1	1,14
8.	Chyżyny	135	0	0,00
9.	Kamionka	175	4	2,29
10.	Oleksianka	174	0	0,00
11.	Redzyńskie	149	1	0,67
12.	Stawek	43	0	0,00
13.	Strachomin	110	0	0,00
14.	Transbór	209	2	0,96
15.	Waliska	100	2	2,00
16.	Wężyczyn	124	0	0,00
17.	Wielgolas	549	2	0,36
18.	Latowicz – Wymyśle	263	1	0,38
19.	Latowicz – Centrum	435	3	0,69
20.	Latowicz - Rozstanki	215	1	0,47
Suma/ średnia		3 322	20	0,60

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy oraz Powiatowego Urzędu Pracy w Mińsku Mazowieckim, stan na dzień 31.12.2016

Ryc. 13. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w liczbie osób w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej – rozkład przestrzenny zjawiska

Źródło: opracowanie własne

Na obszarze Gminy Latowicz udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w liczbie osób w wieku produkcyjnym wynosi średnio 0,60 %. Najwyższy wartość wskaźnika odnotowano w jednostce Kamionka 2,29 %. W siedmiu jednostkach przestrzennych wartość wskaźnika była gorsza od średniej dla gminy, co wskazuje na występowanie negatywnego zjawiska na danych obszarach. Te jednostki zostały oznaczone tłem pomarańczowym wskazującym na potrzebę objęcia wsparciem.

2.3.3. Samowystarczalność ekonomiczna ludności i gospodarstw domowych

W celu oszacowania samowystarczalności ekonomicznej ludności i gospodarstw domowych, pozyskano dane z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Latowiczu. GOPS realizuje zadania z zakresu polityki społecznej na rzecz osób i rodzin, które nie są w stanie pokonać trudnej sytuacji w jakiej się znalazły wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Głównym celem placówki jest zaspakajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka, poprzez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Według danych GOPS w Latowiczu w roku 2016 ilość gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Latowicz wyniosła

451, natomiast liczba osób ogółem pobierających zasiłki wyniosła 541. Świadczy to o tym, że około 10 % mieszkańców korzysta z pomocy społecznej.

Podstawowymi powodami występowania o pomoc była trudna sytuacja życiowa, występująca ze względu na bezrobocie, niepełnosprawność, ubóstwo oraz długotrwałą i ciężką chorobę. Działalność Ośrodka nastawiona była na usamodzielnienie życiowe oraz integrację ze środowiskiem. Następną tabelą przedstawia dane na temat osób korzystających z pomocy społecznej w Gminie Latowicz.

Tabela 7. Dane dotyczące korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej GOPS w Latowiczu

Lp.	Jednostka przestrzenna	Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	Liczba osób ogółem pobierających zasiłki	Liczba dzieci korzystających z dożywiania
1.	Borówek	5	5	2
2.	Budy Wielgoleskie	39	39	11
3.	Budziska	20	28	8
4.	Dąbrówka	6	1	1
5.	Dębe Małe	20	17	6
6.	Generałowo	16	10	4
7.	Gołęźki	16	17	4
8.	Chyżyny	12	8	0
9.	Kamionka	19	15	9
10.	Oleksianka	24	23	0
11.	Redzyńskie	37	37	15
12.	Stawek	6	2	0
13.	Strachomin	33	24	2
14.	Transbór	32	35	7
15.	Waliska	13	14	1
16.	Wężyczyn	38	34	6
17.	Wielgolas	94	90	12
18.	Latowicz – Wymyśle	48	48	6
19.	Latowicz – Centrum	82	61	33
20.	Latowicz - Rozstanki	38	33	7
	suma	598	541	134

Źródło: dane GOPS w Latowiczu, dane za rok 2016

2.3.3.1. Wskaźnik – Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej

Grupę wskaźników dotyczących samowystarczalności ekonomicznej ludności odzwierciedla wskaźnik dotyczący liczby osób pobierających zasiłki w przeliczeniu na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej. Wskaźnik wyraźnie opisuje, jaka część ludności w poszczególnych obszarach nie jest w stanie funkcjonować samodzielnie, bez pomocy zewnętrznej oferowanej przez GOPS.

Szczegółowe dane dotyczące przyznawania pomocy społecznej w 2016 r. zostały opracowane na podstawie danych GOPS w Latowiczu, które zaprezentowano w następnym

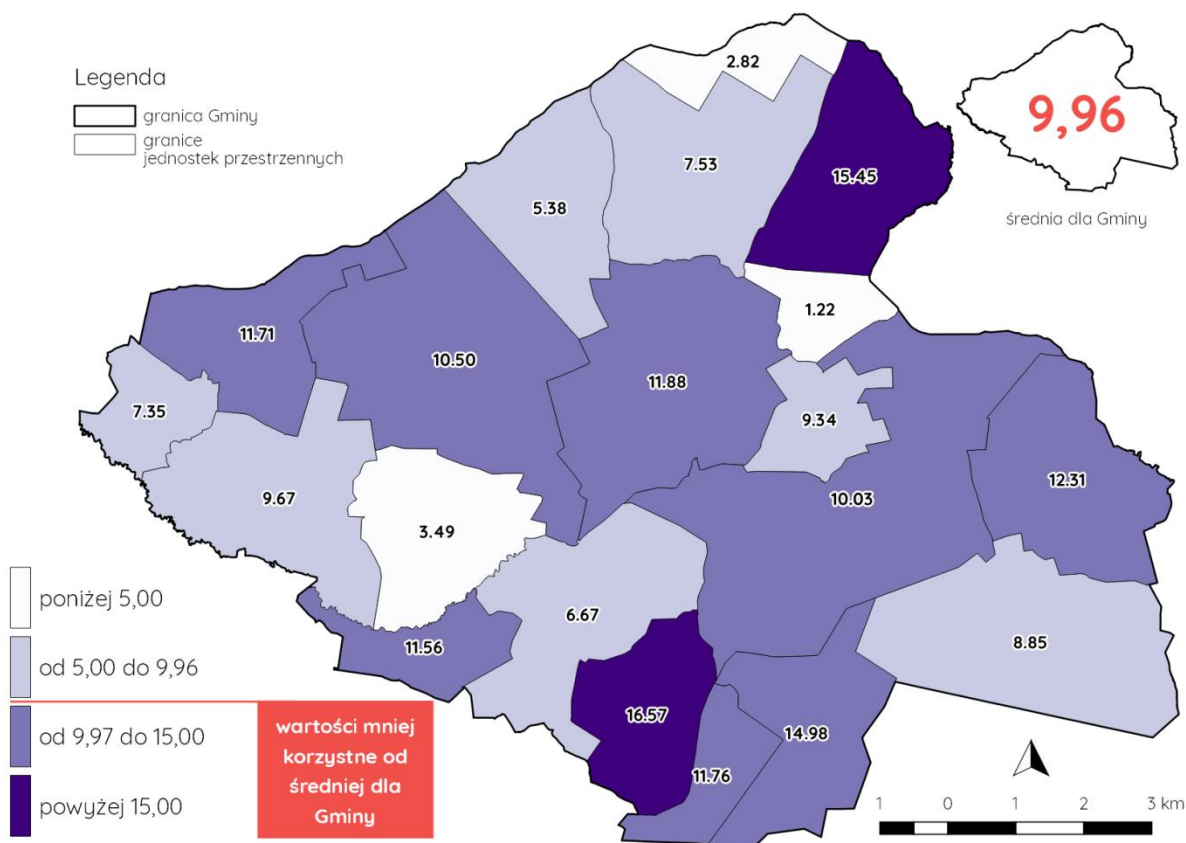
tabeli. Wartości gorsze niż średnia dla gminy oznaczono tłem pomarańczowym, co predysponuje daną jednostkę do objęcia działaniami pomocowymi w zakresie badanego zjawiska.

Według danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Latowiczu liczba osób pobierających zasiłki w 2016 r. wyniosła 541 osób, z czego najwięcej osób zamieszkuje Wielgolas (90 osób) i jednostkę Latowicz – Centrum (61 osób). Średnia wartość danego wskaźnika dla całej Gminy wyniosła 9,96. Łącznie aż w 10 jednostkach przestrzennych zbadano wartość gorszą wskaźnika liczby osób pobierających zasiłki w przeliczeniu na 100 mieszkańców danej jednostki. Są to obszary predysponowane do podjęcia działań mających na celu eliminację bądź ograniczenie zjawiska braku samowystarczalności ekonomicznej mieszkańców zobrazowanej przez dany wskaźnik. Największa wartość dany wskaźnik osiąga w jednostce Budziska i wynosi 16,57, natomiast najniższą w Dąbrówce – 1,22.

Tabela 8. Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej

Lp.	Jednostka przestrzenne	Liczba ludności ogółem	Liczba osób ogółem pobierających zasiłki	Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej
1.	Borówek	68	5	7,35
2.	Budy Wielgoleskie	333	39	11,71
3.	Budziska	169	28	16,57
4.	Dąbrówka	82	1	1,22
5.	Dębe Małe	255	17	6,67
6.	Generałowo	85	10	11,76
7.	Gołęźki	147	17	11,56
8.	Chyżyny	229	8	3,49
9.	Kamionka	279	15	5,38
10.	Oleksianka	260	23	8,85
11.	Redzyńskie	247	37	14,98
12.	Stawek	71	2	2,82
13.	Strachomin	195	24	12,31
14.	Transbór	362	35	9,67
15.	Waliska	186	14	7,53
16.	Wężyczyn	220	34	15,45
17.	Wielgolas	857	90	10,50
18.	Latowicz – Wymyśle	404	48	11,88
19.	Latowicz – Centrum	653	61	9,34
20.	Latowicz - Rozstanki	329	33	10,03
Suma/ średnia		5 431	541	9,96

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy oraz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Latowiczu, stan na dzień 31.12.2016

Ryc. 14. Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej – rozkład przestrzenny zjawiska

Źródło: opracowanie własne

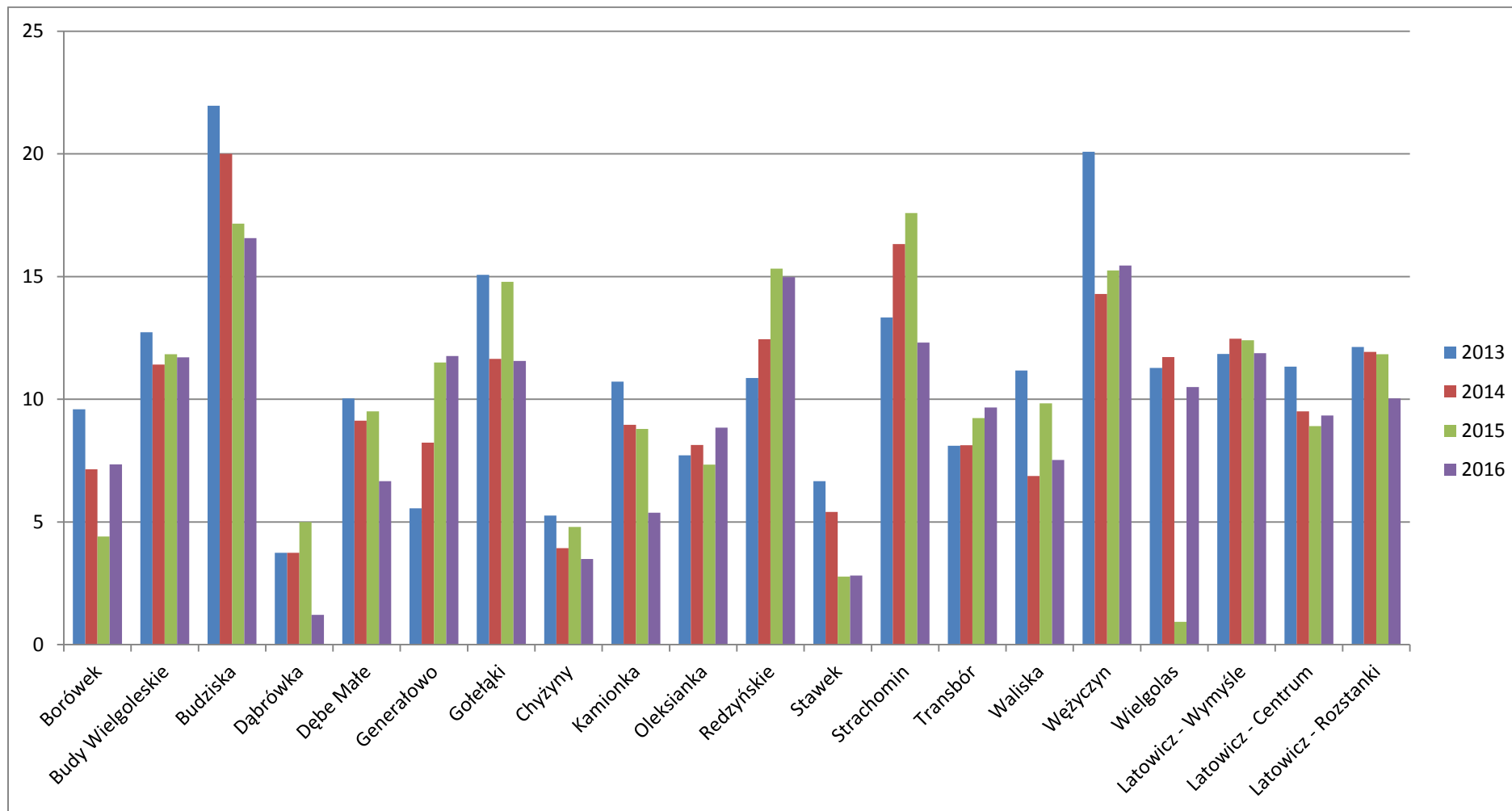
Jeśli chodzi o dane zjawisko istotna jest tendencja zmian w ostatnich latach co pozwoli zobrazować, czy kryzys w danych jednostkach się pogłębia. W tym celu pozyskano dane dla wyznaczonych jednostek przestrzennych dotyczących zasiłków za lata 2013-2016. Dane zobrazowano w poniższej tabeli oraz na wykresie.

Tabela 9. Tendencja zmian w liczbie osób pobierających zasiłki w liczbie ludności ogółem w Gminie Latowicz za lata 2013 - 2016

Lp.	Jednostka przestrzenna	Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej za rok 2013	Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej za rok 2014	Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej za rok 2015	Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej za rok 2016
1.	Borówek	9,59	7,14	4,41	7,35
2.	Budy Wielgoleskie	12,73	11,41	11,83	11,71
3.	Budziska	21,97	20,00	17,16	16,57
4.	Dąbrówka	3,75	3,75	5,00	1,22
5.	Dębe Małe	10,04	9,13	9,51	6,67
6.	Generalowo	5,56	8,24	11,49	11,76
7.	Gołęźki	15,07	11,64	14,79	11,56
8.	Chyżyny	5,26	3,93	4,80	3,49

Lp.	Jednostka przestrzenna	Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej za rok 2013	Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej za rok 2014	Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej za rok 2015	Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej za rok 2016
9.	Kamionka	10,71	8,96	8,79	5,38
10.	Oleksianka	7,72	8,14	7,34	8,85
11.	Redzyńskie	10,87	12,45	15,32	14,98
12.	Stawek	6,67	5,41	2,78	2,82
13.	Strachomin	13,33	16,33	17,59	12,31
14.	Transbór	8,11	8,13	9,24	9,67
15.	Waliska	11,17	6,88	9,84	7,53
16.	Wężyczyn	20,09	14,29	15,25	15,45
17.	Wielgolas	11,28	11,72	0,93	10,50
18.	Latowicz – Wymyśle	11,84	12,47	12,41	11,88
19.	Latowicz – Centrum	11,33	9,51	8,91	9,34
20.	Latowicz - Rozstanki	12,13	11,93	11,84	10,03
Suma/ średnia		11,31	10,57	9,22	9,96

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy oraz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Latowiczu, dane za lata 2013-2016

Ryc. 15. Tendencja zmian w liczbie osób pobierających zasiłki w liczbie ludności ogółem w Gminie Latowicz za lata 2013 - 2016

Źródło: opracowanie własne

Z przedstawionych powyżej danych wynika, że problem zależności mieszkańców od pomocy społecznej mierzony za pomocą liczby osób pobierających zasiłki w przeliczeniu na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej jest silnie zróżnicowany jeśli chodzi o analizę wewnątrzgminną. Sytuacja w różnych jednostkach przestrzennych jest odmienna. Jednak zauważyć można w większości z nich, że skala problemu zmniejsza się co jest powiązane również ze zmniejszającym się bezrobociem i wzrostem liczby podmiotów gospodarczych. Skala obydwu badanych zjawisk silnie wpływa na sytuację ekonomiczną mieszkańców. Poprawa sytuacji na rynku pracy wpływa na zwiększenie samodzielności ekonomicznej mieszkańców.

Porównując lata 2013 i 2016 wartość wskaźnika zmniejszyła się w aż 15 jednostkach przestrzennych, w jednej natomiast utrzymała się na podobnym poziomie (Latowicz – Wymyśle). Natomiast w 4 jednostkach odnotowano wzrost wartości, a są to: Generałowo, Oleksianka, Redzyńskie oraz Transbór, z czego największą wartość wskaźnika osiąga Redzyńskie. Warto również podkreślić, że w niektórych jednostkach zauważono zwiększenie się sytuacji kryzysowej mniejszym przedziale czasowym. W jednostce Latowicz – Centrum widoczne odwrócenie tendencji w niekorzystnym kierunku w latach 2015-2016, gdzie wartość wskaźnika zwiększyła się. Dodatkowo jest ona bardzo zbliżona do średniej dla całej Gminy, co może skutkować w przyszłości pogłębieniem danego problemu. Podobna sytuacja jest w jednostce Wężyczyn. Tam liczba udział osób pobierających zasiłki stale rośnie od 2014 roku.

Problemy samowystarczalności ekonomicznej mieszkańców odbijają się również na najmłodszych członkach społeczności lokalnej. W celu zobrazowania tego problemu zbadano liczbę dzieci zależnych od pomocy społecznej, na które rodzice pobierają zasiłek rodzinny.

2.3.3.2. Wskaźnik – Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym

Kolejnym z grupy wskaźników opisujących zależność mieszkańców od pomocy społecznej to wskaźnik liczby dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w przeliczeniu na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. Obrazuje on trudną sytuację ekonomiczną rodzin, które są zmuszone korzystać z pomocy materialnej oferowanej przez GOPS. Liczba dzieci na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w gminie w roku 2016 wyniosła 598, w tym najwięcej w jednostkach przestrzennych Wielgolas (94 osoby) i Latowicz – Centrum (82 osoby). Średnia wartość wskaźnika dla całej Gminy Latowicz wynosi 48,90. Najgorszą sytuację odnotowano w jednostce Strachomin, gdzie wartość wskaźnika wyniosła 100, natomiast najlepszą w Chyżynach, gdzie wartość wyniosła 23,53. Łącznie gorszą wartość od średniej dla Gminy osiągnęło 10 jednostek. Jednostki przestrzenne, które uzyskały wartości wskaźnika gorsze od średniej na gminy oznaczono tłem pomarańczowym.

Spośród 10 jednostek o najniższych wartościach wskaźnika najwięcej dzieci na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny zamieszkuje w jednostce przestrzennej Latowicz – Centrum (82 osoby). Kolejne jednostki, gdzie zamieszkuje największa liczba dzieci zależnych od pomocy społecznej to Latowicz – Wymyśle (48 osób), Latowicz – Rozstanki (38 osób), Wężyczyn (38 osób), Redzyńskie (37 osób). Dane jednostki powtarzają się jeśli chodzi występowanie problemów związanych z zależnością od pomocy społecznej

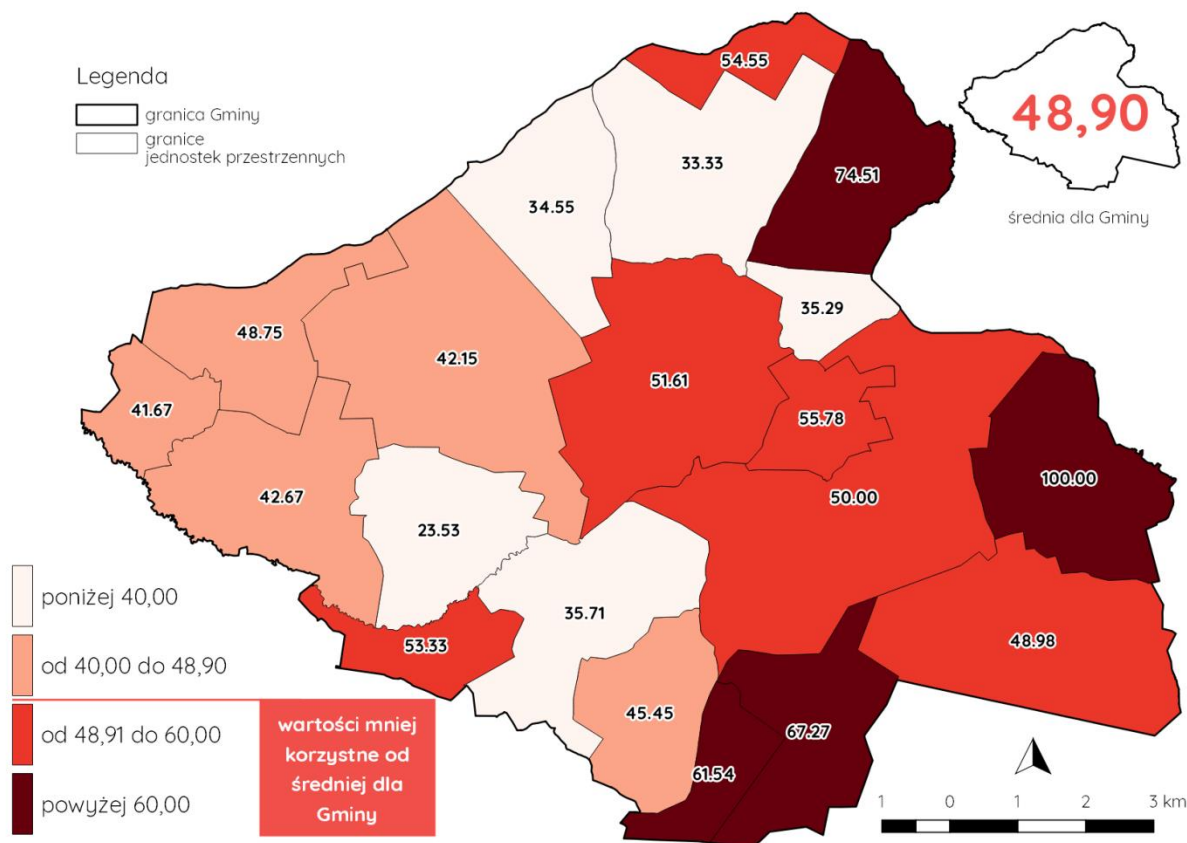
wskazanych w podrozdziale 2.3.3.1. Szczególnie jednostki Redzyńskie i Wężyczyn, gdzie wartości obydwu wskaźników osiągają wysokie wartości.

Tabela 10. Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym

Lp.	Jednostka przestrzenne	Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (do 17 lat włącznie)	Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym
1.	Borówek	5	12	41,67
2.	Budy Wielgoleskie	39	80	48,75
3.	Budziska	20	44	45,45
4.	Dąbrówka	6	17	35,29
5.	Dębe Małe	20	56	35,71
6.	Generałowo	16	26	61,54
7.	Gołęźki	16	30	53,33
8.	Chyżyny	12	51	23,53
9.	Kamionka	19	55	34,55
10.	Oleksianka	24	49	48,98
11.	Redzyńskie	37	55	67,27
12.	Stawek	6	11	54,55
13.	Strachomin	33	33	100,00
14.	Transbór	32	75	42,67
15.	Waliska	13	39	33,33
16.	Wężyczyn	38	51	74,51
17.	Wielgolas	94	223	42,15
18.	Latowicz – Wymyśle	48	93	51,61
19.	Latowicz – Centrum	82	147	55,78
20.	Latowicz - Rozstanki	38	76	50,00
Suma/ średnia		598	1 223	48,90

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy oraz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Latowiczu, stan na dzień 31.12.2016

Ryc. 16. Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym – rozkład przestrzenny zjawiska

Źródło: opracowanie własne

Powyższe analizy wskazują na wysoką zależność rodzin od pomocy społecznej, co szczególnie dotyczy najmłodszych członków rodzin. Średnia dla Gminy wskazuje, że blisko 50 % dzieci jest zależnych od zewnętrznej pomocy finansowej. Świadczy to o niskich dochodach osiąganych w danych gospodarstwach domowych. Pogłębieniem analizy tego problemu jest zbadanie ile dzieci korzysta z dożywiania, co świadczy o trudności zapewnienia podstawowych potrzeb dla najmłodszych niezbędnych do ich dalszego rozwoju.

2.3.3.3. Wskaźnik – Liczba dzieci korzystających z dożywiania w przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym

Ostatnim z grupy wskaźników opisujących zależność mieszkańców od pomocy społecznej to wskaźnik liczby dzieci korzystających z dożywiania w przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. Świadczy on bardzo trudnej sytuacji ekonomicznej rodzin i ich zależności od wsparcia pomocy społecznej. Dzieci z tych rodzin mogą skorzystać z dofinansowania na dożywianie w formie darmowych posiłków w szkołach, czy w formie pieniężnej na zakup posiłku lub rzeczowej w postaci produktów spożywczych. Liczba dzieci które korzystają z dożywiania w gminie w roku 2016 wyniosła 134, w tym najwięcej w jednostce przestrzennej Latowicz – Centrum (33 osoby). Średnia wartość wskaźnika dla całej Gminy Latowicz wynosi 10,96 i aż 9 jednostek przestrzennych osiągnęło gorszy wynik

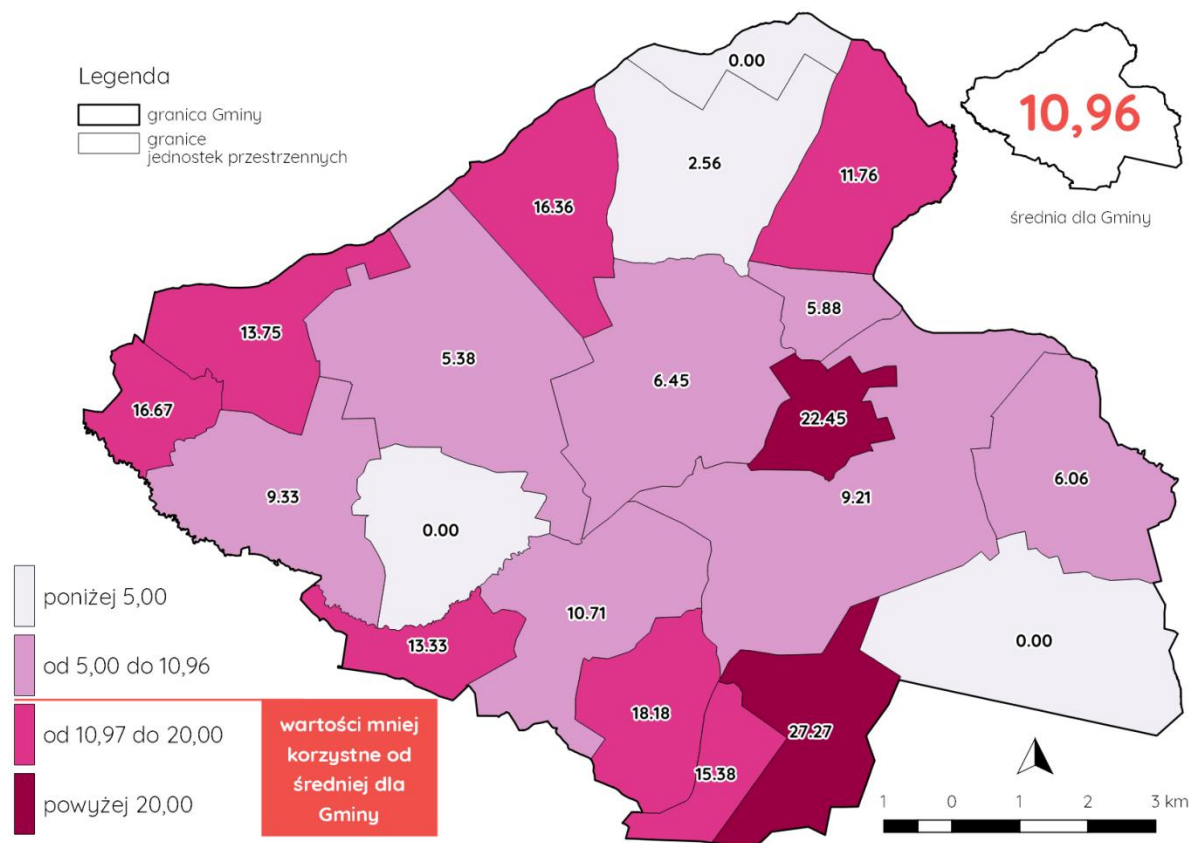
niż dana średnia. Jednostki przestrzenne, które uzyskały wartości wskaźnika gorsze od średniej na gminy oznaczono tłem pomarańczowym.

W powiązaniu z analizą poprzedniego wskaźnika (podrozdział 2.3.3.2), nasilenie obydwu negatywnych zjawisk występuje w 5 jednostkach przestrzennych: Generałowo, Gołętki, Redzyńskie, Wężyczyn, Latowicz – Centrum. Świadczy to o tym, że w tych jednostkach występuje najwięcej rodzin, w których dzieci są uzależnione od pomocy społecznej. Jeśli chodzi o wartości danego wskaźnika to największa liczba dzieci korzystających z dożywiania przypada jednostkach Redzyńskie i Latowicz – Centrum.

Tabela 11. Liczba dzieci korzystających z dożywiania w przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym

Lp.	Jednostka przestrzenne	Liczba dzieci korzystających z dożywiania	Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (do 17 lat włącznie)	Liczba dzieci korzystających z dożywiania w przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym
1.	Borówek	2	12	16,67
2.	Budy Wielgoleskie	11	80	13,75
3.	Budziska	8	44	18,18
4.	Dąbrówka	1	17	5,88
5.	Dębe Małe	6	56	10,71
6.	Generałowo	4	26	15,38
7.	Gołętki	4	30	13,33
8.	Chyżyny	0	51	0,00
9.	Kamionka	9	55	16,36
10.	Oleksianka	0	49	0,00
11.	Redzyńskie	15	55	27,27
12.	Stawek	0	11	0,00
13.	Strachomin	2	33	6,06
14.	Transbór	7	75	9,33
15.	Waliska	1	39	2,56
16.	Wężyczyn	6	51	11,76
17.	Wielgolas	12	223	5,38
18.	Latowicz – Wymyśle	6	93	6,45
19.	Latowicz – Centrum	33	147	22,45
20.	Latowicz - Rozstanki	7	76	9,21
Suma/ średnia		134	1 223	10,96

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy oraz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Latowiczu, stan na dzień 31.12.2016

Ryc. 17. Liczba dzieci korzystających z dożywiania w przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym – rozkład przestrzenny zjawiska

Źródło: opracowanie własne

Analiza niniejszego wskaźnika potwierdziła koncentrację problemu związanego z zapewnieniem dzieciom odpowiednich warunków do życia i rozwoju. Problem jest silnie skorelowany z pozostałymi wskaźnikami opisanymi w poprzednich podrozdziałach (2.3.3.1 i 2.3.3.2).

2.3.4. Depopulacja – tendencja w zmianach liczby ludności

Depopulacja oznacza proces wyludniania się pewnego obszaru, czyli zmniejszania się liczby ludności, a w rezultacie i gęstości zaludnienia tego obszaru. Z demograficznego punktu widzenia depopulacja jest rezultatem występowania - oddzielnie lub łącznie - dwóch czynników: ujemnego przyrostu naturalnego i ujemnego salda migracji. Spowodowana jest zatem nadwyżką zgonów nad urodzeniami albo/i nadwyżką emigrantów nad imigrantami.

W niniejszym opracowaniu w pierwszej kolejności odniesiono się do liczby ludności ogółem Gminy Latowicz. Zaobserwowano, że w ostatnich latach, tj. pomiędzy 2014 a 2016 rokiem w każdym z wymienionych przypadków doszło do zmniejszenia liczby ludności. Jest to ogólnopolski trend występujący w wielu jednostkach terytorialnych.

Wobec przedstawionych faktów, konieczne jest przeanalizowanie tego zjawiska bardziej dokładnie, na poziomie wydzielonych jednostek przestrzennych. Dane wejściowe zestawiono w formie tabelarycznej, a dotyczą one przekroju lat 2014-2016 według stanu na koniec każdego roku, z uwzględnieniem grup wiekowych.

Tabela 12. Zmiany liczby ludności Gminy Latowicz w latach 2014-2016 z uwzględnieniem grup wiekowych

Lp.	Jednostka przestrzenna	Liczba ludności (stan na 31.12.2014 r.)				Liczba ludności (stan na 31.12.2015 r.)				Liczba ludności (stan na 31.12.2016 r.)			
		1*	2*	3*	4*	1*	2*	3*	4*	1*	2*	3*	4*
1.	Borówek	70	15	41	14	68	13	42	13	68	12	42	14
2.	Budy Wielgoleskie	333	84	199	50	338	78	211	49	333	80	198	55
3.	Budziska	170	44	94	32	169	42	97	30	169	44	95	30
4.	Dąbrówka	80	14	46	20	80	14	45	21	82	17	45	20
5.	Dębe Małe	263	57	138	68	263	53	158	52	255	56	134	65
6.	Generalowo	85	24	41	20	87	25	41	21	85	26	39	20
7.	Gołęźki	146	31	85	30	142	31	90	21	147	30	88	29
8.	Chyżyny	229	52	134	43	229	51	135	43	229	51	135	43
9.	Kamionka	279	47	175	57	273	51	177	45	279	55	175	49
10.	Oleksianka	258	49	164	45	259	45	170	44	260	49	174	37
11.	Redzyńskie	241	50	151	40	248	57	150	41	247	55	149	43
12.	Stawek	74	14	40	20	72	10	45	17	71	11	43	17
13.	Strachomin	196	40	104	52	199	38	110	51	195	33	110	52
14.	Transbór	369	76	207	86	368	71	212	85	362	75	209	78
15.	Waliska	189	41	103	45	183	39	101	43	186	39	100	47
16.	Wężyczyn	224	50	120	54	223	52	128	43	220	51	124	45
17.	Wielgolas	853	223	538	92	860	222	550	88	857	223	549	85
18.	Latowicz – Wymyśle	401	92	261	48	411	95	264	52	404	93	263	48
19.	Latowicz – Centrum	673	155	416	102	662	139	425	98	653	147	435	71
20.	Latowicz - Rozstanki	327	81	207	39	321	77	207	37	329	76	215	38
suma		5 460	1 239	3 264	957	5 455	1 203	3 358	894	5 431	1 223	3 322	886

Źródło: Urząd Gminy w Latowiczu (dane wg stanu na 31.12.2014 r., 31.12.2015 r., 31.12.2016 r.)

1 – ogółem, 2 - w wieku przedprodukcyjnym (do 17 lat włącznie), 3 - w wieku produkcyjnym (mężczyźni wiek 18-64 lata, kobiety 18-59 lat), 4 - w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni - 65 lat i więcej, kobiety - 60 lat i więcej)

2.3.4.1. Wskaźnik – Zmiana liczby ludności w latach 2014 -2016 (wartość 100 oznacza stałą liczbę ludności, wartość niższa depopulację, tj. wyludnianie się obszaru)

Biorąc pod uwagę zebrane dane podjęto próbę określenia zjawiska depopulacji w ramach jednostek przestrzennych stosując następujący wskaźnik: zmiana liczby ludności w latach 2014 -2016 (wartość 100 oznacza stałą liczbę ludności, wartość niższa depopulację, tj. wyludnianie się obszaru).

Stwierdzono, że ogółem w skali Gminy Latowicz, liczba ludności wg stanu na 31.12.2016 r. stanowi 99,47 % liczby mieszkańców z 31.12.2014 r. Oznacza to, że przez 24 miesiące liczba ludności zmniejszyła się o 0,53 %.

W niektórych jednostkach przestrzennych odnotowano spadek liczby ludności gorszy od średniej wartości dla gminy. Spowodowane jest to migracjami ludności do innych, bardziej atrakcyjnych obszarów. Procentowo, najwięcej osób ubyło w jednostce Stawek, a spadek liczby mieszkańców w badanym okresie wyniósł 4,05 %.

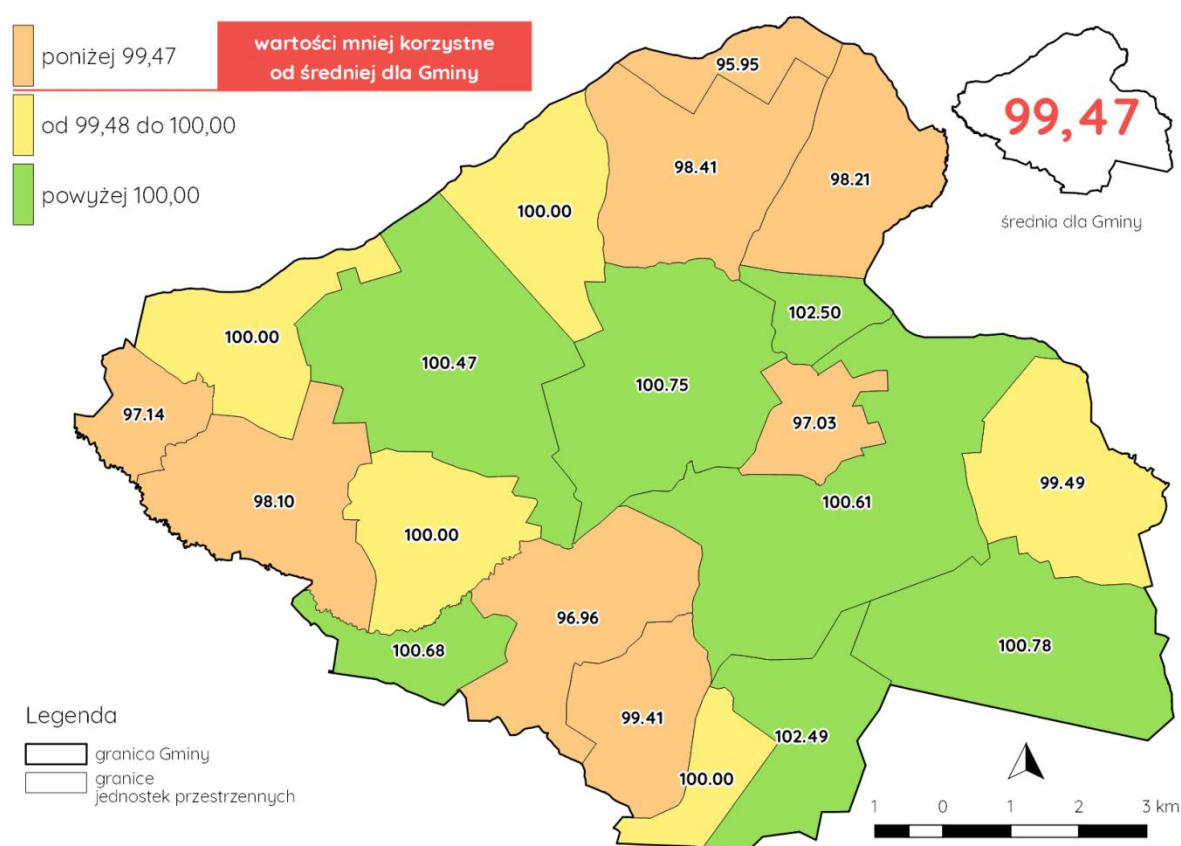
Wszystkie jednostki przestrzenne, dla których zdiagnozowano zjawisko depopulacji nasilone bardziej, niż ma to miejsce w przypadku wartości średniej dla Gminy Latowicz oznaczono w tabeli tłem pomarańczowym. Są to obszary w których zjawisko depopulacji jest nasilone co wskazuje na stan kryzysowy danego obszaru.

Tabela 13. Zmiana liczby ludności w latach 2014 -2016 (wartość 100 oznacza stałą liczbę ludności, wartość niższa depopulację, tj. wyludnianie się obszaru)

Lp.	Jednostka przestrzenne	Liczba ludności ogółem (stan na dzień 31.12.2014 r.)	Liczba ludności ogółem (stan na dzień 31.12.2016 r.)	Zmiana liczby ludności w latach 2014 -2016 (wartość 100 oznacza stałą liczbę ludności, wartość niższa depopulację, tj. wyludnianie się obszaru)
1.	Borówek	70	68	97,14
2.	Budy Wielgoleskie	333	333	100,00
3.	Budziska	170	169	99,41
4.	Dąbrówka	80	82	102,50
5.	Dębe Małe	263	255	96,96
6.	Generałowo	85	85	100,00
7.	Gołętaki	146	147	100,68
8.	Chyżyny	229	229	100,00
9.	Kamionka	279	279	100,00
10.	Oleksianka	258	260	100,78
11.	Redzyńskie	241	247	102,49
12.	Stawek	74	71	95,95
13.	Strachomin	196	195	99,49
14.	Transbór	369	362	98,10
15.	Waliska	189	186	98,41
16.	Wężyczyn	224	220	98,21

Lp.	Jednostka przestrzenne	Liczba ludności ogółem (stan na dzień 31.12.2014 r.)	Liczba ludności ogółem (stan na dzień 31.12.2016 r.)	Zmiana liczby ludności w latach 2014 -2016 (wartość 100 oznacza stałą liczbę ludności, wartość niższa depopulację, tj. wyludnianie się obszaru)
17.	Wielgolas	853	857	100,47
18.	Latowicz – Wymyśle	401	404	100,75
19.	Latowicz – Centrum	673	653	97,03
20.	Latowicz - Rozstanki	327	329	100,61
Suma/ średnia		5 460	5 431	99,47

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy oraz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Latowiczu, stan na dzień 31.12.2016

Ryc. 18. Zmiana liczby ludności w latach 2014 -2016 (wartość 100 oznacza stałą liczbę ludności, wartość niższa depopulację, tj. wyludnianie się obszaru) – rozkład przestrzenny zjawiska

Źródło: opracowanie własne

Zjawisko depopulacji świadczy o małej atrakcyjności do życia, zamieszkania i pracy danych obszarów. Zmniejszająca się liczba ludności na w danych jednostkach przestrzennych to sygnał, że wymagają kompleksowego wsparcia aby zwiększyć ich wykorzystanie ich potencjał rozwojowy, a także ograniczyć występujące tam problemy natury społecznej, czy gospodarczej.

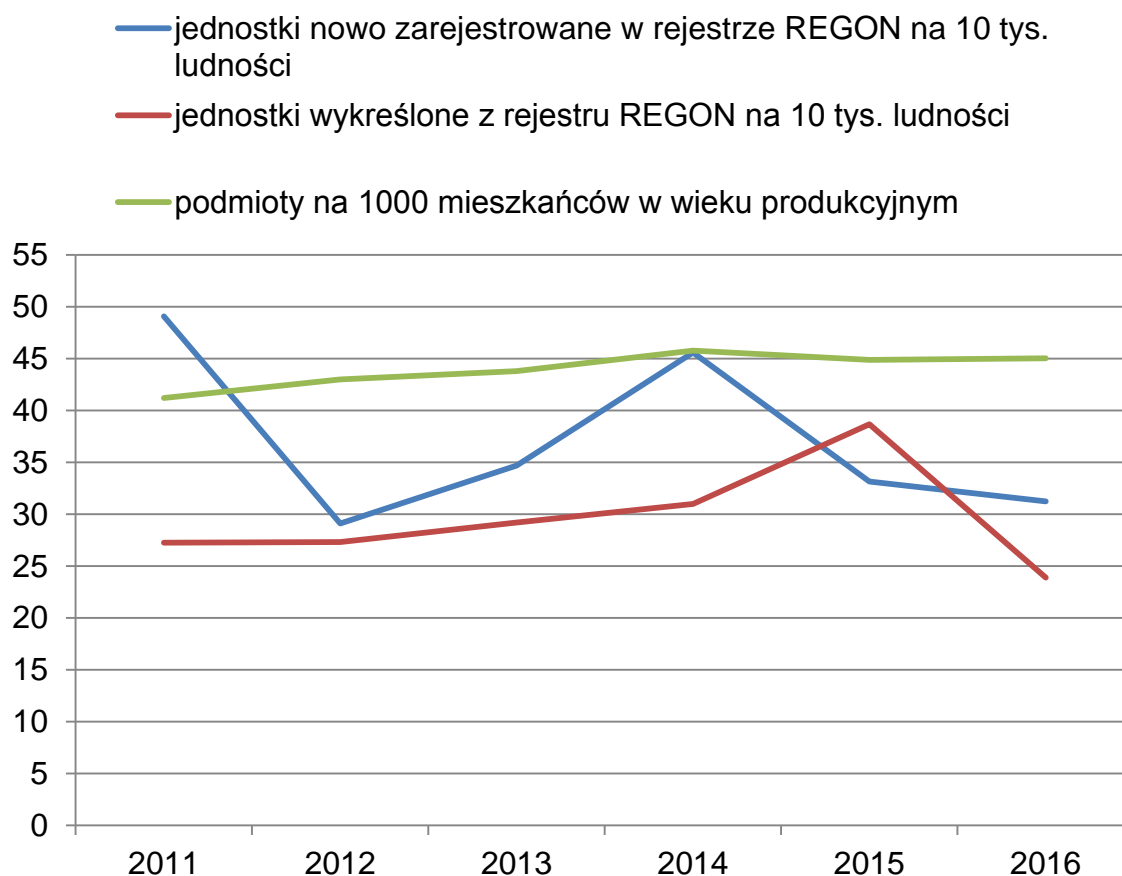
Spośród zbadanych jednostek przestrzennych aż 8 uzyskało wartość gorszą od średniej dla Gminy Latowicz. Najgorszą sytuację odnotowano w jednostkach: Borówek, Dębe Małe, Stawek i Latowicz – Centrum. Jednakże miejscowości Borówek i Stawek są posiadają niewielką liczbę ludności, dlatego zmniejszenie się liczby osób odpowiednio o 2 i 3 osoby dało przekroczenie wskaźnika względem wartości referencyjnej. Patrząc na liczby bezwzględne najgorsza sytuacja odnotowano w jednostce Latowicz – Centrum, której populacja zmniejszyła się o 20 osób w badanym okresie czasu. Drugą co wielkości zmianę zanotowano w miejscowości Dębe Małe (13 osób). Największą liczbą osób, które opuszczają dane obszary są przede wszystkim osoby młode, aktywne zawodowo, przedsiębiorcze, które mogą przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego i stanowią o jakości kapitału ludzkiego. Dlatego w zbadanych jednostkach będzie ważne przeprowadzenie kompleksowej interwencji zwiększającej atrakcyjność danych obszarów, która zachęci mieszkańców do pozostania w danej miejscowości, a także zachęci innych potencjalnych mieszkańców do osiedlania się.

2.4. DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH – ANALIZA SFERY GOSPODARCZEJ

2.4.1. Sfera gospodarcza – podstawowa charakterystyka

W celu przedstawienia danych dotyczących działalności gospodarczej na terenie Gminy Latowicz powołano się na dane GUS z lat 2011-2016. Według danych za rok 2016 ilość podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności wynosi 450.

W formie wykresu przedstawiono proces przemian dotyczący pojawiania się na rynku nowych podmiotów gospodarki biorąc pod uwagę rejestr REGON, wykreślenia podmiotów, a także dane o liczbie działających podmiotów w przeliczeniu na 1 000 osób w wieku produkcyjnym. Analiza danych pozwala stwierdzić, że w sferze gospodarczej gminy Latowicz zauważalny od kilku lat jest systematyczny regres jeśli chodzi o liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów. Liczba nowo powstałych firm z nadwyżką rekompensuje liczbę wykreślonych firm. Jednak widoczny jest wzrost liczby wykreślonych podmiotów gospodarczych co może świadczyć o trudnościach w utrzymaniu działalności na rynku. Ogólna liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców systematycznie rosła w latach 2011 – 2014. Obecnie widoczna jest stagnacja w ilości podmiotów gospodarczych.

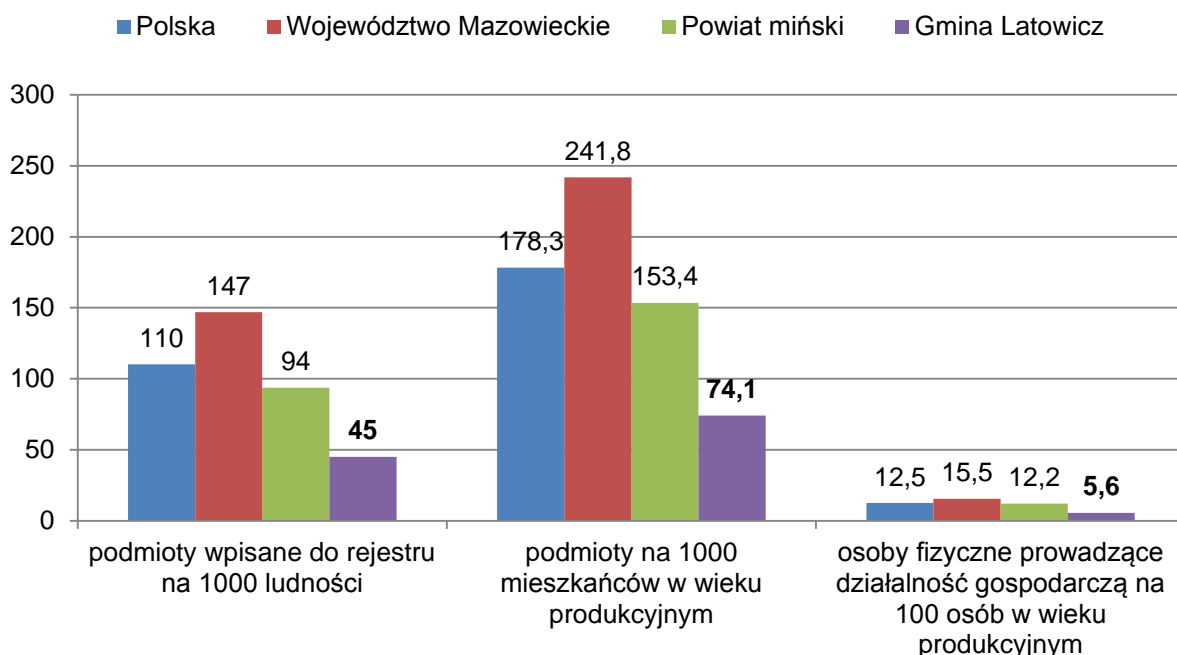

Ryc. 19. Podmioty gospodarki narodowej Gminy Latowicz – analiza wskaźnikowa za lata 2011-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analiza wskaźników dotyczących podmiotów gospodarki narodowej na terenie gminy Latowicz została przeprowadzona także w oparciu o porównanie do wskaźników określonych dla powiatu mińskiego, województwa mazowieckiego i całego kraju. Porównując wartości danych wskaźników gmina Latowicz wypada niekorzystnie w porównaniu do województwa mazowieckiego, powiatu i kraju. Przedstawione dane zobrazowano na rycinie.

Ryc. 20. Wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej – porównanie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, stan na 31.12.2016 r.

Biorąc pod uwagę dane GUS (2016) w Gminie Latowicz w 2016 r. funkcjonowało 246 podmiotów gospodarczych, z czego 12 należało do sektora publicznego, a 234 do sektora prywatnego. Jeśli chodzi natomiast o wielkość podmiotów gospodarczych zdecydowanie dominują małe przedsiębiorstwa (0 – 9 pracowników), których jest aż 231, co stanowi blisko 94 % ogółu wszystkich przedsiębiorstw. Pozostałe podmioty gospodarcze mieszczą się w przedziale wielkości 9 – 49 pracowników. Na terenie Gminy Latowicz nie występują duże podmioty gospodarcze. Jeśli chodzi natomiast o zbadanie struktury lokalnych przedsiębiorstw na poziomie Gminy posłużono się klasyfikacją podmiotów gospodarki narodowej według sekcji PKD. Najlepiej rozwiniętą działalnością na terenie gminy jest handel hurtowy i detaliczny wraz z naprawą pojazdów samochodowych, włączając motocykle (blisko 36 % w stosunku do ogółu podmiotów gospodarczych). Kolejne działalności, których jest najwięcej na terenie gminy to budownictwo oraz przetwórstwo przemysłowe. Natomiast działalność rolnicza, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo zrzęca blisko 5 % ogółu podmiotów gospodarczych. Następną tabelą przedstawia szczegółowe dane w zakresie podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON według sekcji PKD na terenie Gminy Latowicz.

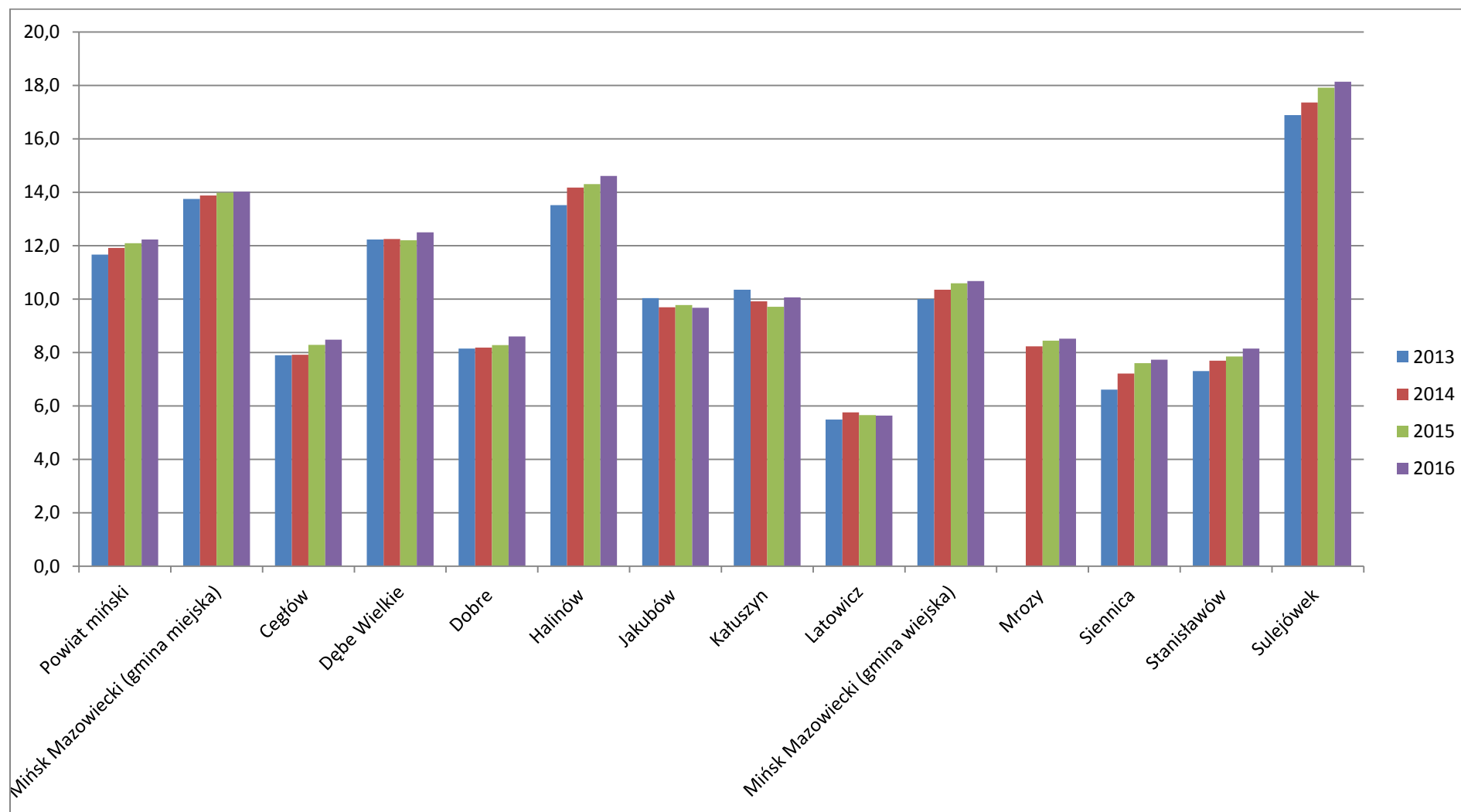
Tabela 14. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według sekcji PKD

Sekcja	Ogółem Gmina
Ogółem	246
W sekcji A - rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	12
W sekcji B - górnictwo i wydobywanie	0
W sekcji C - przetwórstwo przemysłowe	29
W sekcji D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0
W sekcji E – dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	0
W sekcji F - budownictwo	33
W sekcji G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	88
W sekcji H – transport, gospodarka magazynowa	14
W sekcji I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	5
W sekcji J – informacja i komunikacja	6
W sekcji K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa	4
W sekcji L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	0
W sekcji M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	4
W sekcji N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	10
W sekcji O – administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	15
W sekcji P – edukacja	10
W sekcji Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna	3
W sekcji R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	4
W sekcji S – pozostała działalność usługowa W sekcji T - gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	9

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych (klasyfikacja PKD 2007)

Jednym ze wskaźników obrazujących sytuację gospodarczą w Gminie Latowicz jest liczba podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym. Według danych GUS (2016) liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w Gminie Latowicz jest o wiele mniejsza niż w powiecie, województwie i kraju. W stosunku do wartości osiągniętej w powiecie liczba podmiotów gospodarczych jest o blisko połowę mniejsza. Na tą sytuację mają wpływ podstawowe uwarunkowania i charakter Gminy Latowicz, która jest jednostką typowo wiejską. Nie jest również położona wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych (brak dróg krajowych i linii kolejowych) co może zaważyć o jej atrakcyjności dla potencjalnych przedsiębiorców. Przez Gminę przebiega droga wojewódzka nr 802, która łączy Mińsk Mazowiecki z Seroczynem. Charakter Gminy jest również typowo rolniczy, o czym świadczy udział gruntów ornych w ogólnej powierzchni bliski 86 %. Należy również podkreślić, że na terenie Gminy Latowicz w stosunku do pozostałych Gmin w powiecie mińskim posiada najniższy wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym. Dodatkowo zaznacza się również tendencja spadkowa jeśli chodzi o liczbę podmiotów osób fizycznych w ostatnich latach. Świadczy to o zmniejszającej się liczbie przedsiębiorstw i trudnych warunkach do rozwoju przedsiębiorczości. W porównaniu do pozostałych jednostek w powiecie Gmina Latowicz jest jedyną w której liczba podmiotów w przeliczeniu na 100 osób spada począwszy od 2015 r. W 11 gminach zauważalny jest systematyczny wzrost liczby podmiotów, natomiast w dwóch Gminach widoczna jest stagnacja. Dlatego zasadne jest zbadanie liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w ostatnich latach.

Następny wykres przedstawia tendencje zmian w liczbie podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 osób w wieku produkcyjnym w powiecie mińskim z podziałem na poszczególne gminy.

Ryc. 21. zmian w liczbie podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 osób w wieku produkcyjnym w powiecie mińskim w podzięlu na poszczególne gminy za lata 2013 – 2016

Źródło: opracowanie własne

2.4.2. Klimat aktywności gospodarczej

2.4.2.1. Wskaźnik – Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce przestrzennej

Na obszarze Gminy Latowicz zbadano kondycje lokalnych przedsiębiorstw za pomocą liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w odniesieniu do 100 osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce przestrzennej. Jeśli podmiotów gospodarczych przybywa, oznacza to, że przedsiębiorcy znajdują zbyt na swoje towary i usługi. W przeciwnym razie podmiotów gospodarczych ubywa. Duża ilość wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych świadczy o słabej kondycji przedsiębiorstw.

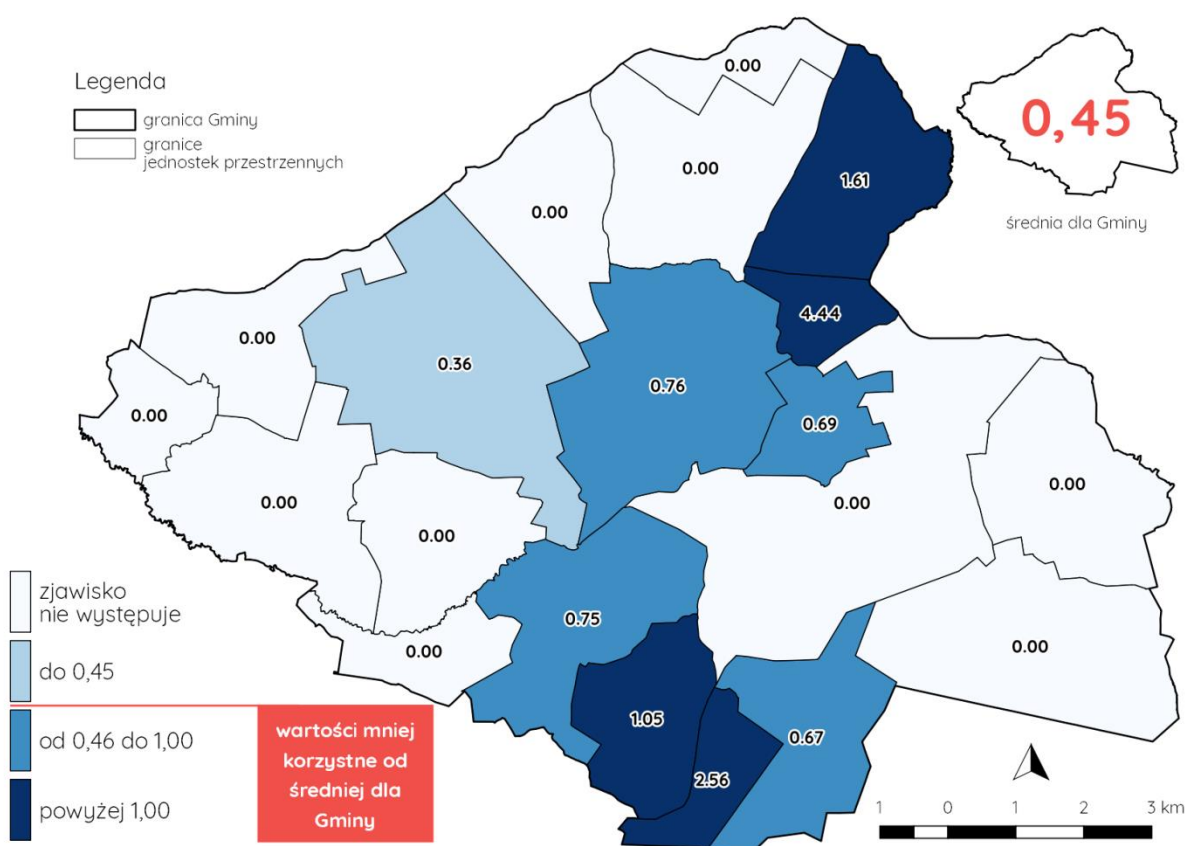
W formie tabelarycznej przedstawiono liczbę wyrejestrowanych w 2016 r. podmiotów gospodarczych w odniesieniu do 100 osób mieszkających na danym obszarze. Średnia dla Gminy Latowicz wyniosła 0,45. Należy podkreślić, że w 2016 r. wyrejestrowano łącznie 15 podmiotów gospodarczych. Najgorsza sytuacja została odnotowana w Dąbrówce, gdzie wartość wskaźnika wyniosła 4,44. W 8 jednostkach przestrzennych stwierdzono nasilenie negatywnego zjawiska za pomocą danego wskaźnika i oznaczono je w tabeli tłem pomarańczowym.

Tabela 15. Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce przestrzennej

Lp.	Jednostka przestrzenna	Liczba ludności w wieku produkcyjnym (mężczyźni wiek 18-64 lata, kobiety 18-59 lat)	liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych (za rok 2016)	Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce przestrzennej
1.	Borówek	42	0	0,00
2.	Budy Wielgoleskie	198	0	0,00
3.	Budziska	95	1	1,05
4.	Dąbrówka	45	2	4,44
5.	Dębe Małe	134	1	0,75
6.	Generałowo	39	1	2,56
7.	Gołęźki	88	0	0,00
8.	Chyżyny	135	0	0,00
9.	Kamionka	175	0	0,00
10.	Oleksianka	174	0	0,00
11.	Redzyńskie	149	1	0,67
12.	Stawek	43	0	0,00
13.	Strachomin	110	0	0,00
14.	Transbór	209	0	0,00
15.	Waliska	100	0	0,00
16.	Wężyczyn	124	2	1,61
17.	Wielgolas	549	2	0,36

Lp.	Jednostka przestrzenna	Liczba ludności w wieku produkcyjnym (mężczyźni wiek 18-64 lata, kobiety 18-59 lat)	liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych (za rok 2016)	Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce przestrzennej
18.	Latowicz – Wymyśle	263	2	0,76
19.	Latowicz – Centrum	435	3	0,69
20.	Latowicz - Rozstanki	215	0	0,00
Suma/ średnia		3 322	15	0,45

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy oraz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Latowiczu, stan na dzień 31.12.2016

Ryc. 22. Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce przestrzennej – rozkład przestrzenny zjawiska

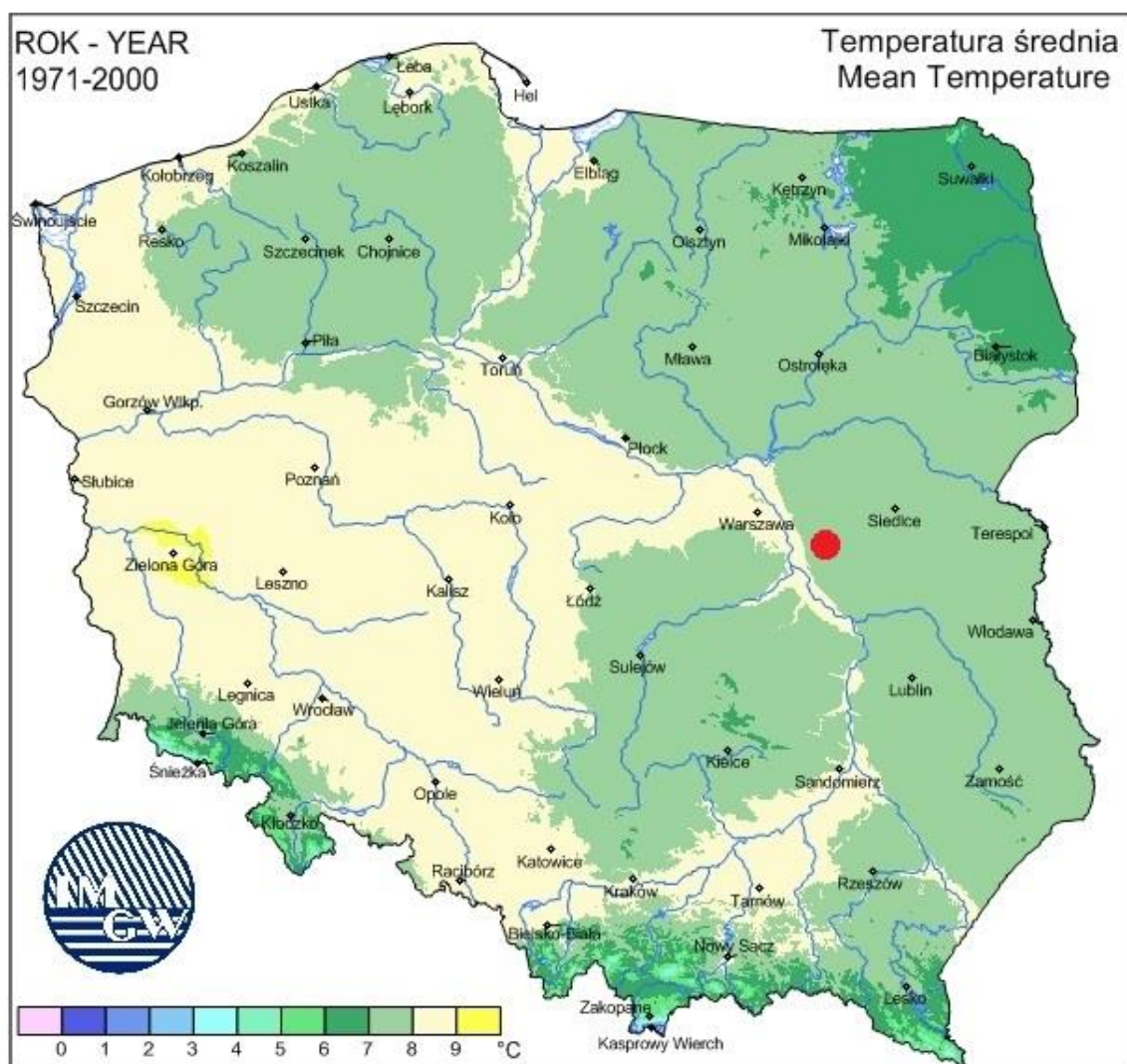
Źródło: opracowanie własne

2.5. DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH – ANALIZA SFERY ŚRODOWISKOWEJ

2.5.1. Sfera środowiskowa – jakość powietrza

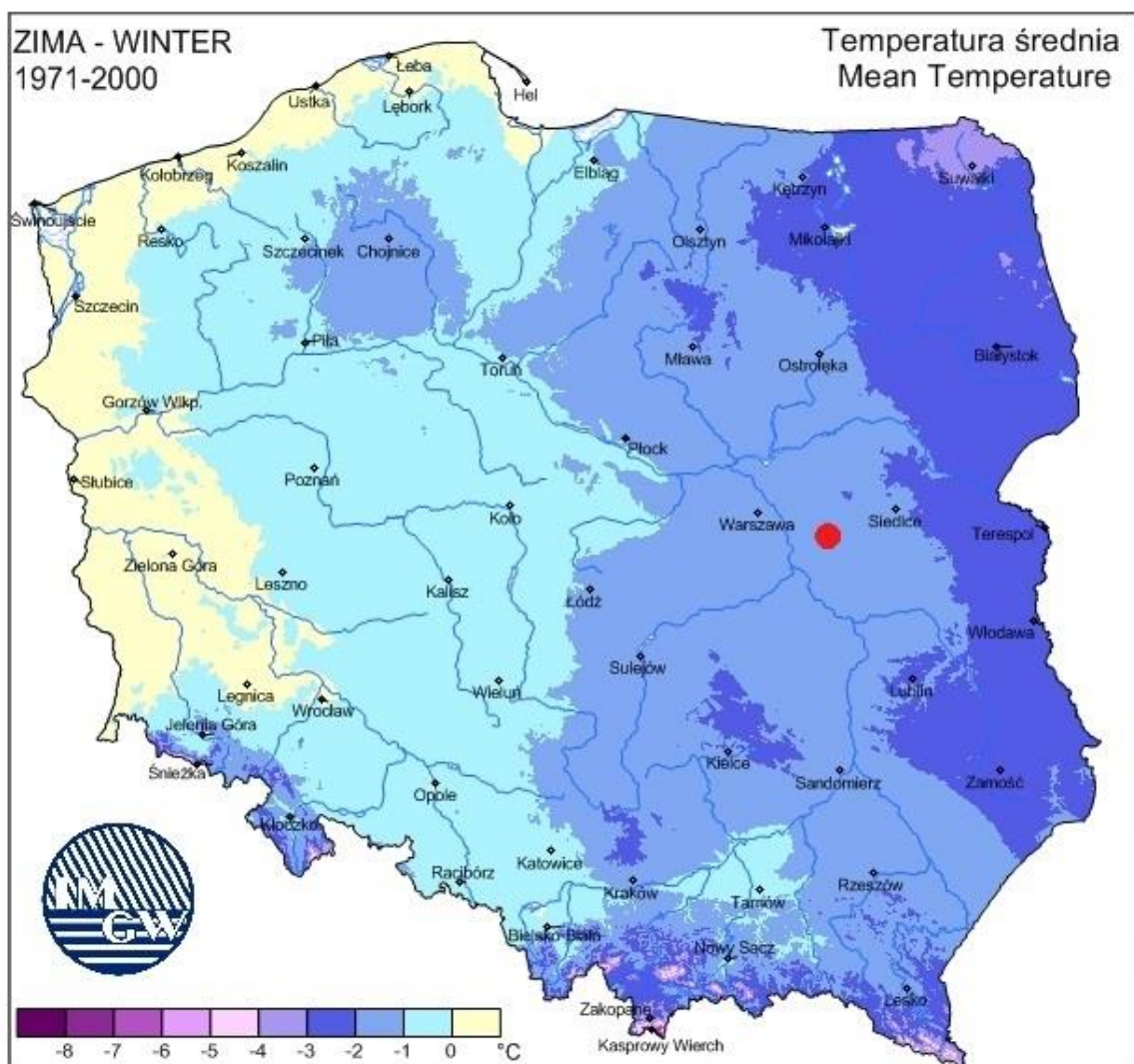
Według klasyfikacji Köppena, obszar Polski leży w strefie wilgotnego klimatu kontynentalnego, którego cechą charakterystyczną jest przejściowość. Objawia się ona w występowaniu czterech pór roku. Dodatkowo, zachodnia część kraju, której granicę można umownie poprowadzić wzdłuż Wisły jest pod większym wpływem mas pochodzenia oceanicznego, wschód zaś charakteryzuje większe oddziaływanie mas pochodzenia kontynentalnego. Te z kolei mają widoczne przełożenie na zróżnicowanie przestrzenne średniej temperatury w kraju. Ogólnie, można powiedzieć, że zachodnia część Polski cechuje się łagodniejszym klimatem z dłuższym okresem wegetacyjnym, trwającym na Nizinie Dolnośląskiej ponad 220 dni.

Następne ryciny przedstawiają kartogramy prezentujące średnią roczną temperaturę w okresie rocznym (Ryc. 23) a także w zimie (Ryc. 24) w wieloleciu 1971 – 2000.

Ryc. 23. Położenie Gminy Latowicz na tle kartogramu prezentującego średnią roczną temperaturę w Polsce w wieloleciu 1971 – 2000

Źródło: IMGW

● położenie Gminy Latowicz

Ryc. 24. Położenie Gminy Latowicz na tle kartogramu prezentującego średnią temperaturą w zimie w Polsce w wieloleciu 1971 – 2000

Źródło: IMGW

Obydwa zaprezentowane powyżej kartogramy przedstawiają zróżnicowanie temperatur w Polsce w okresie całego roku, jak i zimy. Pomiędzy wschodnią i zachodnią częścią kraju widoczna jest różnica temperatur o około 4 °C. W zimie te różnice są jeszcze bardziej widoczne. Gmina Latowicz znajduje się we wschodniej Polsce i charakteryzuje się zimniejszym klimatem niż na zachodzie kraju co wpływa na krótszy okres wegetacyjny oraz mroźniejsze zimy.

Powyższe czynniki wpływają na dłuższy okres trwania sezonu grzewczego. Natomiast źródła tzw. „emisji niskiej” stanowią w gminie indywidualne domowe systemy grzewcze opalane zazwyczaj paliwami stałymi zwłaszcza węglem kamiennym, który jest głównym nośnikiem energii cieplnej na terenie Gminy Latowicz. Charakterystyczną cechą indywidualnych palenisk węglowych jest ich niska sprawność oraz niepełny proces spalania powodujący nadmierną emisję zanieczyszczeń. Ponadto niewielka wysokość emitorów powoduje koncentrację zanieczyszczeń w bezpośrednim otoczeniu miejsc przebywania ludzi¹.

¹ za: Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Latowicz

W ramach charakterystyki sfery środowiskowej zaprezentowano najważniejsze z występujących na obszarze Gminy Latowicz zagrożeń dotyczących zanieczyszczenia powietrza.

Na mocy ustawy Prawo ochrony środowiska (art. 89), Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska co roku dokonuje oceny poziomów substancji w powietrzu w danej strefie za rok poprzedni oraz odrębnie dla każdej substancji dokonuje klasyfikacji stref, w których poziom odpowiednio:

- przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji,
- mieści się pomiędzy poziomem dopuszczalnym a poziomem dopuszczalnym powiększonym o margines tolerancji,
- nie przekracza poziomu dopuszczalnego,
- przekracza poziom docelowy,
- nie przekracza poziomu docelowego,
- przekracza poziom celu długoterminowego,
- nie przekracza poziomu celu długoterminowego.

Klasyfikacja jakości powietrza jest podstawą do podjęcia decyzji o potrzebie zaplanowania działań na rzecz poprawy jakości powietrza w danej strefie i pozwala stwierdzić, które przestrzenie są charakteryzujące się złą jakością powietrza. W województwie mazowieckim oceny jakości powietrza dokonuje się w czterech strefach:

- aglomeracja warszawska,
- miasto Płock,
- miasto Radom,
- strefa mazowiecka.

Gmina Latowicz znajduje się w mazowieckiej strefie oceny jakości powietrza.

W przytoczonym raporcie opisano obszary przekroczeń wartości kryterialnych według parametrów (w konkretnym czasie uśredniania stężenia normowanych substancji w powietrzu) wraz z mapami zasięgów ww. obszarów: w tym obszary przekroczeń wartości poziomu docelowego stężenia benzo(a)pirenu w pyłe PM10 (rok).

Benzo(a)piren należy do grupy wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych, czyli substancji emitowanych głównie przez rury samochodowe, piece i kotły. Benzo(a)piren wydzielają się podczas spalania węgla (zwłaszcza tego złej jakości), drewna i śmieci (zwłaszcza tworzyw sztucznych typu PET) i ma destrukcyjny wpływ na zdrowie ludzi. PM10 oznacza zaś frakcję pyłu (w tym przypadku o bardzo małych rozmiarach średnicy ziaren - do 10 mikrometrów). Oznacza to, że ziarna są wystarczająco małe, aby mogły przeniknąć głęboko do płuc i tym samym niekorzystnie wpływać na zdrowie ludzi.

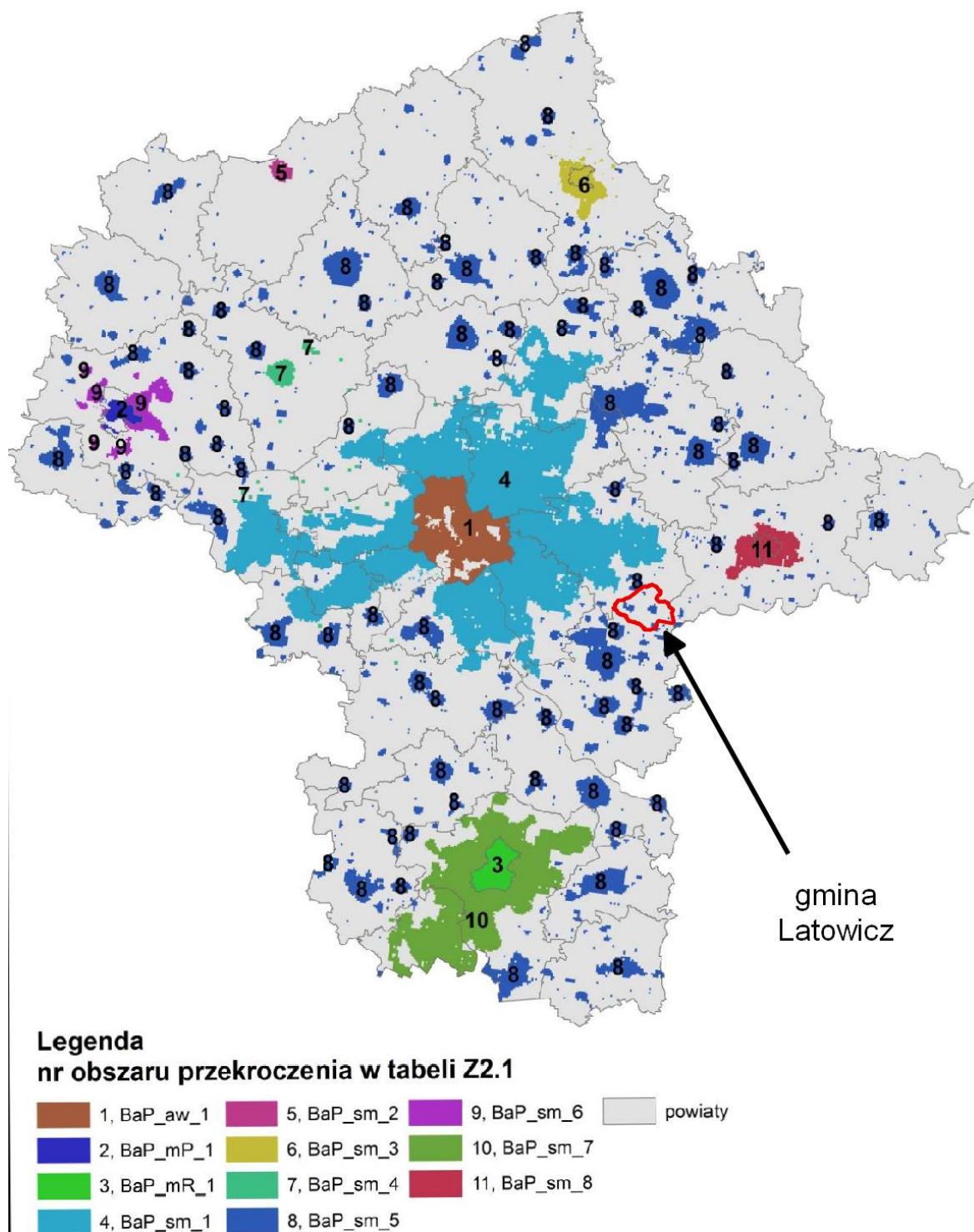
Pyły te mogą stanowić poważny czynnik chorobotwórczy. Osiadając na ściankach pęcherzyków płucnych, utrudniają wymianę gazową, powodują podrażnienie naskórki i śluzówki, zapalenie górnych dróg oddechowych oraz wywołują choroby alergiczne, astmę, a nawet nowotwory płuc, gardła i krtani. Warto nadmienić także, iż nie istnieje próg stężenia, poniżej którego negatywne skutki zdrowotne wynikające z oddziaływania pyłów na zdrowie ludzi nie występują.

Zdecydowano, iż przekroczenia stężenia niniejszej substancji dobrze opiszą przytoczony we wcześniejszym akapicie problem tzw. niskiej emisji, którego wydzielanie odbywa się podczas spalania m.in. węgla.

Według danych zaprezentowanych w „Rocznej Ocenie Jakości Powietrza w województwie mazowieckim” (ROJP), mazowieckiej strefie oceny jakości powietrza przyznano klasę „C”. Oznacza to, że stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomu dopuszczalnego i poziomu docelowego. Nadanie klasy „C” oznacza także konieczność przeprowadzenia wymaganych działań tj. określenie obszarów przekroczeń poziomów dopuszczalnych, opracowanie POP w celu osiągnięcia odpowiednich poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu (jeśli POP nie był uprzednio opracowany), kontrolowanie stężeń zanieczyszczenia na obszarach przekroczeń i prowadzenie działań mających na celu obniżenie stężeń przynajmniej do poziomów dopuszczalnych.

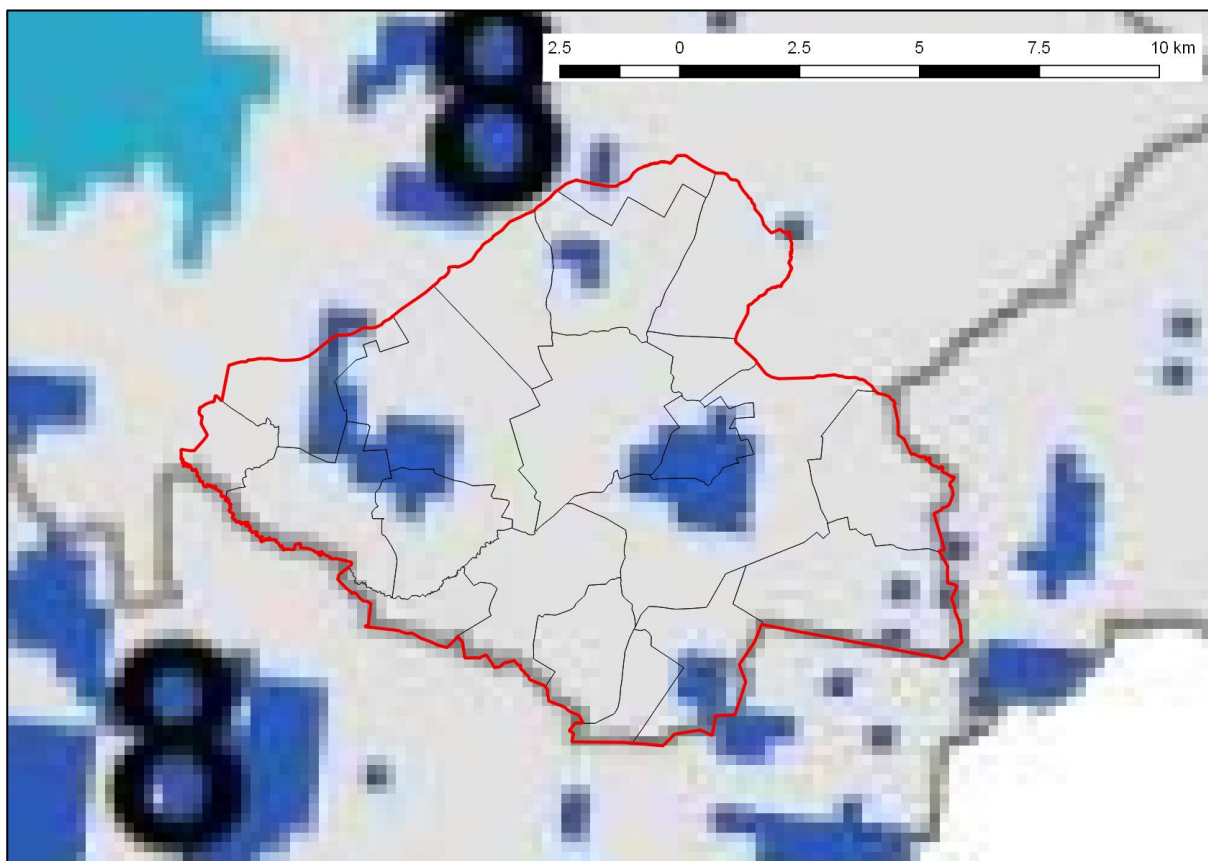
Jednym z załączników do raportu prezentowanego przez WIOŚ jest Zestawienie obszarów przekroczeń normatywnych stężeń zanieczyszczeń (poziomów dopuszczalnych [w tym faza I] i docelowych) w strefach, dla których istnieje ustawowy obowiązek sporządzenia lub zaktualizowania Programów Ochrony Powietrza (POP), także według kryterium B(a)P rok. Zgodnie z załączoną w ROJP tabelą Z2.1. przekroczenie badanego parametru obejmowało 13,112 km² i 2 073 mieszkańców Gminy Latowicz. Problem z zanieczyszczeniem powietrza B(a)P dotyczy zatem blisko 40 % mieszkańców. W celu doprecyzowania obszarów przekroczeń zaprezentowano obszary przekroczeń z naniesioną granicą Gminy, a także z powiększonym obszarem Gminy.

Obszary przekroczeń poziomu docelowego B(a)P-rok

Ryc. 25. Graficzne ujęcie obszaru przekroczeń wartości poziomu docelowego stężenia benzo(a)pirenu w pyłe PM10 (rok) w Gminie Latowicz na tle województwa mazowieckiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie WIOŚ w Warszawie

Ryc. 26. Powiększony do obszaru Gminy Latowicz (z naniesionymi granicami jednostek przestrzennych) fragment mapy przedstawiającej obszary przekroczeń wartości poziomu docelowego stężenia benzo(a)pirenu w pyłe PM10 (rok) z „Rocznej Oceny Jakości Powietrza w województwie mazowieckim. Raport za rok 2016”

Źródło: opracowanie własne na podstawie WIOŚ w Warszawie

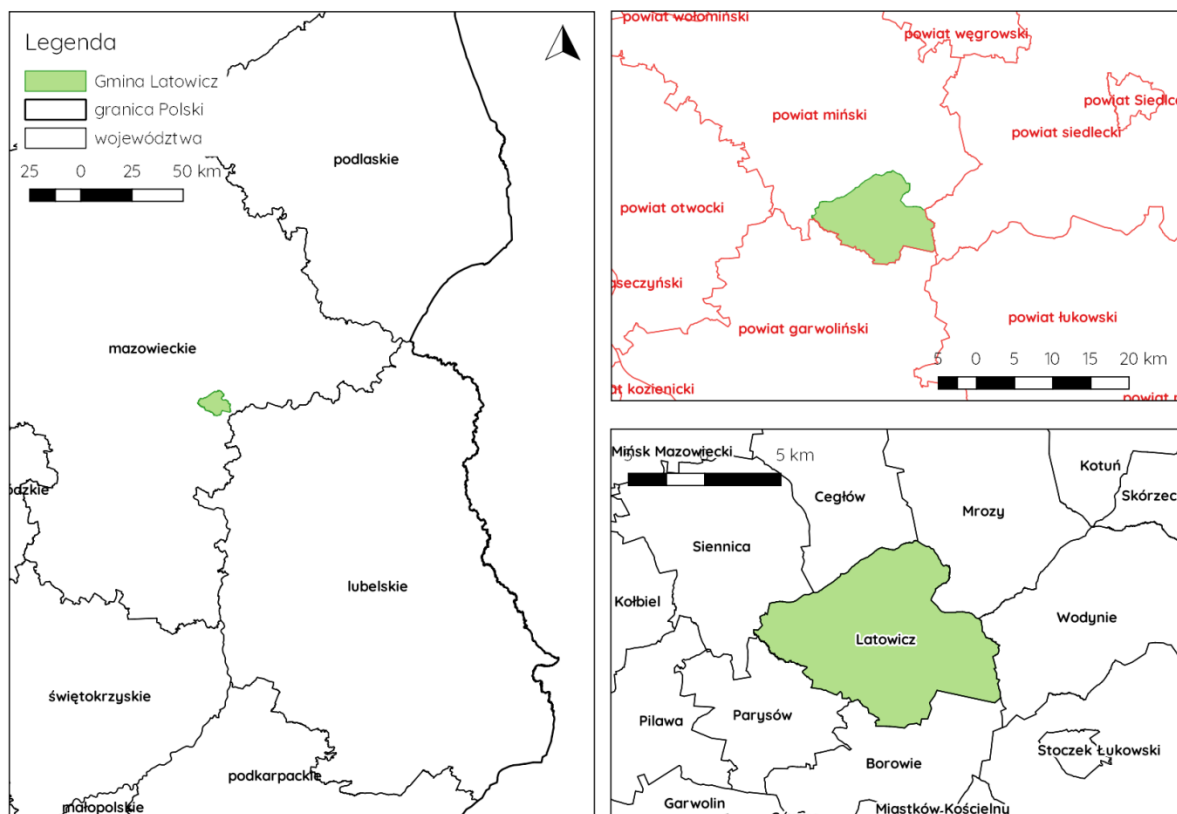
2.6. DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH – ANALIZA SFERY PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNEJ

2.6.1. Sfera przestrzenno-funkcjonalna – charakterystyka podstawowa

Gmina Latowicz jest położona w środkowo-wschodniej części województwa mazowieckiego w powiecie mińskim. Jest jedną z 14 gmin wchodzących w skład powiatu, w odniesieniu do którego jest najbardziej na południe wysuniętą jednostką.

Siedziba Gminy Latowicz jest miejscowość Latowicz. Sieć osadniczą Gminy tworzy 18 miejscowości. Odległości dzielące siedzibę Urzędu Gminy (wieś Latowicz) od największych miast regionu to:

- Mińsk Mazowiecki – 24 km,
- Siedlce - 36 km,
- Warszawa – 59 km.

Ryc. 27. Położenie Gminy Latowicz na tle powiatu mińskiego i województwa mazowieckiego

Źródło: opracowanie własne

Gmina Latowicz jest gminą typowo rolniczą. Udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni opisywanego obszaru wynosi 85,97%. Udział gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych razem to 10,52%.

Tabela 16. Użytkowanie gruntów na terenie Gminy Latowicz

Forma użytkowania	Powierzchnia (ha)	Udział %
powierzchnia ogółem	11405	100,00
powierzchnia łądowa	11361	99,61
użytki rolne razem	9805	85,97
użytki rolne - grunty orne	6316	55,38
użytki rolne - sady	90	0,79
użytki rolne - łąki trwałe	2059	18,05
użytki rolne - pastwiska trwałe	959	8,41
użytki rolne - grunty rolne zabudowane	303	2,66
użytki rolne - grunty pod stawami	1	0,01
użytki rolne - grunty pod rowami	77	0,68
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione razem	1200	10,52
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione - lasy	1161	10,18
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione - grunty zadrzewione i zakrzewione	39	0,34
grunty pod wodami razem	44	0,39
grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi	42	0,37
grunty pod wodami powierzchniowymi stojącymi	2	0,02
grunty zabudowane i zurbanizowane razem	289	2,53
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny mieszkaniowe	8	0,07
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny przemysłowe	4	0,04
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny inne zabudowane	9	0,08
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny zurbanizowane niezabudowane	2	0,02
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny rekreacji i wypoczynku	6	0,05
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny komunikacyjne - drogi	258	2,26
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny komunikacyjne - kolejowe	2	0,02
grunty zabudowane i zurbanizowane - użytki kopalne	64	0,56
nieużytki	3	0,03

Źródło: dane GUS, 2014

Gmina Latowicz jest dobrze położona pod względem komunikacyjnym. Zgodnie z danymi Mazowieckiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Warszawie przez obszar Gminy przebiega jedna droga wojewódzka DW 802 (Mińsk Mazowiecki – Siennica – Latowicz – Seroczyn). Tworzy ona główną oś komunikacyjną w gminie i przebiega przez dwie największe miejscowości: Latowicz i Wielgolas. Pozostałą sieć drogową tworzą drogi powiatowe i gminne.

Według danych Zarządu Dróg Powiatowych w Mińsku Mazowieckim na terenie Gminy Latowicz jest 12 dróg powiatowych o łącznej długości 56,015 km. W dobrym stanie technicznym znajduje się 18,883 km dróg, w średnim 32,805 km, a w złym 4,377 km. Drogi w średnim stanie technicznym stanowią 59 % wszystkich dróg powiatowych na obszarze Gminy.

Na terenie analizowanej jednostki nie przebiega żadna droga krajowa. Przez teren Gminy nie przebiega również żadna linia kolejowa.

Ryc. 28. Położenie Gminy Latowicz na tle sieci drogowej

Źródło: www.google.pl/maps

Według danych GUS (2015) sieć kanalizacyjna na terenie Gminy Latowicz ma długość 16,9 km i obsługuje 29 % mieszkańców. Na terenie opisywanej jednostki funkcjonuje gminna mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków o przepustowości 200 m³/dobę. W planach jest powiększenie jej przepustowości do 450 m³/d. Rzeką odbierającą oczyszczone ścieki jest Świder.

Ścieki sanitarne w większości miejscowości gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych (szamba). Są one okresowo opróżniane przez wozy asenizacyjne, a ścieki wywożone są głównie do oczyszczalni w Siennicy ale też do innych zlokalizowanych na terenie sąsiednich gmin. W 2015 roku w Gminie Latowicz znajdowało się 458 zbiorników bezodpływowych oraz 210 przydomowych oczyszczalni ścieków. W porównaniu do 2013 roku (GUS) notuje się wzrost liczby przydomowych oczyszczalni ścieków. W 2013 odnotowano ich 185.

Sieć gazowa na terenie Gminy ma długość 30,318 km i zaopatruje 8,6 % ogółu mieszkańców (GUS 2015). Stacja redukcyjno-pomiarowa i stopnia znajdująca się w Latowiczu jest źródłem zasilania gminy w gaz ziemny. Przez Oleksiankę, Strachomin i Latowicz przechodzi gazociąg wysokiego ciśnienia DN 100, który doprowadza gaz do stacji w Latowiczu.

Gmina Latowicz jest całkowicie zelektryfikowana, lecz nie posiada na swoim terenie stacji transformująco-rozdzielczej 110/15 kV i dlatego jest zasilana z trzech źródeł zewnętrznych:

- Stacja 110/15 kV w Mrozach zasilająca 82,2% terenu gminy,
- Stacja 110/15 kV w Stoczku Łukowskim zasilająca 17,8% terenu gminy,

- Stacja 110/15 kV w Garwolinie, Pilawie i Mińsku Mazowieckim, mogące zasilać pewien obszar gminy w sytuacjach awaryjnych.

Dostawa energii elektrycznej średniego napięcia odbywa się systemem magistralnych linii napowietrznych, które pracują w pierścieniowym układzie połączeń między stacjami 110/15 kV. System zewnętrznych powiązań elektroenergetycznych SN 15 kV budują trzy magistralne linie o relacjach:

- Mrozy – Latowicz,
- Stoczek Łukowski – Latowicz,
- Mrozy – Kozłów.

Przez gminę przebiega wiele szlaków turystycznych. Osoby, które wybierają się w te rejony mogą korzystać między innymi z bogatej oferty szlaków rowerowych. Gmina przystąpiła do realizacji Projektu Sieciowego Zielony Szlak Rowerowy Mazowsza. Trasy, drogi i ścieżki rowerowe przebiegają przez gminę Latowicz na długości 92 kilometrów. Projekt ten w pierwszym etapie został opracowany dla powiatu Nowodworskiego, Sochaczewskiego, Warszawsko-Zachodniego. Wpisal się w Europejski Program Aktywizacji i Integracji Podregionów „SMEnterReg”. Uzyskał on poparcie Zarządu Województwa Mazowieckiego i Wojewody Mazowieckiego.

W 2005 roku gminie przybyła niecodzienna atrakcja turystyczna. Budynek Urzędu Gminy „zagrał” Urząd Gminy Wilkowyje w serialu TVP Ranczo. Można tu również zobaczyć serialowy dom Wójta, czy też restaurację „U Japycza”.

2.6.2. Struktura przestrzenno-funkcjonalna obszaru – uwarunkowania historyczne

W niniejszej diagnozie zebrano informacje dotyczące rejestrowych zabytków nieruchomości na terenie Gminy Latowicz. W następnym tabeli przedstawiono nieruchome obiekty zabytkowe wpisane do wojewódzkiego rejestru.

Tabela 17. Wykaz zabytków na terenie Gminy Latowicz ujętych w rejestrze zabytków dla województwa mazowieckiego

Lp.	Miejscowość	Nazwa obiektu	Nr rejestru	Data
1	Dębe Małe	Zespół pałacowy	A-262	04.07.1979 r.
2	Kamionka	Kościół mariawicki	A-1000	04.01.2011 r.
3	Latowicz	Kościół z rynkiem i pierzejami	A-254/1085	12.12.1974 r.
5	Oleksianka	Park	A-376	16.07.1985 r.
6	Waliska	Park	A-270	24.07.1980 r.
7	Wielgolas	Zespół pałacowy	A-35/190	20.11.1959 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie rejestru zabytków nieruchomości Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie

Poza obiektami ujętymi w rejestrze zabytków, na terenie Gminy Latowicz występuje wiele innych obiektów stanowiących potencjalne atrakcje turystyczne regionu, a są to:

- Budziska:
  - we wsi znajduje się kopiec z krzyżem, usypany w 1938 roku przez młodzież ku czci bohaterów walczących za Ojczyznę;

- Latowicz:
  - stary cmentarz z przełomu XVII i XVIII wieku,
  - nowy cmentarz końca XIX wieku;
- Oleksianka:
  - murowany spichlerz z II połowy XIX wieku;
- Stawek:
  - w centrum wsi znajduje się dwuramienny krzyż, ustawiony w połowie XIX w. jako votum chroniące od epidemii cholery;
- Wielgolas:
  - neorenesansowy murowany pałac z połowy XIX wieku, malowniczy park krajobrazowy z I połowy XIX wieku,
  - Sanktuarium Maryjne i kaplica z 1934 roku,
  - dwie tablice w kościele poświęcone poległym oficerom z Transboru oraz poległym żołnierzom AK z rodziny Wyleżyński,
  - Dąb Katyński (poświęcony zamordowanemu w Katyniu por. dr. A. Sikorze),
  - miejsce pamięci Powstańców Styczniowych,
  - tablica ZS upamiętniająca nauczycieli i absolwentów szkoły (odsłonięta w 2007 roku w 200-lecie szkoły).

Na terenie Gminy znajdują się liczne zabytkowe kapliczki, figury, krzyże przydrożne z okresu od XIX w. do lat 40 XX w. Na terenie gminy znajduje się również kilka miejsc pamięci narodowej:

- pomnik w Latowiczu (rynek), poświęcony pamięci bojowników o niepodległość w latach 1905-1918, ufundowany w 10. rocznicę odzyskania niepodległości Polski, związany zwłaszcza z akcją lokalnej Polskiej Organizacji Wojskowej, w skład której wchodził druhowie OSP w Latowiczu. 11 listopada 1918 r. dokonali oni rozbrojenia posterunku niemieckiego, a następnie wsparli działania wyzwolenicze w Seroczyniu i wzięli udział w walce z Niemcami pod Stoczkiem Łukowskim, gdzie poległ Ignacy Brauliński, naczelnik OSP w Chyżynach,
- pomnik na rynku w Latowiczu, poświęcony bohaterom września 1939 r. upamiętniający m.in. spalenie Latowicza w wyniku niemieckich nalotów bombowych w dniu 8 września 1939 r.,
- mogiła zbiorowa na nowym cmentarzu parafialnym w Latowiczu, w której spoczywają bezimiennie ofiary przesłuchań przeprowadzanych w czasie II wojny światowej w budynku szkoły podstawowej, gdzie mieściła się siedziba żandarmerii,
- mogiła zbiorowa 5 żołnierzy AK na cmentarzu parafialnym w Latowiczu, zamordowanych w lutym 1944 r. w odwecie za próbę odbicia więźniów ze szkoły w Latowiczu,
- tablica pamięci na ścianie budynku Zespołu Szkół (dawna szkoła podstawowa) w Latowiczu, upamiętniająca zdarzenia z 1944 r. (uwięzienie 87 Polaków, głównie żołnierzy AK, wywiezionych następnie do obozów zagłady). Tablicę ufundowano w 2003 r.,
- pomnik we wsi Budziska, poświęcony poległym w obronie ojczyzny, ufundowany w 20 rocznicę odzyskania niepodległości Polski.

2.6.2.1. Wskaźnik – Liczba obiektów zabytkowych ujętych w GEZ w złym stanie technicznym w przeliczeniu na 100 ha powierzchni danej jednostki przestrzennej

Jako istotny czynnik świadczący o tożsamości historycznej mieszkańców Gminy Latowicz należy uznać liczbę obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków w złym stanie technicznym przypadającą na 100 ha powierzchni danej jednostki przestrzennej.

Stan techniczny obiektów zabytkowych został oceniony na podstawie przeprowadzonej wizji terenowej oraz na podstawie informacji od pracowników Urzędu Gminy w Latowiczu.

Zabytkowe obiekty są zauważalnymi „wizytówkami” jednostek przestrzennych, które odznaczają się na tle pozostałych. Zabytki stanowią najgłębszy wyraz pozostałości wcześniejszych pokoleń wśród wszystkich obiektów. Są zatem wielowiekową spuścizną o najbardziej wartościowym znaczeniu. Zespoły dworsko-parkowe i czy dawne układy urbanistyczne zachowane w dobrym stanie oddziałują na mieszkańców. W przypadku ich złego stanu zachowania i braku opieki nad nimi mogą stać się miejscami, które będą sprzyjały licznym patologiom społecznym (np. nieoświetlony park, czy też popadające w stan ruiny obiekty budowlane).

Dlatego w myśl zasady wspólnego dbania o dziedzictwo kulturowe oraz niedopuszczenie do rodzenia się patologii społecznych (zgodnie z zasadą *ex – ante*) obiekty te powinny być utrzymywane, modernizowane i w dalszym etapie monitorowane. Zabytki nieruchome mogą być również obiektami użyteczności publicznej, które służą mieszkańcom gminy jako przestrzenie otwarte (np. parki) lub zamknięte (obiekty budowlane).

W Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Latowicz odnotowano 58 obiektów, z czego najwięcej znajduje się w Latowiczu 13. Poniżej przedstawiono wykaz zabytków na terenie Gminy Latowicz ujętych w rejestrze zabytków województwa mazowieckiego. Są to obiekty o najwyższej wartości historycznej, architektonicznej i kulturowej na obszarze danej jednostki terytorialnej.

Liczba obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków przypadająca na 100 ha w skali całej Gminy Latowicz wynosi 0,51.

Liczbę obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków przypadającą na 100 ha w ujęciu poszczególnych jednostek przestrzennych, przedstawiono w tabeli. Tę pomarańczowym oznaczono wartości wskazujące, że nagromadzenie obiektów zabytkowych jest wyższe niż przeciętna wartość dla gminy. Najwyższa liczba obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków przypadająca na 100 ha występuje w jednostce przestrzennej Latowicz – Centrum i wynosi 4,84.

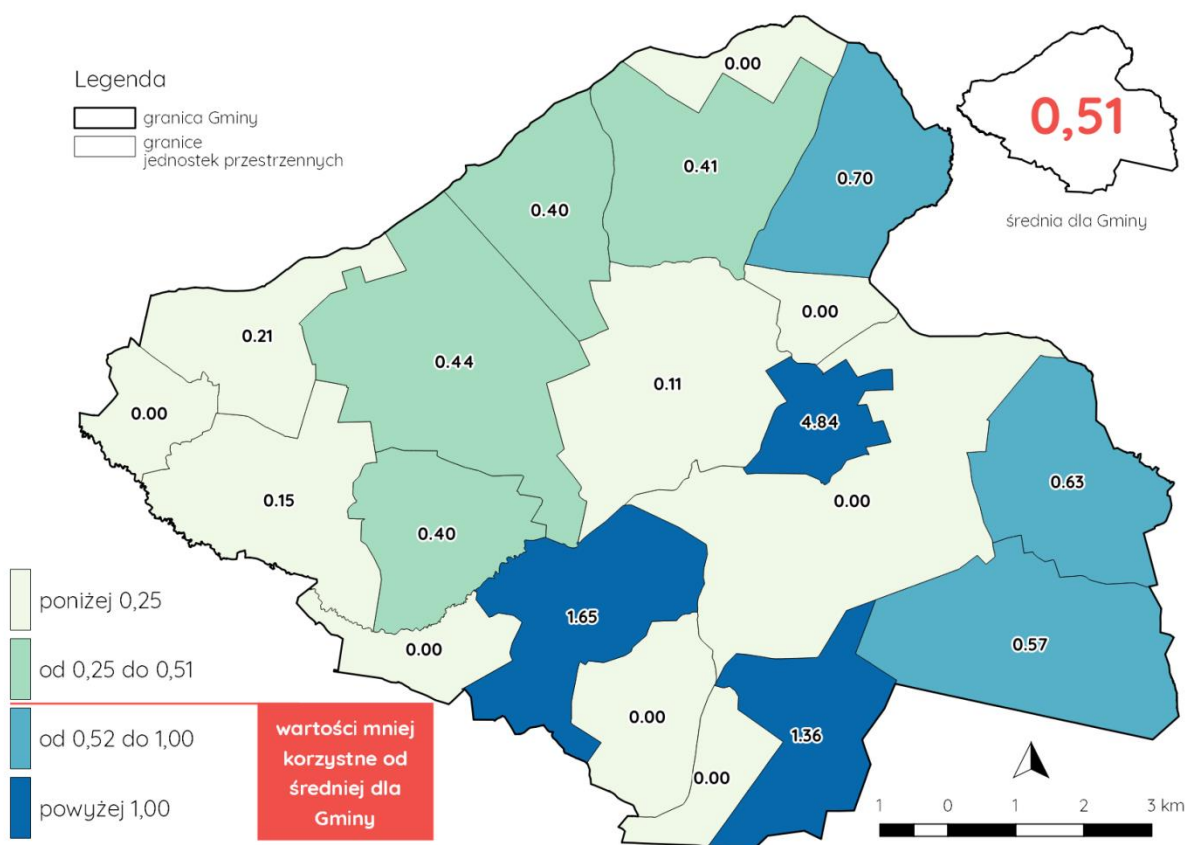
Obiekty zabytkowe mimo swej wartości historycznej wymagają większych nakładów finansowych celem dostosowania ich do zamieszkania czy prowadzenia działalności gospodarczej. Wszystkie obiekty wymagają większych lub mniejszych remontów celem dostosowania do obecnych wymagań technicznych. Wiąże się to z kosztami remontów i bieżącego utrzymania takich obiektów. Ich przebudowa jest również utrudniona przez przepisy prawne. Zgodnie z wcześniej przedstawionymi danymi, w jednostce przestrzennej Latowicz – Centrum notuje się dużą liczbę wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych, a także odpływ mieszkańców (depopulacja). Znaczna część osób zamieszkujących ten

obszar znajduje się w trudnej sytuacji finansowej, przez co zmuszona jest korzystać ze świadczeń pomocy społecznej, a mimo to nie jest w stanie ponieść kosztów najmu lokali komunalnych i socjalnych. W danej jednostce zbadano również koncentracje problemu bezrobocia.

Tabela 18. Liczba obiektów zabytkowych ujętych w GEZ w złym stanie technicznym w przeliczeniu na 100 ha powierzchni danej jednostki przestrzennej

Lp.	Jednostka przestrzenna	liczba zabytków ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków	Powierzchnia	Liczba obiektów zabytkowych ujętych w GEZ w złym stanie technicznym w przeliczeniu na 100 ha powierzchni danej jednostki przestrzennej
1.	Borówek	0	232	0,00
2.	Budy Wielgoleskie	1	483	0,21
3.	Budziska	0	426	0,00
4.	Dąbrówka	0	185	0,00
5.	Dębe Małe	11	666	1,65
6.	Generałowo	0	224	0,00
7.	Gołężyki	0	261	0,00
8.	Chyżyny	2	503	0,40
9.	Kamionka	2	506	0,40
10.	Oleksianka	5	882	0,57
11.	Redzyńskie	7	513	1,36
12.	Stawek	0	211	0,00
13.	Strachomin	4	633	0,63
14.	Transbór	1	684	0,15
15.	Waliska	3	728	0,41
16.	Wężyczyn	4	570	0,70
17.	Wielgolas	5	1 125	0,44
18.	Latowicz – Wymyśle	1	931	0,11
19.	Latowicz – Centrum	12	248	4,84
20.	Latowicz - Rozstanki	0	1 394	0,00
Suma/ średnia		58	11 405	0,51

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Latowiczu

Ryc. 29. Liczba obiektów zabytkowych ujętych w GEZ w złym stanie technicznym w przeliczeniu na 100 ha powierzchni danej jednostki przestrzennej – rozkład przestrzenny zjawiska

Źródło: opracowanie własne

2.7. PODSUMOWANIE ANALIZY WSKAŹNIKOWEJ

Na bazie przeprowadzonej w poprzednim rozdziale analizy wskaźnikowej, przeprowadzono podsumowanie zebranych wyników. W diagnozie przedstawiono stan rozwoju Gminy Latowicz w poszczególnych sferach.

SFERA SPOŁECZNA

W ramach analizy obszarów, na których skoncentrowane są problemy natury społecznej wykorzystano następujące wskaźniki

1. Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej
2. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w liczbie osób w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej
3. Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej
4. Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym
5. Liczba dzieci korzystających z dożywiania w przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym

6. Zmiana liczby ludności w latach 2014 -2016 (wartość 100 oznacza stałą liczbę ludności, wartość niższa depopulację, tj. wyludnianie się obszaru)

SFERA GOSPODARCZA

W ramach analizy obszarów, na których skoncentrowane są problemy natury gospodarczej wykorzystano następujące wskaźniki:

1. Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce przestrzennej

SFERA PRZESTRZENNO - FUNKCJONALNA

W ramach analizy obszarów, na których skoncentrowane są problemy natury przestrzenno-funkcjonalnej wykorzystano następujące wskaźniki:

1. Liczba obiektów zabytkowych ujętych w GEZ w przeliczeniu na 100 ha powierzchni danej jednostki przestrzennej

W poniższej tabeli przedstawiono zdiagnozowane problemy, ich główne przyczyny, skutki oraz proponowane sposoby ograniczenia lub wyeliminowania zjawisk uznanych jako problemowe w niniejszej diagnozie.

Tabela 19. Przyczyny, skutki oraz sposoby ograniczenia lub wyeliminowania zdiagnozowanych problemów

Nazwa wskaźnika	Badany problem	Główne przyczyny problemu	Główne skutki problemu	Główne sposoby ograniczenia lub wyeliminowania problemu
Sfera społeczna				
1. Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej 2. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w liczbie osób w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej	Bezrobocie, niski poziom wykształcenia bezrobotnych	Brak miejsc pracy, mała liczba podmiotów gospodarczych, dominująca struktura małych przedsiębiorstw, niski poziom wykształcenia nieadekwatny do potrzeb rynku pracy, bezrobocie ukryte, brak motywacji i chęci do podjęcia pracy.	brak samowystarczalności ekonomicznej, wyjazdy zarobkowe, migracja w poszukiwaniu zatrudnienia, zależność od pomocy społecznej	podniesienie bądź zmiana kwalifikacji zawodowych, zdobycie doświadczenia zawodowego, adaptacja budynków na cele aktywizacyjne
3. Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej 4. Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym 5. Liczba dzieci	brak samowystarczalności ekonomicznej, ubóstwo, trudna sytuacja ekonomiczna rodzin	ubóstwo, brak możliwości znalezienia pracy, niski poziom zarobków lub ich brak, bezrobocie, wielodzietność, trudności zapewnieniu odpowiedniego warunków do wychowania dzieci	przyzwyczajenie się do pobierania zasiłków, niechęć do pracy i jego dziedziczenie przez dzieci	aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców, wykształcenie kompetencji kluczowych i umiejętności społecznych, zaadaptowanie obiektów na cele aktywizacyjne

Nazwa wskaźnika	Badany problem	Główne przyczyny problemu	Główne skutki problemu	Główne sposoby ograniczenia lub wyeliminowania problemu
korzystających z dożywiania w przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym				
6. Zmiana liczby ludności w latach 2014 -2016 (wartość 100 oznacza stałą liczbę ludności, wartość niższa depopulację, tj. wyludnianie się obszaru)	depopulacja	niska atrakcyjność obszarów do życia i zamieszkania, brak lub niska jakość infrastruktury społecznej, niska jakość przestrzeni publicznej, brak możliwości znalezienia pracy.	dalszy odpływ ludności przede wszystkim ludzi młodych, aktywnych zawodowo, wykształconych, niekorzystne zmiany struktury demograficznej.	rozwój infrastruktury społecznej i przestrzeni publicznej na rzecz aktywizacji i integracji lokalnej społeczności, działania aktywizujące lokalną społeczność.
Sfera gospodarcza				
1. Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce przestrzennej	niski stopień przedsiębiorczości	problemy z utrzymaniem się na rynku podmiotów gospodarczych, brak wsparcia merytorycznego w prowadzeniu działalności gospodarczej	brak nowych miejsc pracy, pogłębianie problemu bezrobocia	pomoc przy założeniu własnej działalności gospodarczej oraz nabycie odpowiednich umiejętności na temat jej prowadzenia, ożywienie gospodarcze obszaru rewitalizacji Gminy Latowicz
Sfera przestrzenno-funkcjonalna				
1. Liczba obiektów zabytkowych ujętych w GEZ w przeliczeniu na 100 ha powierzchni danej jednostki przestrzennej	degradacja stanu technicznego obiektów ujętych w GEZ, zanikanie tożsamości historycznej obszaru	brak środków finansowanych na bieżące remonty, niedostosowanie rozwiązań technicznych i architektonicznych do współczesnych norm – brak funkcjonalności, brak wykorzystania potencjału obiektów zabytkowych.	postępująca degradacja obiektów zabytkowych, zatracenie tożsamości historycznej, niefunkcjonalność obiektów.	przeprowadzenie remontów, nadanie nowych funkcji obiektom na rzecz aktywizacji społecznej i gospodarczej, dostosowanie rozwiązań architektonicznych do współczesnych norm, promocja zabytków i budowanie tożsamości historycznej

Źródło: opracowanie własne

W tabeli przedstawiono podsumowanie analizy wskaźnikowej na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Latowicz.

Kolorem pomarańczowym oznaczono wartości mniej korzystne niż średnia wartość dla wszystkich wydzielonych jednostek przestrzennych, co wskazuje na występowanie stanu kryzysowego.

Tabela 20. Podsumowanie analizy wskaźników na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Latowicz

Lp.	Jednostka przestrzenna	SFERA SPOŁECZNA						SFERA GOSPODARCZA	SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA
		Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej	Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w liczbie osób w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej	Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej	Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	Liczba dzieci korzystających z dożywiania w przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	Zmiana liczby ludności w latach 2014 -2016 (wartość 100 oznacza stałą liczbę ludności, wartość niższa depopulację, tj. wyludnianie się obszaru)	Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce przestrzennej	Liczba obiektów zabytkowych ujętych w GEZ w przeliczeniu na 100 ha powierzchni danej jednostki przestrzennej
1	Borówek	0,00	0,00	7,35	41,67	16,67	97,14	0,00	0,00
2	Budy Wielgoleskie	6,57	1,52	11,71	48,75	13,75	100,00	0,00	0,21
3	Budziska	2,11	0,00	16,57	45,45	18,18	99,41	1,05	0,00
4	Dąbrówka	0,00	0,00	1,22	35,29	5,88	102,50	4,44	0,00
5	Dębe Małe	2,24	0,00	6,67	35,71	10,71	96,96	0,75	1,65
6	Generałowo	2,56	0,00	11,76	61,54	15,38	100,00	2,56	0,00
7	Gołęta	3,41	1,14	11,56	53,33	13,33	100,68	0,00	0,00
8	Chyżyny	2,22	0,00	3,49	23,53	0,00	100,00	0,00	0,40
9	Kamionka	3,43	2,29	5,38	34,55	16,36	100,00	0,00	0,40
10	Oleksianka	2,30	0,00	8,85	48,98	0,00	100,78	0,00	0,57
11	Redzyńskie	4,03	0,67	14,98	67,27	27,27	102,49	0,67	1,36
12	Stawek	4,65	0,00	2,82	54,55	0,00	95,95	0,00	0,00
13	Strachomin	1,82	0,00	12,31	100,00	6,06	99,49	0,00	0,63
14	Transbór	2,39	0,96	9,67	42,67	9,33	98,10	0,00	0,15
15	Waliska	4,00	2,00	7,53	33,33	2,56	98,41	0,00	0,41
16	Wężyczyn	1,61	0,00	15,45	74,51	11,76	98,21	1,61	0,70
17	Wielgolas	4,37	0,36	10,50	42,15	5,38	100,47	0,36	0,44
18	Latowicz – Wymyśle	4,56	0,38	11,88	51,61	6,45	100,75	0,76	0,11
19	Latowicz – Centrum	3,22	0,69	9,34	55,78	22,45	97,03	0,69	4,84
20	Latowicz - Rozstanki	1,40	0,47	10,03	50,00	9,21	100,61	0,00	0,00
Średnia wartość dla Gminy Latowicz		3,28	0,60	9,96	48,90	10,96	99,47	0,45	0,51

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zebranych danych

2.8. WYZNACZENIE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO

W celu opracowania charakterystyki wszystkich wyznaczonych jednostek położonych na terenie Gminy Latowicz zebrano dane dotyczące w szczególności sytuacji społecznej mieszkańców opisywanego obszaru. Analizie poddano kwestie związane z koncentracją negatywnych zjawisk, w szczególności: bezrobocia, zależności od pomocy społecznej, depopulacji, czy poziomu starzenia się społeczeństwa.

Należy przypomnieć, że stan kryzysowy może zostać stwierdzony w przypadku koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk ze sfery gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej lub środowiskowej.

Zebrane w diagnozie dane są rzetelne i porównywalne, ponieważ zostały pozyskane z instytucji bezpośrednio zajmujących się poszczególnymi kwestiami społecznymi, przestrzenno – funkcjonalnymi oraz gospodarczymi.

Procedura wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie Gminy Latowicz została przeprowadzona w następujący sposób:

- 1) Dokonano analizy wskaźnikowej wszystkich badanych jednostek, uwzględniając zweryfikowane, mierzalne i porównywalne dane. Spośród 8 zastosowanych wskaźników, 6 opisuje sferę społeczną, 1 odnosi się do sfery gospodarczej oraz 1 do sfery przestrzenno-funkcjonalnej.
- 2) Za obszary zdegradowane uznano te miejscowości, na terenie których dokonana diagnoza wykazała wartości mniej korzystne niż średnia wartość dla Gminy Latowicz dla co najmniej 4 wskaźników ze sfery społecznej i co najmniej 1 wskaźnika ze sfery gospodarczej lub przestrzenno - funkcjonalnej.

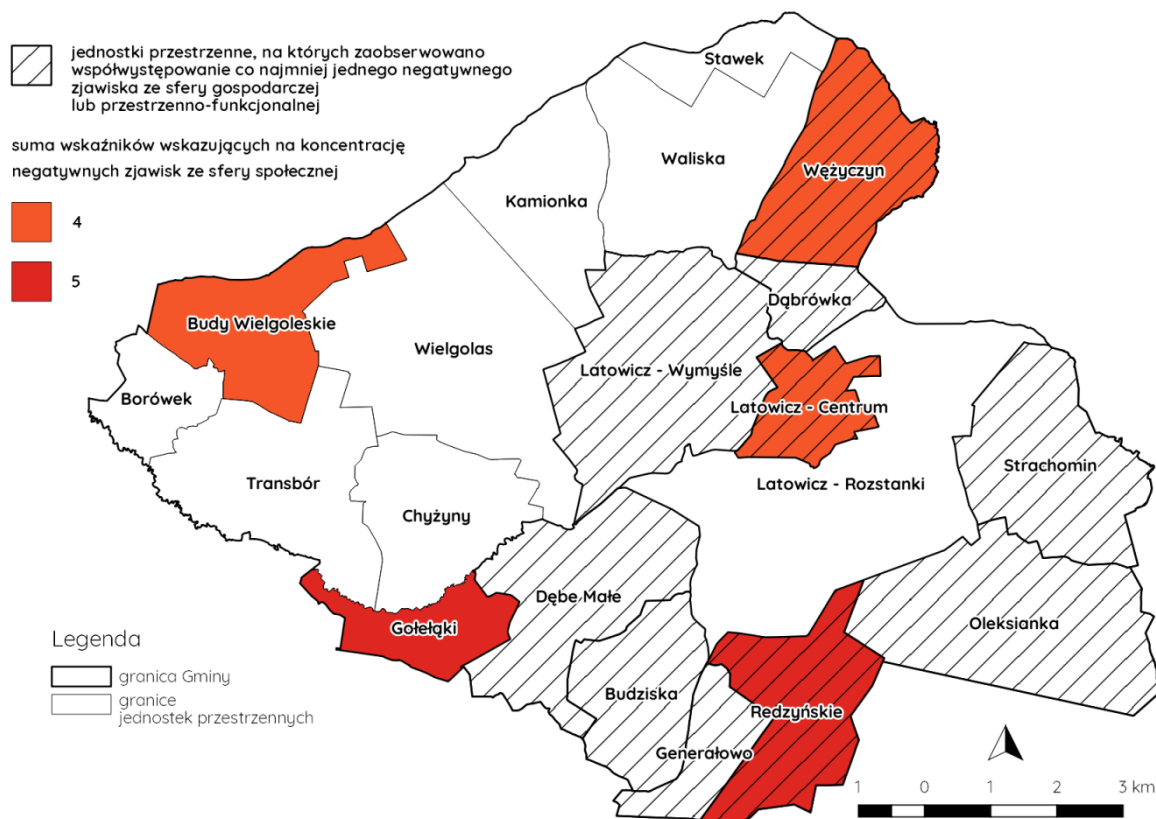
Wobec zebranych informacji proponuje się wyznaczenie 3 podobszarów zdegradowanych, przy czym każdy obszar stanowi całą jednostkę przestrzenną w granicach wyznaczonych na mapie. Dla wskazanych jednostek zdiagnozowano nasilone problemy o charakterze społecznym oraz przestrzenno – funkcjonalnym i gospodarczym.

Poniżej przedstawiono tabele podsumowującą wyniki przeprowadzonej analizy wskaźnikowej, a także mapę pokazującą nasilenie i współwystępowanie negatywnych zjawisk na obszarze Gminy Latowicz.

Tabela 21. Podsumowanie analizy wskaźników na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Latowicz – łączna liczba negatywnych wskaźników

Lp.	Jednostka przestrzenne	Liczba przekroczonych wskaźników ze sfery społecznej	Liczba przekroczonych wskaźników ze sfery gospodarczej	Liczba przekroczonych wskaźników ze sfery przestrzenno-funkcjonalnej	Sumaryczna liczba przekroczonych wskaźników ze wszystkich sfer
1.	Borówek	2	0	0	2
2.	Budy Wielgoleskie	4	0	0	4
3.	Budziska	3	1	0	3
4.	Dąbrówka	0	1	0	0
5.	Dębe Małe	1	1	1	1
6.	Generałowo	3	1	0	3
7.	Gołęłaki	5	0	0	5
8.	Chyżyny	0	0	0	0
9.	Kamionka	3	0	0	3
10.	Oleksianka	1	0	1	1
11.	Redzyńskie	5	1	1	7
12.	Stawek	3	0	0	3
13.	Strachomin	2	0	1	2
14.	Transbór	2	0	0	2
15.	Waliska	3	0	0	3
16.	Wężyczyn	4	1	1	6
17.	Wielgolas	2	0	0	2
18.	Latowicz – Wymyśle	3	1	0	3
19.	Latowicz – Centrum	4	1	1	6
20.	Latowicz - Rozstanki	2	0	0	2

Źródło: Opracowanie własne

Ryc. 30. Podsumowanie analizy wskaźnikowej w ujęciu graficznym
 Źródło: Opracowanie własne

Ryc. 31. Obszar zdegradowany na terenie Gminy Latowicz
 Źródło: Opracowanie własne

Wyznaczonymi podobszarami zdegradowanymi są:

- Podobszar zdegradowany – Redzyńskie,
- Podobszar zdegradowany – Wężyczyn,
- Podobszar zdegradowany – Latowicz – Centrum.

Obszarem rewitalizacji może zostać obszar zdegradowany w całości lub jego część jeśli łącznie nie przekracza 20 % powierzchni gminy oraz 30 % jej ludności.

Łączna ilość mieszkańców wydzielonych miejscowości zaliczonych do obszaru zdegradowanego wynosi 1 120 osób. Liczba ludności całej Gminy Latowicz wynosi 5 352 osób, zatem zaproponowane podobszary zdegradowane nie przekraczają 30 % mieszkańców gminy i mogą być uznane jako podobszary rewitalizacji. Powierzchnia Gminy Latowicz wynosi 11 405 ha, a powierzchnia proponowanego obszaru zdegradowanego nie przekracza 20 % jej powierzchni i wynosi 1 131 ha.

2.9. POGŁĘBIONA DIAGNOZA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO

Na bazie przeprowadzonej analizy na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji konieczne jest przeprowadzenie pogłębionej diagnozy obszaru zdegradowanego.

Gminę Latowicz podzielono na jednostki przestrzenne, które umożliwiły przeprowadzenie analizy wewnątrzgminnej wskazującej obszar, na którym występuje koncentracja różnorodnych problemów i jest potrzeba przeprowadzenia kompleksowych działań rewitalizacyjnych. Obszar gminy został podzielony na 20 jednostek przestrzennych. Jednostki wydzielono w ten sposób, aby były spójne wewnętrznie i odmienne od sąsiednich.

Dla każdej z jednostek przestrzennych wskazano jaka część mieszkańców Gminy Latowicz zamieszkuje ten obszar oraz jaki udział w powierzchni ogólnej gminy zajmuje dana jednostka.

Pozyskane dane posłużyły do przeprowadzenia analizy wewnątrzgminnej w poszczególnych sferach. Najważniejszą rolę przywiązano do sfery społecznej ze względu na charakter rewitalizacji. Poniżej dokonano pogłębionej analizy obszaru zdegradowanego.

Do obszaru zdegradowanego włączono 3 jednostki przestrzenne, które tworzą Podobszar zdegradowany – Redzyńskie, Podobszar zdegradowany – Wężyczyn, Podobszar zdegradowany Latowicz - Centrum.

Podobszar zdegradowany – Redzyńskie – jest to jednostka przestrzenna, którą tworzy miejscowość Redzyńskie. Miejscowość Redzyńskie tworzy również sołectwo o tej samej nazwie. Pierwsze wzmianki o wsi pochodzą z 1517 r. Jeśli chodzi o układ przestrzenny to wieś Redzyńskie cechuje układ typowy dla ulicówki, czyli wsi jednodrożnej z zwartą zabudową po obu stronach drogi.

Jednostka przestrzenna Redzyńskie zajmuje obszar 513 ha co stanowi 4,5 % powierzchni Gminy Latowicz. Jest zamieszkała przez 247 osób, które stanowią 4,55 % mieszkańców gminy. Wieś jest położona w południowej części Gminy Latowicz. Graniczy również z sąsiednią gminą Borowie.

W analizowanej jednostce wykazano szereg problemów natury społecznej. W ramach sfery społecznej przeanalizowano wskaźniki obrazujące problematykę bezrobocia, zależności od pomocy społecznej oraz depopulacji. Spośród wszystkich 6 przeanalizowanych wskaźników obszar Redzyńskie uzyskał przekroczenia w 5 z nich, co predysponuje obszar do objęcia kompleksową interwencją w zakresie rewitalizacji.

W miejscowości Redzyńskie wykazano negatywne zjawisko w postaci wysokiego udziału osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Średnia wartość wskaźnika dla Gminy Latowicz wyniosła 3,28 %. Natomiast wartość wskaźnika w opisywanym podobszarze osiągnęła 4,03 %. Świadczy to o natężeniu danego zjawiska w porównaniu z pozostałymi obszarami gminy. Problem bezrobocia może być większy niż wynika to z wartości prezentowanych we wskaźnikach, co wynika ze specyfiki bezrobocia na obszarach wiejskich, która została opisana dokładnie w podrozdziale 2.3.2.1. Należy także wspomnieć o tendencji zaprezentowanej w ostatnich 4 latach dla danego zjawiska (Ryc. 10), która pokazuje wyraźnie, że problem bezrobocia na danym obszarze się pogłębia

Kolejnym ze wskaźników odnoszącym się do rynku pracy i pogłębiającym jego analizę był udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w liczbie osób w wieku produkcyjnym. Wartość danego wskaźnika w Gminie Latowicz wyniosła 0,6, natomiast w miejscowości Redzyńskie 0,67 co świadczy o problemie niskiego poziomu wykształcenia mieszkańców, która prowadzi do trudności w znalezieniu zatrudnienia na lokalnym rynku pracy.

Problemy związane z bezrobociem są również ściśle powiązane z trudną sytuacją jeśli chodzi o lokalną przedsiębiorczość.

Zbadano również problemy z zakresu samowystarczalności ekonomicznej ludności. W tym celu przeprowadzono analizę 3 wskaźników. Pierwszym z wybranych wskaźników jest Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców. Średnia wartość dla Gminy Latowicz wynosi 9,96, natomiast dla opisywanej jednostki 14,98, co świadczy o występowaniu negatywnego zjawiska. Zbadano także tendencje tego zjawiska w latach 2013-2016 przedstawioną w formie tabelarycznej i na wykresie w podrozdziale 2.3.3.1. Analiza zmian na przestrzeni ostatnich lat pokazuje, że problem zależności od pomocy społecznej w miejscowości Redzyńskie zwiększył się. Jest to zjawisko powiązane z problemem bezrobocia, o czym świadczy pogłębianie się obydwu problemów.

Drugim ze wskaźników opisujących samowystarczalność ekonomiczną jest liczba dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w przeliczeniu na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. Nasilenie tego negatywnego zjawiska pokazuje, na jakim obszarze występuje największa liczba rodzin będących w trudnej sytuacji ekonomicznej. W tym wypadku wskazana została również miejscowość Redzyńskie, gdzie wskaźnik osiągnął wartość 67,27, natomiast średnia wartość dla Gminy Latowicz wyniosła 48,9. Trzecim wskaźnikiem z tej grupy jest liczba dzieci korzystających z dożywiania przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym, co dodatkowo potwierdza bardzo trudną sytuację ekonomiczną danych rodzin. Z analizy tego negatywnego zjawiska bezpośrednio wynika, że duża część rodzin ma problemy finansowe objawiające się zapewnieniem dzieciom podstawowych potrzeb i musi korzystać z pomocy społecznej w zakresie dożywiania. Analiza przytoczonych wskaźników potwierdziła występowanie negatywnych zjawisk dotyczących zależności mieszkańców od pomocy społecznej.

W ramach analizy wskaźnikowej zbadano również tendencje w zakresie zmian liczby ludności w latach 2014-2016. W przypadku miejscowości Redzyńskie nie odnotowano przekroczeń danego wskaźnika, a wartość wskaźnika 102,49 świadczy o nieznacznym przyroście liczby ludności w danej jednostce. Średnia dla Gminy Latowicz wynosi 99,47.

Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej w jednostce analitycznej Redzyńskie została opisana za pomocą 6 badanych wskaźników, wśród których uzyskano 5 wyników gorszych od średniej wartości dla całej gminy Latowicz wskazujących na stan kryzysowy.

Jednostkę przestrzenną Redzyńskie cechuje również stara zabudowa, o czym świadczy zbadana liczba obiektów zabytkowych wpisanych do GEZ w złym stanie technicznym. Wartość wskaźnika liczby obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków na 100 ha w jednostce Redzyńskie wyniosła 1,36 przy średniej dla Gminy Latowicz 0,51. Dane obiekty posiadają dużą wartość historyczną i stanowią również dziedzictwo kulturowe, które należy zachować dla przyszłych pokoleń. Koncentracja obiektów zabytkowych świadczy o starej tkance zabudowy, w której poszczególne budynki są kosztowne w eksploatacji ze względu na niedostateczny stan techniczny, czy niefunkcjonujące, przestarzałe rozwiązania techniczne. Takie obiekty nie są również dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych i posiadają wiele barier architektonicznych. Dlatego konieczna jest interwencja w zakresie kompleksowych remontów danych obiektów.

Obszar jednostki Redzyńskie cechuje się również problemami ze sfery gospodarczej, co potwierdza wysoka wartość wskaźnika obrazującego kondycję lokalnych przedsiębiorstw – liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców. Wartość danego wskaźnika na danym obszarze wyniosła 0,67 i jest gorsza od średniej dla gminy wynoszącej 0,45. Świadczy to o trudności w utrzymaniu własnej działalności gospodarczej w miejscowości Redzyńskie w przeciągu ostatnich lat.

Zachodzi zatem konieczność wsparcia lokalnych przedsiębiorców oraz osoby, które chciałyby założyć działalność gospodarczą na danym terenie. W tym celu zostaną przeprowadzone odpowiednio ukierunkowanie działania miękkie, promujące i wspierające przedsiębiorczość. Jednak najważniejsza będzie interwencja w zakresie zbadanych problemów w sferze społecznej. Zagospodarowanie przestrzeni i odpowiednie wykorzystanie istniejącej infrastruktury pozwoli ożywić dany podobszar zdegradowany pod kątem społecznym i gospodarczym.

W jednostce przestrzennej Redzyńskie określone zostały również problemy ze sfery środowiskowej związane z zanieczyszczeniem powietrza. Zgodnie z mapą przedstawioną na Ryc. 26 (podrozdział 2.5.1) występuje tutaj obszar przekroczeń Benzo(a)pirenu w części miejscowości. Wskazuje to na występowanie problemu niskiej emisji, który jest powodowany przede wszystkim przez indywidualne domowe systemy grzewcze opalane zazwyczaj paliwami stałymi zwłaszcza węglem kamiennym.

Poza zjawiskami kryzysowymi należy również zwrócić uwagę na potencjał miejscowości, który jest budowany przede wszystkim przez lokalną społeczność. Duża liczba osób bezrobotnych i korzystających z pomocy społecznej, wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem stanowi niewykorzystany zasób kapitału ludzkiego, które może przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego danego podobszaru zdegradowanego. Potencjał społeczny stanowią również organizacje pozarządowe. Na danym podobszarze funkcjonuje Ochotnicza Straż Pożarna w Redzyńskim. Powstała ona w 1930 r. Obecnie liczy 48 członków w tym 44 członków aktywnych. Jednostka jest dobrze wyposażona. OSP Redzyńskie wchodzi w skład Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. OSP jest jednostką aktywną i bierze udział w licznych akcjach ratunkowych na terenie gminy.

Siedziba OSP stanowi budynek, w którym mieści się również świetlica wiejska. Obiekt jest niedoinwestowany i wymaga przeprowadzenia termomodernizacji, remontów pomieszczeń i doposażenia odpowiedni sprzęt na rzecz aktywizacji lokalnej społeczności.

Istniejąca świetlica wiejska jest miejscem spotkań i integracji mieszkańców podobszaru Redzyńskie i wymaga modernizacji, co wpłynie na poprawę stanu technicznego i efektywności energetycznej obiektu, a także zwiększy jego atrakcyjność dla mieszkańców i zachęci do częstszego korzystania z niego. Dany budynek stanie się również miejscem prowadzenia zajęć z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców podobszaru zdegradowanego Redzyńskie.

Podobszar zdegradowany – Wężyczyn – jest to jednostka przestrzenna, którą tworzy miejscowość Wężyczyn. Miejscowość Wężyczyn tworzy również sołectwo o tej samej nazwie. Pierwsze wzmianki o wsi pochodzą z 1524 r. Jako ciekawostkę można przytoczyć, że w XIX w. znajdował się tu dworek i folwark należący do Łabędzkich – rodziny Henryka Sienkiewicza, który spędził tu pierwsze 9 lat swego dzieciństwa. Jeśli chodzi o układ przestrzenny to wieś Wężyczyn cechuje się rozproszoną zabudową.

Jednostka przestrzenna Wężyczyn zajmuje obszar 570 ha co stanowi 5 % powierzchni Gminy Latowicz. Jest zamieszkała przez 220 osób, które stanowią 4,05 % mieszkańców gminy. Wieś jest położona w północnej części Gminy Latowicz. Graniczy również z sąsiednią gminą Mrozy.

W analizowanej jednostce wykazano szereg problemów natury społecznej. W ramach sfery społecznej przeanalizowano wskaźniki obrazujące problematykę bezrobocia, zależności od pomocy społecznej oraz depopulacji. Spośród wszystkich 6 przeanalizowanych wskaźników jednostka przestrzenna Wężyczyn uzyskała przekroczenia w 4 z nich, co predysponuje obszar do objęcia kompleksową interwencją w zakresie rewitalizacji.

W zakresie sfery społecznej zbadano problemy dotyczące sytuacji na rynku pracy. W tym celu wybrano dwa wskaźniki obrazujące problem bezrobocia na terenie Gminy Latowicz. Na obszarze miejscowości Wężyczyn nie zdiagnozowano koncentracji problemów związanych z bezrobociem.

Natomiast zbadane problemy z zakresu samowystarczalności ekonomicznej ludności wykazały występowanie danego problemu w podobszarze zdegradowanym Wężyczyn. W tym celu przeprowadzono analizę 3 wskaźników. Pierwszym z wybranych wskaźników jest Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców. Średnia wartość dla Gminy Latowicz wynosi 9,96, natomiast dla opisywanej jednostki 15,45, co świadczy o występowaniu negatywnego zjawiska. Zbadano także tendencje tego zjawiska w latach 2013-2016 przedstawioną w formie tabelarycznej i na wykresie w podrozdziale 2.3.3.1. Analiza zmian na przestrzeni ostatnich lat pokazuje, że problem zależności od pomocy społecznej w miejscowości Wężyczyn systematycznie zwiększa się począwszy od 2014.

Drugim ze wskaźników opisujących samowystarczalność ekonomiczną jest liczba dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w przeliczeniu na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. Nasilenie tego negatywnego zjawiska pokazuje, na jakim obszarze występuje największa liczba rodzin będących w trudnej sytuacji ekonomicznej. W tym wypadku wskazana została również miejscowość Wężyczyn, gdzie wskaźnik osiągnął wartość 74,51, natomiast średnia wartość dla Gminy Latowicz wyniosła 48,9. Był to drugi najgorszy wynik w całej gminie Trzecim wskaźnikiem z tej grupy jest liczba dzieci korzystających z dożywiania przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym, co dodatkowo potwierdza bardzo trudną sytuację ekonomiczną danych rodzin. Jego analiza również potwierdziła występowanie negatywnego zjawiska na obszarze wsi Wężyczyn.

Wartość wskaźnika dla analizowanej jednostki wyniosła 11,76 przy średniej dla Gminy Latowicz 10,96.

W ramach analizy wskaźnikowej zbadano również tendencje w zakresie zmian liczby ludności w latach 2014-2016. Wartość wskaźnika poniżej 100 oznaczana depopulacją, czyli spadek liczby ludności w badanym okresie czasu. Średnia wartość tego wskaźnika dla Gminy Latowicz wyniosła 99,47, natomiast w jednostce Wężyczyn 98,21. Pokazuje to nasilenie zjawiska depopulacji w badanej jednostce przestrzennej i może świadczyć o małej atrakcyjności obszaru jako miejsca zamieszkania.

Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej w jednostce analitycznej Wężyczyn została opisana za pomocą 6 badanych wskaźników, wśród których uzyskano 4 wyniki gorsze od średniej wartości dla całej Gminy Latowicz wskazujących na stan kryzysowy.

Analizowaną jednostkę cechuje również stara zabudowa, o czym świadczy zbadana liczba obiektów zabytkowych wpisanych do GEZ. Wartość wskaźnika liczby obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków na 100 ha w jednostce Wężyczyn wyniosła 0,7 przy średniej dla Gminy Latowicz 0,51. Występujące tam obiekty posiadają dużą wartość historyczną i stanowią również dziedzictwo kulturowe, które należy zachować dla przyszłych pokoleń. Koncentracja obiektów zabytkowych świadczy o starej tkance zabudowy i bogatej historii danego obszaru, w której poszczególne budynki są kosztowne w eksploatacji ze względu na niedostateczny stan techniczny, czy нефункционujące, przestarzałe rozwiązania techniczne. Dlatego konieczna jest interwencja w zakresie kompleksowych remontów danych obiektów i ich najbliższego otoczenia celem przystosowania do współczesnych norm, czy też pełnienia nowych funkcji.

Obszar jednostki Wężyczyn cechuje się również problemami ze sfery gospodarczej, na co wskazuje wskaźnik obrazujący kondycję lokalnych przedsiębiorstw – liczbę wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców. Wartość danego wskaźnika na danym obszarze wyniosła 1,61 i jest gorsza od średniej dla gminy wynoszącej 0,45. Świadczy to o trudności w utrzymaniu własnej działalności gospodarczej w miejscowości Wężyczyn.

Podobszar zdegradowany Wężyczyn cechuje się przede wszystkim problemami związanymi z zależnością mieszkańców od pomocy społecznej. Większość z tych osób jest nieaktywna społecznie i boryka się problemami finansowymi, co przekłada się na wysoki odsetek pobierających zasiłki rodzinne, a także na liczbę dzieci korzystających z dożywiania. Te osoby stanowią również niewykorzystany kapitał ludzki, który należy zaaktywizować odpowiednio ukierunkowanymi działaniami. Potencjałem miejscowości są również jest również budynek OSP, w którym mieści się świetlica wiejska stanowiąca miejsce spotkań i integracji lokalnej społeczności. Budynek stanowi własność stowarzyszenia Ochotnicza Straż Pożarna w Wężyczynie. Budynek murowany z cegły częściowo otynkowany, posiada pokrycie dachowe z eternitu. Budynek składa się z dwóch części. W starszej części budynku mieści się garaż na samochód pożarniczy oraz część obiektu udostępnianą jest na cele handlowe. Pozostała powierzchnia zajmowana jest przez świetlicę wiejską. Stara część budynku wybudowana została w 1953 r. Nowsza część budynku przeznaczona jest w całości na świetlicę wiejską. Stan techniczny obiektu jest średni. Występuje potrzeba przeprowadzenia działań modernizacyjnych i remontowych w celu dostosowania budynku (stworzenia w nim warunków) do pełnienia funkcji społecznych. Dany obiekt wymaga gruntownego remontu celem poprawy złego stanu technicznego. W szczególności konieczna jest wymiana eternitowego pokrycia dachowego, które zawiera azbest. Jest ono

niebezpieczna dla zdrowia ludzi, którzy korzystają z danego obiektu. Kolejnym niezbędnym elementem docieplenie obiektu, który nie posiada całkowitego ocieplenia ścian zewnętrznych, przez co jest nieefektywny energetycznie i wymaga większych nakładów finansowych na ogrzewanie. W ramach modernizacji wymagana będzie częściowa wymiana stolarki okiennej i drzwiowej.

Potencjał społeczny reprezentują również organizacje pozarządowe. Na terenie miejscowości działa jedno stowarzyszenie – Ochotnicza Straż Pożarna w Wężyczynie. OSP powstało w 1953 r. Obecnie stowarzyszenie liczy 36 członków w tym 20 członków aktywnych. Siedzibą stowarzyszenia jest remiza OSP wybudowana w 1953r. w Wężyczynie. Stowarzyszenie wykonuje zadania wymienione w Ustawie z dnia 24 sierpnia 1991 o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 2017 r. poz. 736). OSP Wężyczyn odnosi też sukcesy sportowe – zajmując od kilku lat pierwsze miejsce w gminnych zawodach sportowo-pożarniczych. W planach stowarzyszenia jest modernizacja świetlicy (w budynku remizy) celem szerszego udostępnienia mieszkańcom lokalnej społeczności infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej.

Podobszar zdegradowany – Latowicz – Centrum – jest to jednostka przestrzenna, którą tworzy część miejscowości Latowicz. Wydzielona część stanowi spójną pod względem przestrzenno-funkcjonalnym jednostkę, którą tworzy najstarsza, historyczna część miejscowości Latowicz. W danej jednostce przestrzennej znajduje się centrum administracyjne miejscowości, jak i całej Gminy Latowicz, które skupia najwięcej usług różnego rodzaju.

Jednostka przestrzenna Latowicz – Centrum zajmuje obszar 248 ha co stanowi 2,17 % powierzchni Gminy Latowicz. Jest zamieszkała przez 653 osoby, które stanowią 12,02 % mieszkańców gminy. Jednostka stanowi część miejscowości Latowicz. Na cele niniejszej analizy miejscowość została podzielona na 3 jednostki przestrzenne. Pozostałe jednostki to: Latowicz – Rozstanki i Latowicz – Wymyśle.

W analizowanej jednostce wykazano szereg problemów natury społecznej. W ramach sfery społecznej przeanalizowano wskaźniki obrazujące problematykę bezrobocia, zależności od pomocy społecznej oraz depopulacji. Spośród wszystkich 6 przeanalizowanych wskaźników jednostka przestrzenna Latowicz - Centrum uzyskała przekroczenia w 4 z nich, co predysponuje obszar do objęcia kompleksową interwencją w zakresie rewitalizacji.

W zakresie sfery społecznej zbadano problemy dotyczące sytuacji na rynku pracy. W tym celu wybrano dwa wskaźniki obrazujące problem bezrobocia. Pierwszym z nich był wskaźnik udziału osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Średnia wartość w danej jednostce wyniosła 3,22 przy średniej wartości dla Gminy Latowicz 3,28. Wartość wskaźnika jest niższa niż wartość referencyjna (średnia Gminy Latowicz), jednakże jest to tak niska różnica i istnieje realne zagrożenie przekroczenia tej wartości w przyszłości.

Kolejny wskaźnik dotyczył udziału osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w liczbie osób w wieku produkcyjnym. Średnia wartość dla Gminy Latowicz wyniosła 0,6, natomiast dla analizowanego podobszaru zdegradowanego 0,69. Świadczy to o występowaniu danego negatywnego zjawiska. 25 % osób bezrobotnych w jednostce Latowicz - Centrum posiada niskie wykształcenie co może skutkować trudnością w znalezieniu zatrudnienia na lokalnym rynku pracy.

W sferze społecznej zbadano również problemy z zakresu samowystarczalności ekonomicznej ludności. W tym celu przeprowadzono analizę 3 wskaźników. Pierwszym z wybranych wskaźników jest Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100

mieszkańców. Średnia wartość dla Gminy Latowicz wynosi 9,96, natomiast dla opisywanej jednostki 9,34. Obliczona wartość wskaźnika jest niższa od średniej przez co nie wykazuje występowania negatywnego zjawiska. Jednak różnica wartości pomiędzy wartościami wskaźnika: średniej dla Gminy Latowicz i jednostki Latowicz – Centrum jest bardzo niewielka i istnieje zagrożenie, że nasilenie danego negatywnego zjawiska może przekroczyć wartość referencyjną w przyszłości. Zbadano tendencje tego zjawiska w latach 2013-2016 przedstawioną w formie tabelarycznej i na wykresie w podrozdziale 2.3.3.1. Na tej podstawie można stwierdzić, że w wartość wskaźnika w 2016 roku nieznacznie wzrosła w porównaniu do roku 2015.

Drugim ze wskaźników opisujących samowystarczalność ekonomiczną jest liczba dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w przeliczeniu na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. Nasilenie tego negatywnego zjawiska pokazuje, na jakim obszarze występuje największa liczba rodzin będących w trudnej sytuacji ekonomicznej. W tym wypadku wskazana została również jednostka przestrzenna Latowicz – Centrum, gdzie wskaźnik ten osiągnął wartość 55,78, natomiast średnia wartość dla Gminy Latowicz wyniosła 48,9. Jednak patrząc na liczby bezwzględne liczba dzieci na które rodzice pobierają zasiłek rodzinny w jednostce Latowicz – Centrum stanowi 12 % ogółu dzieci w tym wieku (dzieci do lat 17 włącznie).

Trzecim wskaźnikiem z tej grupy jest liczba dzieci korzystających z dożywiania przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. Przekroczenie tego wskaźnika dodatkowo potwierdza bardzo trudną sytuację ekonomiczną rodzin na danym obszarze. Średnia wartość dla Gminy Latowicz wyniosła 10,96, natomiast dla jednostki przestrzennej Latowicz – Centrum 22,45. Był to jednocześnie drugi najgorszy wynik w całej gminie.

W ramach analizy wskaźnikowej zbadano również tendencje w zakresie zmian liczby ludności w latach 2014-2016. Wartość wskaźnika poniżej 100 oznaczana depopulacją, czyli spadek liczby ludności w badanym okresie czasu. Średnia wartość tego wskaźnika dla Gminy Latowicz wyniosła 99,47, natomiast w jednostce Latowicz - Centrum 97,03. Jest drugi najgorszy wynik w całej gminie. Większą depopulację odnotowano tylko we wsi Dębe Małe (96,96). Analiza tego zjawiska wskazuje na niską atrakcyjność zamieszkania danego obszaru.

Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej w jednostce analitycznej Latowicz - Centrum została opisana za pomocą 6 badanych wskaźników, wśród których uzyskano 4 wyniki gorsze od średniej wartości dla całej Gminy Latowicz wskazujących na stan kryzysowy.

Analizowaną jednostkę cechuje również zabytkowa zabudowa, o czym świadczy zbadana liczba obiektów zabytkowych ujętych w GEZ. Wartość wskaźnika liczby obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków na 100 ha w analizowanym podobszarze zdegradowanym wyniosła 4,84 przy średniej dla Gminy Latowicz 0,51. Jest to najwyższa wartość w porównaniu do pozostałych jednostek przestrzennych gminy. Występujące tam obiekty posiadają dużą wartość historyczną i stanowią również dziedzictwo kulturowe, które należy zachować dla przyszłych pokoleń. Koncentracja obiektów zabytkowych świadczy o starej tkance zabudowy i bogatej historii danego obszaru, w której poszczególne budynki są kosztowne w eksploatacji ze względu na niedostateczny stan techniczny, czy niefunkcjonujące, przestarzałe rozwiązania techniczne. Dlatego konieczna jest interwencja w zakresie kompleksowych remontów danych obiektów i ich najbliższego otoczenia celem przystosowania do współczesnych norm, czy też pełnienia nowych funkcji.

Jednym z najważniejszych obiektów zabytkowych w opisywanym podobszarze zdegradowanym to zabytkowy dom znajdujący się przy ul. Rynek 1. Budynek „dawnej apteki”

jest jednym z pierwszych murowanych budynków w Latowiczu. Zachował autentyczną substancję historyczną, stanowi przykład architektury XIX wieku i jest ważnym elementem układu urbanistycznego miejscowości, a także jest istotnym elementem tożsamości kulturowej Latowicza od ponad 100 lat wpisanym w jego krajobraz. Parterowy, szerokofrontowy budynek usytuowany został we wschodniej pierzei Rynku, u zbiegu ulic Rynek i Świętego Ducha. Przed budynkiem zachowało się oryginalne, metalowe ogrodzenie. W budynku tym znajdowała się dawniej również siedziba apteki (stad nazwa "budynek dawnej apteki"). Obiekt jest w bardzo złym stanie technicznym. Posiada liczne uszkodzenia fundamentów i ścian, odpadające tynki, zawilgocenie i zagrzybienie, brak wykończeń wewnętrznych, nieszczelne i skorodowane pokrycie z blachy, starą zniszczoną stolarkę okienną i drzwiową. Teren wokół budynku jest zdegradowany (zakrzaczenia zachwaszczenia, zniszczone ogrodzenie). Potrzebna jest gruntowna modernizacja i przystosowanie obiektu do pełnienia nowych funkcji. W planach jest przeznaczenie budynku wraz z otoczeniem na cele aktywizacji społecznej i gospodarczej lokalnej społeczności co może wpłynąć na ożywienie obszaru. Stworzenie dobrych warunków lokalowych pozwoli na efektywną realizację działań miękkich ujętych w programie z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej, a także część pomieszczeń może zostać przeznaczona na cele promocji lokalnych walorów i produktów, co przyczyni się do wsparcia lokalnych przedsiębiorców.

Jednostka Latowicz – Centrum cechuje się również zabytkowym układem urbanistycznym, który tworzy Rynek wraz z pierzejami. Jest on świadectwem utraconej świetności Latowicza, który w przeszłości posiadał prawa miejskie (1423 – 1869). Obecnie Rynek zatracił swoją pierwotną funkcję (plac) i jest stosunkowo mocno zabudowany. Problemem Rynku jest brak jednoznacznie określonej funkcji. Obecnie jest wykorzystywany jako miejsce dla lokalnego handlu – targowisk gminnych, chociaż nie posiada odpowiednio przystosowanej do tego celu infrastruktury (wiaty handlowe, miejsca parkingowe). Pełni też różnorodne funkcje usługowe (zlokalizowane placówki oświaty, remiza OSP, apteka, ośrodek zdrowia), a także rekreacyjno-wypoczynkowe dla mieszkańców w postaci parku, czy boiska sportowego. Na Rynku zlokalizowany jest również jeden z najważniejszych zabytków i atrakcja turystyczna Latowicza - Neogotycki kościół pw. św. Walentego i św. Trójcy.

Obszar jednostki Latowicz - Centrum cechuje się również problemami ze sfery gospodarczej, co potwierdza wskaźnik obrazujący kondycję lokalnych przedsiębiorstw – liczbę wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców. Wartość danego wskaźnika na danym obszarze wyniosła 0,69 i jest gorsza od średniej dla gminy wynoszącej 0,45. Świadczy to o trudności w utrzymaniu własnej działalności gospodarczej w danym podobszarze zdegradowanym.

Podobszar rewitalizacji Latowicz – Centrum cechuje się również występowaniem problemów natury środowiskowej, które są związane z zanieczyszczeniem powietrza. Zgodnie z mapą przedstawioną na Ryc. 26 (podrozdział 2.5.1) występuje tutaj obszar przekroczeń Benzo(a)pirenu w danej jednostce przestrzennej. Jest to wskazaniem na występowanie problemu tzw. niskiej emisji, który jest powodowany przede wszystkim przez piece i kotły o niskiej sprawności, opalane zazwyczaj paliwami stałymi, a przede wszystkim węglem kamiennym.

W Latowiczu zdiagnozowano szereg problemów natury społecznej związanych z bezrobociem, pomocą społeczną czy depopulacją. Jednakże mieszkańcy, którzy borykają się przedstawionymi problemami stanowią kapitał ludzki, który w ramach programu rewitalizacji należy aktywizować. Potencjałem są również niewykorzystane obiekty

i przestrzenie, które można adaptować na rzecz ożywienia społeczno-gospodarczego co zostało wspomniane przy opisie obiektów zabytkowych ujętych w GEZ. Na podobnym zdegradowanym potencjał społeczny reprezentują różne organizacje pozarządowe:

- Ochotnicza Straż Pożarna w Latowiczu,
- Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” w Latowiczu,
- Ludowy Klub Sportowy Olimpia Latowiczu,
- Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „Bona” w Latowiczu.

Ochotnicza Straż Pożarna w Latowiczu Powstała w 1909 r. Siedzibą stowarzyszenia jest remiza OSP przy ulicy Świętego Ducha w Latowiczu. Stowarzyszenie liczy 49 członków w tym 45 członków aktywnych. Jednostka jest włączona do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. OSP Latowicz odnotowuje najwięcej wyjazdów do pożarów i innych akcji ratunkowych spośród wszystkich jednostek OSP na terenie Gminy. Bierze również czynny udział w organizacji wydarzeń sportowych i kulturalnych w gminie.

W Latowiczu funkcjonuje również klub piłkarski Olimpia Latowicz, który powstał w 2003 r. Klub gra obecnie w na ósmym poziomie rozgrywek (B klasa) w Polsce.

W jednostce Latowicz – Centrum znajduje się również obiekt, który zatracił swoją dawną funkcję przemysłową i popada w dalszą degradację. Jest to obiekt po byłej mleczarni (wytwórni lodów) w Latowiczu. Wytwórnia Lodów w Latowiczu została założona początkowo jako mleczarnia i pobudowali ją mieszkańcy w ramach XX-lecia w "czynie społecznym". W budynku nie prowadzona jest żadna działalność od końca lat 90. Budynek znajduje się obecnie w bardzo złym stanie technicznym i stwarza poważne zagrożenie dla życia osób. Na katastrofalny stan techniczny budynku wskazują zniszczone przez warunki atmosferyczne i pobliskie drzewa fundamenty i ściany. W budynku widoczne są odpadające tynki i okładziny, brak jakichkolwiek wykończeń zewnętrznych i wewnętrznych. Obiekt w chwili obecnej z uwagi na bardzo zły stan techniczny wyłączony jest z jakiegokolwiek eksploatacji. Otoczenie budynku stanowią gęste zarośla. Jedynie głęboka przebudowa danego obiektu może ponownie przywrócić mu dawną funkcję lub nadać nową. Budynek znajduje się przy ulicy św. Ducha 78 przy drodze wojewódzkiej 802 przy wyjeździe z jednostki Latowicz – Centrum w kierunku Latowicz – Wymyśle i Wielgolasu.

W jednostce Latowicz – Centrum funkcjonuje również Zespół Szkół w Latowiczu przy ul. Rynek 24, który w wyniku reformy oświatowej zostanie przekształcony w Szkołę Podstawową. Dany obiekt jest ważny ze względu na rolę którą pełni i może zostać wykorzystany przy realizacji zadań założonych w programie rewitalizacji ukierunkowanych na aktywizację lokalnej społeczności. Obiekt wymaga przeprowadzenia remontu na rzecz poprawy efektywności energetycznej budynku w celu ograniczenia wydatków związanych z utrzymaniem obiektu oraz stworzeniem komfortowych warunków do prowadzenia zajęć pozalekcyjnych i świetlicowych.

2.10. WYZNACZENIE OBSZARU REWITALIZACJI

Procedura wyznaczenia obszaru rewitalizacji na terenie gminy Latowicz została przeprowadzona w następujący sposób:

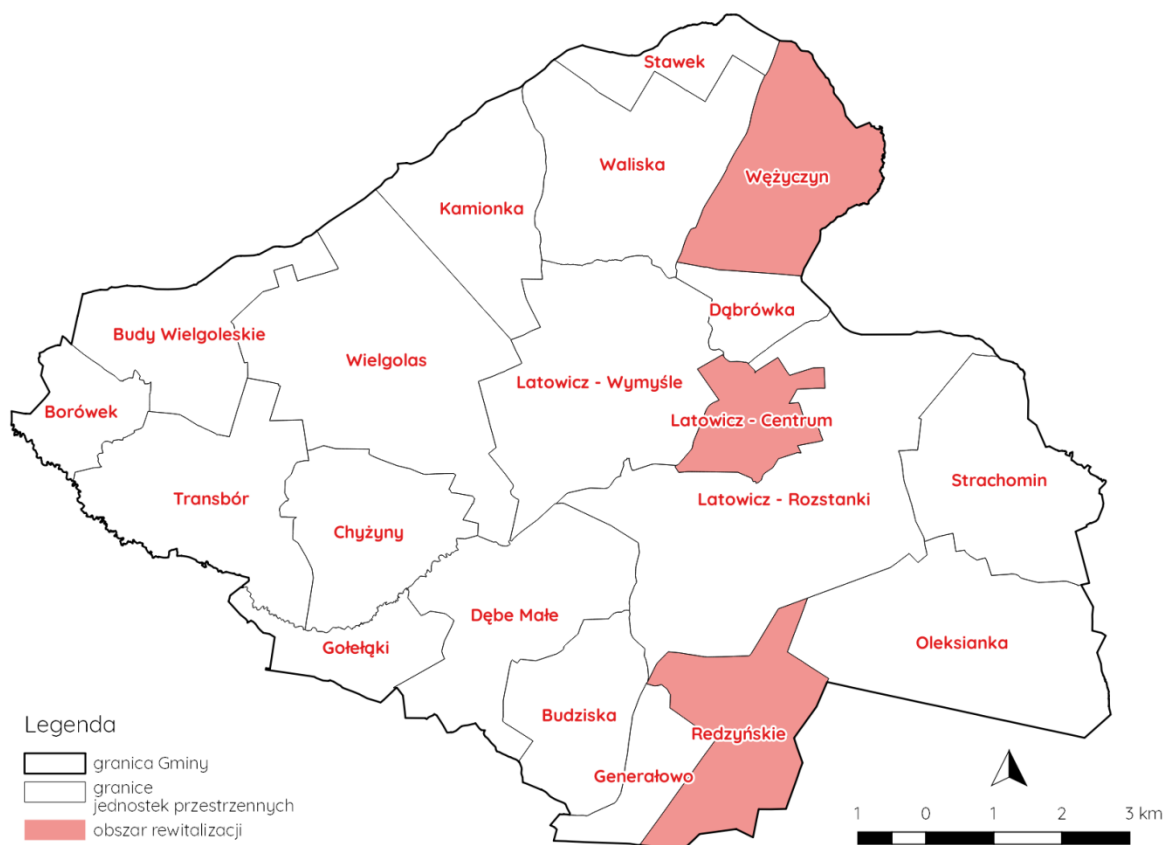
- 1) Kierując się zasadą, że obszar rewitalizacji może obejmować nie więcej niż 20 % powierzchni Gminy Latowicz i dotyczyć nie więcej 30 % ludności, stwierdzono,

że wyznaczony obszar zdegradowany Gminy Latowicz obejmuje teren wymagający najpilniejszej interwencji spełniający wymagane progi.

- 2) Wobec powyższego wskazano, że obszar rewitalizacji Gminy Latowicz w pełni pokrywa się z obszarem zdegradowanym.
- 3) Wyznaczony obszar rewitalizacji Gminy Latowicz obejmuje jednostki przestrzenne Redzyńskie, Wężyczyn i Latowicz – Centrum, które stanowią: **Podobszar rewitalizacji Redzyńskie, Podobszar rewitalizacji – Wężyczyn oraz Podobszar rewitalizacji Latowicz – Centrum.**

Tak wyznaczony obszar rewitalizacji spełnia wymagane kryteria, tj.

- obejmuje mniej niż 20 % powierzchni Gminy Latowicz, a dokładnie 11,57 % powierzchni gminy (około 11 405 ha),
- dotyczy mniej niż 30 % mieszkańców Gminy Latowicz, a dokładnie 20,62 % mieszkańców gminy (5 352 osób).

Ryc. 32. Obszar rewitalizacji na terenie Gminy Latowicz

Źródło: Opracowanie własne

III. WIZJA STANU OBSZARU PO PRZEPROWADZONEJ REWITALIZACJI

Wizja stanu obszaru rewitalizacji odpowiada na pytania dotyczące stanu docelowego, do którego dąży się w wyniku działań rewitalizacyjnych:

- Co chcemy osiągnąć?
- Do jakiego stanu rozwoju obszaru rewitalizacji dążymy?

Wizja przedstawia stan docelowy obszaru rewitalizacji objętego LPR. Stanowi również motywację do działania dla wszystkich interesariuszy rewitalizacji dla jak najbardziej efektywnego wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016 - 2023. Wizję opisano poniżej

Obszar rewitalizacji Gminy Latowicz (Redzyńskie, Wężyczyn i Latowicz - Centrum) w 2023 r. jest miejscem:

- *atrakcyjnym do życia i pracy dla wszystkich mieszkańców obszaru rewitalizacji*
- *sprzyjającym do założenia i prowadzenia działalności gospodarczej co sprzyja rozwojowi lokalnej przedsiębiorczości*
- *o wysokiej jakości infrastrukturze społecznej wspomagającej ożywienie społeczno-gospodarcze obszaru rewitalizacji*
- *obszarem integracji i współpracy wszystkich interesariuszy rewitalizacji*

Osiągnięcie stanu obszaru rewitalizacji w 2023 r. przedstawionego w powyższej wizji będzie możliwe dzięki realizacji projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych ukierunkowanych na wyjście ze zdiagnozowanej sytuacji kryzysowej i wykorzystanie lokalnego potencjału rozwoju danego obszaru. Rewitalizacja będzie prowadzona kompleksowo we wszystkich sferach, w których wymagane jest wsparcie, poprzez realizację skoncentrowanych terytorialnie działań na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki

IV. CELE REWITALIZACJI

Działania rewitalizacyjne dla Gminy Latowicz będą prowadzone w oparciu o wyznaczone cele rewitalizacji dopasowane do lokalnych uwarunkowań i potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wszystkie cele wynikają z przeprowadzonej diagnozy i są ukierunkowane na eliminację lub ograniczenie występowania negatywnych zjawisk. Cele rewitalizacji są również zgodne z założeniami powiązanych dokumentów strategicznych i planistycznych gminy, a także są pochodną wizji obszaru po przeprowadzonej rewitalizacji.

Cele szczegółowe uwzględniają uwarunkowania i potencjały występujące na obszarze rewitalizacji Gminy Latowicz.

Nadrzędnym celem Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 jest wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszaru rewitalizacji Gminy Latowicz. Uszczegółowieniem nadrzędnego celu, są 2 cele szczegółowe i odpowiadające im kierunki działań rewitalizacyjnych, które odnoszą się do zidentyfikowanych problemów opisanych w diagnozie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. W następnej tabeli przedstawiono cele szczegółowe i kierunki działań.

Tabela 22. Zestawienie celów szczegółowych rewitalizacji i odpowiadających im kierunków działań

Cel 1: Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców obszaru rewitalizacji	Cel 2. Poprawa infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji na rzecz ożywienia społeczno-gospodarczego
Kierunki działań	
<p>1.1 Aktywne wsparcie w reintegracji zawodowej</p> <p>1.2 Aktywne włączenie społeczne</p> <p>1.3 Pobudzenie przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji</p>	<p>2.1 Adaptacja zdegradowanych budynków w obszarze rewitalizacji na cele aktywizacji społecznej i gospodarczej</p> <p>2.2 Modernizacja istniejącej infrastruktury społecznej na rzecz integracji i aktywizacji mieszkańców obszaru rewitalizacji</p>

Źródło: opracowanie własne

V. OPIS POWIĄZAŃ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY

5.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY LATOWICZ

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Latowicz zawiera kierunki rozwoju polityki przestrzennej gminy opisanej za pomocą celu generalnego, którym jest osiągnięcie wszechstronnego, zrównoważonego i trwałego rozwoju gminy, zapewniającego zaspokojenie bieżących potrzeb mieszkańców, warunków umożliwiających wzrost poziomu życia, a także umożliwiających zaspokojenie potrzeb następnych pokoleń. Cel generalny wpisuje się w proces rewitalizacji, a także w poszczególne w działania mające na celu przeciwdziałanie poszczególnym negatywnym zjawiskom, a w szczególności negatywnym zjawiskom społecznym, czy

przestrzenno-funkcjonalnym. W studium określono również cele społeczne, które wyrażają się w poprawie standardu cywilizacyjnego lokalnej społeczności oraz w sprawnym funkcjonowaniu gminy jako miejsca zamieszkania, pracy, obsługi i wypoczynku jej mieszkańców, a w szczególności:

- zapewnieniu przyjaznych warunków życia i rozwoju w drodze rozwijania infrastruktury publicznej,
- zapewnieniu możliwie wysokiego standardu zamieszkania i obsługi mieszkańców,
- wyposażeniu obszaru gminy w urządzenia komunikacyjne i infrastrukturę techniczną, stosownie do występujących potrzeb,
- harmonijnym i bezpiecznym kształtowaniu przestrzeni.

W diagnozie zbadano wiele negatywnych zjawisk społecznych, których eliminacja jest ściśle powiązana z celem generalnym, jak i wszystkimi celami społecznymi ujętymi w analizowanym Studium.

Zaplanowane projekty główne są również zgodne z główną funkcją przeznaczenia obszarów określoną w Studium.

W związku z powyższym działania zawarte w LPR wpisują się w założenia polityki przestrzennej Gminy Latowicz określone w Studium.

5.2. GMINNA STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY LATOWICZ

Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych Gminy Latowicz – obecnie Gmina Latowicz nie posiada aktualnej Strategii rozwiązywania problemów społecznych. Ostatnia strategia została uchwalona 9 lipca 2008 r. z perspektywą czasową na lata 2008-2013 r. Okres obowiązywania tego dokumentu zakończył się w 2013 r. Obecnie trwają prace nad nową Strategią rozwiązywania problemów społecznych.

5.3. STRATEGIA ROZWOJU GMINY LATOWICZ NA LATA 2015-2025

Strategia Rozwoju Gminy Latowicz na lata 2015-2025 – jest to długookresowy program, który zawiera wizję rozwoju Gminy, a także zbiór konkretnych celów strategicznych, które łącznie będą się składać na plan rozwoju Gminy. W dokumencie określono wizję w następujący sposób: „Gmina Latowicz – atrakcyjne miejsce do życia, wypoczynku, pracy i inwestowania”. Wyznaczono 4 cele strategiczne. Do każdego z celów strategicznych przypisano programy operacyjne i wynikające z nich działania, z których poszczególne z nich są ściśle powiązane ze zdiagnozowanymi problemami w obszarze zdegradowanym. Wszystkie cele realizacji strategii odpowiadają również na negatywne zjawiska zdiagnozowane w obszarze ich największej koncentracji.

Poniżej zaprezentowano cele strategiczne, programy operacyjne i działania najistotniejsze z punktu widzenia rozwoju gminy w kontekście rewitalizacji w Gminie Latowicz:

- **Cel strategiczny nr 1.** Kierunki rozwoju biznesowego:
- Program operacyjny 1.2 Wsparcie dla rozwoju istniejących przedsiębiorstw:
- Działanie 1.3.4 Wspieranie włączenia społecznego

- **Cel strategiczny nr 2.** Poprawa stanu infrastruktury technicznej:
- Działanie 2.1.5 Zagospodarowanie przestrzeni publicznej
- Program operacyjny 2.4 Wyposażenie sołectw w niezbędną infrastrukturę rekreacyjno-sportową:
- Działanie 2.4.2 Wybudowanie placów zabaw i siłowni na powietrzu
- Program operacyjny 2.5. Zachowanie i ochrona dziedzictwa naturalnego i kulturowego
- Działanie 2.5.2 Rewitalizacja zabytkowych obiektów na terenie Gminy
- **Cel strategiczny nr 3.** Budowa lokalnego społeczeństwa obywatelskiego:
- Program operacyjny 3.2 Zaspokojenie potrzeb kulturalnych mieszkańców Gminy
- Program operacyjny 3.4 Stworzenie w gminie domu kultury, domów ludowych, świetlic wiejskich
- Działanie 3.4.1 Budowa lub wykorzystanie istniejącej infrastruktury na cele domu kultury, domów ludowych, świetlic wiejskich na terenach poszczególnych miejscowości w celu przypisania im funkcji społeczno-kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych oraz edukacyjnych
- Działanie 3.4.2 Animacja społeczno-kulturalna oraz sportowa w świetlicach wiejskich, bibliotekach i domach kultury
- Program operacyjny 3.5 Realizacja programów doszkalających
- Działanie 3.5.1 Realizacja programów doszkalających w zakresie obsługi nowoczesnych urządzeń, Internetu, walka z wykluczeniem społecznym
- Program operacyjny 3.6 Poprawa jakości w obszarze edukacji i oświaty
- Działanie 3.6.2 Wspieranie lokalnych inicjatyw na rzecz edukacji przez całe życie
- Program operacyjny 3.7 Działania prośrodowiskowe, w tym redukujące niską emisję
- Działanie 3.7.1 Kompleksowa termomodernizacja budynków użyteczności publicznej
- **Cel strategiczny nr 4.** Bezpieczeństwo publiczne:
- Program operacyjny 4.2 Aktywne zdrowie i starzenie się
- Działanie 4.2.2 Kształtowanie i promocja aktywnych postaw na rzecz zdrowego i aktywnego stylu życia.

Strategia Rozwoju Gminy Latowicz na lata 2015-2025 wyznacza planowane przez Gminę działania inwestycyjne i miękkie pozwalające na osiągnięcie wyznaczonych celów strategicznych. Strategia nie koncentruje się głównie na zjawiskach negatywnych lecz na mocnych stronach i szansach rozwojowych gminy Latowicz. Działania ujęte w LPR których celem będzie ograniczenie lub eliminacja wysokiego natężenia negatywnych zjawisk w obszarze rewitalizacji przyczynią się do osiągnięcia (są spójne) wizji rozwoju gminy, ujętej w strategii. Działania, które będą odpowiedzią na zdiagnozowane problemy społeczne i przestrzenno-funkcjonalne znajdują swoje odzwierciedlenie w poszczególnych programach operacyjnych i przypisanych do nich działaniach.

Strategia jest umieszczona na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Gminy Latowicz, pod adresem: www.latowicz.samorzady.pl/?a=3518.

VI. PRZEDSIĘWZIĘCIA I PROJEKTY REWITALIZACYJNE

Przedsięwzięcia i projekty rewitalizacyjne są pochodną wyznaczonych celów rewitalizacji i kierunków działań rewitalizacyjnych. Program rewitalizacji powinien zawierać wykaz dopełniających się wzajemnie najważniejszych przedsięwzięć i głównych projektów rewitalizacyjnych, a także ogólny opis innych uzupełniających rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Zgodnie z założeniami „Instrukcji dotyczącej przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego” program rewitalizacji zawiera wykaz dopełniających się wzajemnie głównych projektów rewitalizacyjnych dotyczących obszaru zdegradowanego tzn. takich, bez których realizacja celów programu rewitalizacji nie będzie możliwa i obszar rewitalizacji nie będzie w stanie wyjść z sytuacji kryzysowej, a także zbiorczy opis innych, uzupełniających rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych, czyli takich, które ze względu na mniejszą skalę oddziaływania trudno zidentyfikować indywidualnie, a są oczekiwane ze względu na realizację celów programu.

W niniejszym rozdziale przedstawiono opis głównych projektów rewitalizacyjnych oraz charakterystyka uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

6.1. GŁÓWNE PROJEKTY REWITALIZACYJNE

Wykaz projektów głównych ukierunkowanych na osiągnięcie celów rewitalizacji prezentuje się następująco:

1. Utworzenie „Domu wiejskiego” w Latowiczu celem ożywienia społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizacji
2. Przebudowa Budynku OSP i budowa placu zabaw w Wężyczynie – infrastruktura na rzecz aktywizacji społecznej
3. Utworzenie Klubu Integracji Społecznej
4. Utworzenie Latowickiej Akademii Rodziny
5. „Mój pierwszy biznes” – wsparciem dla lokalnej przedsiębiorczości
6. Utworzenie świetlicy środowiskowej w Latowiczu
7. Modernizacja budynku OSP wraz z zagospodarowaniem najbliższego otoczenia we wsi Redzyńskie – infrastruktura na rzecz aktywizacji społecznej
8. Poprawa efektywności energetycznej budynku szkoły w Latowiczu

Lista projektów głównych przedstawia zakres planowanej interwencji ukierunkowany na rozwiązanie zbadanych na etapie delimitacji obszaru rewitalizacji problemów. Każdy z projektów głównych jest bezpośrednio powiązany z konkretnymi zbadanymi problemami co zostało przedstawione w kartach projektów. W niniejszym LPR zaplanowano 7 projektów głównych, ukierunkowanych na rozwiązanie danych problemów, a także uwzględniających lokalne potencjały i uwarunkowania. Poszczególne działania są ze sobą ściśle zintegrowane. Dotyczy to przede wszystkim projektów infrastrukturalnych i miękkich. Poszczególne projekty miękkie będą wykorzystywały zmodernizowaną infrastrukturę i przestrzenie do skutecznej

realizacji swoich działań. Osiągnięcie celu 1 odnoszącego się do ograniczenia problemów natury społecznej i gospodarczej jest ściśle powiązane z realizacją projektów miękkich zawartych w programie. Kluczowe w tym względzie są projekty 3, 4, 5, 6, których wykonanie jest niezbędne do wyjścia ze stanu kryzysowego obszaru rewitalizacji, a także ograniczenia bądź eliminacji problemów ze sfery społecznej, która jest priorytetowa z punktu widzenia rewitalizacji. Projekty odnoszące się do celu 2 mają charakter infrastrukturalny i stanowią niezbędne wsparcie do skutecznej i efektywnej realizacji działań miękkich programu. Również wynikają ze zdiagnozowanej sytuacji kryzysowej, a także z pogłębionej analizy obszaru rewitalizacji. Wspólna realizacja projektów głównych pozwoli na kompleksowe podejście do rozwiązania kluczowych problemów wykazanych na obszarze rewitalizacji Gminy Latowicz.

Poniżej został przedstawiony szczegółowy opis zaplanowanych projektów rewitalizacyjnych w postaci kart projektowych. Zawarto w nich informację dotyczące powiązań z celami i kierunkami działań, zakres realizowanych zadań, a także prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia. Wskazano również lokalizację danego projektu, okres realizacji, szacunkową wartość i potencjalne źródła finansowania.

KARTA PROJEKTU NR 1	
Nazwa projektu	Utworzenie „Domu wiejskiego” w Latowiczu celem ożywienia społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizacji
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 2. Poprawa infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji na rzecz ożywienia społeczno-gospodarczego 2.1 Adaptacja zdegradowanych budynków w obszarze rewitalizacji na cele aktywizacji społecznej i gospodarczej
Podmiot/y realizujące	Gmina Latowicz
Lokalizacja	Podobszar rewitalizacji Latowicz – Centrum, ul Rynek 1, dz. nr 648/4
Zakres realizowanych zadań	<p>Projekt obejmuje realizację następujących zadań:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przebudowa zdegradowanego budynku mieszkalnego w centrum miejscowości Latowicz na cele utworzenia „Domu wiejskiego”, – adaptacja pomieszczeń w przebudowanym budynku na potrzeby aktywności kół nieformalnych (koła Gospodyń Wiejskich, Koła emerytów), Orkiestry Strażackiej oraz promocji lokalnych walorów: dziedzictwa kulturowego np. prezentacja folkloru wiejskiego, promocji lokalnych produktów, potraw, – przeznaczenie części pomieszczeń na potrzeby działalności Latowickiej Akademii Rodziny i Klubu Integracji Społecznej, a także realizacji pozostałych projektów społecznych, – zagospodarowanie najbliższego otoczenia budynku. <p>Projekt wynika ze zdiagnozowanych na obszarze rewitalizacji problemów ze sfery przestrzenno-funkcjonalnej, a także wskazanych w pogłębionej diagnozie potencjału, który stanowi obiekt „dawnej apteki” w Latowiczu.</p>
Szacunkowa wartość projektu (przybliżony koszt w zł)	1 500 000
Okres realizacji projektu	2018-2019
Prognozowane rezultaty	<p>Niniejszy projekt jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy w postaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – obiektów ujętych w GEZ będących w złym stanie technicznym – budynek „dawnej apteki” w Latowiczu znajduje się w bardzo złym stanie technicznym, Wymaga on kompleksowej modernizacji i dostosowania do obecnych norm technicznych. Stanowi także potencjał rozwoju obszaru rewitalizacji co zostało opisane w podrozdziale 2.9, – bezrobocia (podrozdział 2.3.2), w danym obiekcie planowana jest realizacja zadań z zakresu aktywizacji zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji, – zależność od pomocy społecznej (podrozdział 2.3.3), w danym obiekcie planowana jest realizacja zadań z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji,

	<ul style="list-style-type: none"> - depopulacji (podrozdział 2.3.4.1), w danym obiekcie planuje się stworzyć nowe miejsce spotkań, integracji i aktywizacji mieszkańców co skutkuje ożywieniem społeczno-gospodarczym i zwiększeniem atrakcyjności danego podobszaru jako miejsca do zamieszkania, życia i pracy. - niskiego stopnia przedsiębiorczości (podrozdział 2.4.2.1), w danym obiekcie planowana jest realizacja zadań z zakresu wsparcia lokalnych przedsiębiorców. <p>W ramach realizacji zadania przewiduje się osiągnięcie następujących efektów:</p> <ul style="list-style-type: none"> - modernizacja zdegradowanego budynku „dawnej apteki”, - modernizacja infrastruktury na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców w ramach realizacji projektów miękkich ujętych w programie, - utworzenie nowoczesnej infrastruktury społecznej, - stworzenie miejsca spotkań i integracji mieszkańców, - stworzenie miejsca i możliwości do realizacji swojej działalności przez organizację pozarządową, kół zainteresowań itp., a także realizacji różnorodnych zajęć i wydarzeń dla społeczności lokalnej, - stworzenie warunków do promocji lokalnych walorów: folkloru wiejskiego, produktów i potraw, - poprawa efektywności energetycznej budynku, - poprawa estetyki danego budynku, - ożywienie społeczno-gospodarcze danego podobszaru rewitalizacji.
<p style="text-align: center;">Powiązanie z innymi projektami</p>	<p>Dany projekt jest powiązany z następującymi projektami głównymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Projekt nr 3 – zmodernizowany obiekt będzie służył realizacji zadań zawartych w projekcie z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców, - Projekt nr 4 – zmodernizowany obiekt będzie służył realizacji zadań zawartych w projekcie z zakresu wsparcia funkcjonowania rodzin, - Projekt nr 5 – zmodernizowany obiekt będzie służył realizacji zadań zawartych w projekcie z zakresu wsparcia przedsiębiorczości.
<p style="text-align: center;">Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji</p>	<p>Stopień realizacji projektu będzie opisany w raporcie realizacji projektu, który będzie zawierał wybrane wskaźniki realizacji danego zadania (wskaźniki produktu i rezultatu).</p> <p>Wskaźnik produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba obiektów infrastruktury społeczno-kulturalnej zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt. <p>Wskaźnik rezultatu bezpośredniego:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba wydarzeń służących aktywizacji społecznej w skali roku – 3 szt. - liczba osób korzystających z infrastruktury społeczno-kulturalnej w skali roku – 300 os. (z obszaru rewitalizacji).

	<p>Sposób zmierzenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - protokoły odbioru robót budowlanych, - ewidencja uczestników projektu, - dane Urzędu Gminy w Latowiczu.
Potencjalne źródło finansowania	PROW z poddziałania 7.4 , Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury lub ewentualnie RPO WM z działania 6.2 Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych (w przypadku ogłoszenia konkursu), Gmina Latowicz

KARTA PROJEKTU NR 2	
Nazwa projektu	Przebudowa Budynku OSP i budowa placu zabaw w Wężyczynie – infrastruktura na rzecz aktywizacji społecznej
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	<p>Cel 2. Poprawa infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji na rzecz żywienia społeczno-gospodarczego</p> <p>2.2 Modernizacja istniejącej infrastruktury społecznej na rzecz integracji i aktywizacji mieszkańców obszaru rewitalizacji</p>
Podmiot/y realizujące	OSP Wężyczyn
Lokalizacja	Podobszar rewitalizacji Wężyczyn, dz. nr: 98, 100
Zakres realizowanych zadań	<p>Projekt obejmuje realizację następujących zadań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przebudowę budynku OSP, w tym: przebudowę dachu budynku wraz z wymianą pokrycia dachowego oraz ocieplenie obiektu, - budowę placu zabaw wraz z zagospodarowaniem najbliższego otoczenia. <p>Projekt wynika ze zdiagnozowanej w pogłębionej diagnozie potrzeby modernizacji danego obiektu oraz jego potencjału i istotnego znaczenia dla rozwoju podobszaru Wężyczyn.</p>
Szacunkowa wartość projektu (przybliżony koszt w zł)	234 000
Okres realizacji projektu	2017-2018
Prognozowane rezultaty	<p>Niniejszy projekt jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy w postaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zdegradowanych i niefunkcyjnych budynków – budynek OSP wymaga przeprowadzenia niezbędnych prac modernizacyjnych oraz zagospodarowania najbliższego otoczenia. Stanowi on potencjał rozwoju obszaru rewitalizacji co zostało opisane w podrozdziale 2.9, - zależność od pomocy społecznej (podrozdział 2.3.3), w danym obiekcie planowana jest

	<p>realizacja zadań z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji,</p> <ul style="list-style-type: none"> - bezrobocia (podrozdział 2.3.2), w danym obiekcie planowana jest realizacja zadań z zakresu aktywizacji zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji - depopulacji (podrozdział 2.3.4.1), w danym obiekcie planuje się stworzyć atrakcyjne miejsce spotkań, integracji i aktywizacji mieszkańców co skutkuje ożywieniem społeczno-gospodarczym i zwiększeniem atrakcyjności danego podobszaru jako miejsca do zamieszkania, życia i pracy. - niskiego stopnia przedsiębiorczości (podrozdział 2.4.2.1), w danym obiekcie planowana jest realizacja zadań z zakresu wsparcia lokalnych przedsiębiorców. <p>W ramach realizacji zadania przewiduje się osiągnięcie następujących efektów:</p> <ul style="list-style-type: none"> - modernizacja zdegradowanego budynku siedziby OSP i świetlicy wiejskiej, - modernizacja infrastruktury na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców w ramach realizacji projektów miękkich ujętych w programie, - utworzenie nowoczesnej infrastruktury społecznej, - stworzenie miejsca spotkań i integracji mieszkańców, a także miejsca rekreacji i wypoczynku, - poprawa efektywności energetycznej budynku, - poprawa estetyki danego budynku, - ożywienie społeczno-gospodarcze danego podobszaru rewitalizacji,
<p>Powiązanie z innymi projektami</p>	<p>Dany projekt jest powiązany z następującymi projektami głównymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Projekt nr 3 – zmodernizowany obiekt będzie służył realizacji zadań zawartych w projekcie z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców, - Projekt nr 4 – zmodernizowany obiekt będzie służył realizacji zadań zawartych w projekcie z zakresu wsparcia funkcjonowania rodzin, - Projekt nr 5 – zmodernizowany obiekt będzie służył realizacji zadań zawartych w projekcie z zakresu wsparcia przedsiębiorczości.
<p>Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji</p>	<p>Stopień realizacji projektu będzie opisany w raporcie realizacji projektu, który będzie zawierał wybrane wskaźniki realizacji danego zadania (wskaźniki produktu i rezultatu).</p> <p>Wskaźnik produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba obiektów infrastruktury społeczno-kulturalnej zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt. <p>Wskaźnik rezultatu bezpośredniego:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba wydarzeń służących aktywizacji społecznej w skali roku – 3 szt. - liczba osób korzystających z infrastruktury społeczno-kulturalnej w skali roku – 150 os. (z obszaru rewitalizacji).

	Sposób zmierzenia: <ul style="list-style-type: none"> - protokoły odbioru robót budowlanych, - ewidencja uczestników projektu, - dane Urzędu Gminy w Latowiczu.
Potencjalne źródło finansowania	PROW z działania 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, OSP Wężyczyn

KARTA PROJEKTU NR 3	
Nazwa projektu	Utworzenie Klubu Integracji Społecznej
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 1: Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców obszaru rewitalizacji 1.1 Aktywne wsparcie w reintegracji zawodowej 1.2 Aktywne włączenie społeczne
Podmiot/ty realizujące	GOPS, Gmina Latowicz, podmioty prywatne
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji Gminy Latowicz: Obiekty użyteczności publicznej i przestrzenie publiczne w jednostkach przestrzennych: Redzyńskie, Wężyczyn, Latowicz – Centrum
Zakres realizowanych zadań	Projekt dotyczy utworzenia KIS-u, który realizuje reintegrację zawodową i społeczną poprzez organizację takich działań jak: działania mające na celu pomóc w znalezieniu pracy, przygotowanie do podjęcia zatrudnienia lub działalności w formie spółdzielni socjalnej, prace społecznie użyteczne, roboty publiczne, poradnictwo prawne, działalność samopomocową w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych, a także staże. Wymienione działania będą prowadzone przez pracowników GOPS, Urzędu Gminy(staże) i/lub podmioty zewnętrzne. W ramach projektu przewiduje się zatrudnienie nowych pracowników lub podniesienie kwalifikacji obecnych w zakresie działań wymienionych w projekcie. Działania KIS będą prowadzone przede wszystkim w siedzibie GOPS, świetlicy wiejskiej we wsi Redzyńskie, budynku OSP Wężyczyn, w Domu wiejskim w Latowiczu, a także w pozostałych obiektach użyteczności publicznej i przestrzeniach publicznych na obszarze rewitalizacji. Rekrutacja uczestników projektu będzie prowadzona w oparciu przeprowadzenie działań promocyjnych i zachęcających mieszkańców danych podobszarów do wzięcia udziału w projekcie. Organizatorzy projektu będą rekrutować uczestników poprzez odpowiednio ukierunkowane działania mające na celu włączenie osób bezrobotnych, zależnych od pomocy społecznej i zagrożonych i wykluczonych społecznie do których skierowana jest interwencja.
Szacunkowa wartość projektu (przybliżony koszt w zł)	1 500 000

Okres realizacji projektu	2017-2023
<p style="text-align: center;">Prognozowane rezultaty</p>	<p>Niniejszy projekt jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy w postaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bezrobocia (podrozdział 2.3.2), gdzie problem został zdiagnozowany w podobszarach rewitalizacji: Redzyńskie i Latowicz. Natomiast podobszar Wężyczyn osiągnął wartości wskaźników lepsze niż średnia dla Gminy Latowicz. Jednakże w tej miejscowości zdiagnozowano wysoką zależność osób od pomocy społecznej co wskazuje na trudności w znalezieniu odpowiedniej pracy i dopasowania się do potrzeb rynku pracy. Dlatego realizacja danego zdania jest tam zasadna aby nie pogłębiać dysproporcji rozwojowych na obszarze rewitalizacji, - zależność od pomocy społecznej (podrozdział 2.3.3), gdzie zdiagnozowano koncentrację problemu na wszystkich podobszarach rewitalizacji, - niskiego stopnia przedsiębiorczości (podrozdział 2.4.2.1) gdzie zdiagnozowano koncentrację problemu dużej liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na wszystkich podobszarach rewitalizacji, członkowie KIS po przejściu ścieżki reintegracyjnej i nabyciu nowych kwalifikacji będą dopasowani do potrzeb lokalnego rynku pracy. <p>W ramach realizacji zadania przewiduje się osiągnięcie następujących efektów:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców obszaru rewitalizacji, - włączenie społeczne osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, - ograniczenie skali zdiagnozowanych problemów społecznych na konkretnych podobszarach rewitalizacji tj. bezrobocie, zależność od pomocy społecznej, - wzrost kwalifikacji zawodowych mieszkańców, - dopasowanie kwalifikacji zawodowych do lokalnego rynku pracy, - zwiększenie kompetencji i umiejętności społecznych mieszkańców, - wzrost samowystarczalności ekonomicznej mieszkańców, - aktywizacja obiektów, które są przewidziane do modernizacji i adaptacji na cele społeczne w programie.
<p style="text-align: center;">Powiązanie z innymi projektami</p>	<p>Dany projekt jest powiązany z następującymi projektami głównymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Projekt nr 1 – członkowie KIS będą odpowiedzialni za obsługę danego obiektu i pomoc w realizacji różnorodnych imprez i wydarzeń zlokalizowanych w Domu Wiejskim. W danym budynku będą organizowane również różnorodne zajęcia w ramach funkcjonowania KIS - Projekt nr 2 – członkowie KIS będą odpowiedzialni za obsługę danego obiektu i pomoc w realizacji różnorodnych imprez i wydarzeń zlokalizowanych w świetlicy wiejskiej. W danym budynku będą organizowane również różnorodne zajęcia w ramach funkcjonowania KIS. <p>Dany projekt jest powiązany następującymi przedsięwzięciami uzupełniającymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Przedsięwzięcie nr 1 – członkowie KIS będą mogli uczestniczyć przy remoncie danego obiektu,

	<p>a także w przyszłości funkcjonować w nowopowstałym podmiocie gospodarczym</p> <ul style="list-style-type: none"> - Przedsięwzięcie nr 2 – członkowie KIS będą odpowiedzialni za obsługę zmodernizowanych obiektów i obszarów na obszarze rewitalizacji - Przedsięwzięcie nr 3 – członkowie KIS będą odpowiedzialni za realizację danego zadania i obsługę nowo powstałej przestrzeni rekreacyjnej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	<p>Stopień realizacji projektu będzie opisany w raporcie realizacji projektu, który będzie zawierał wybrane wskaźniki realizacji danego zadania (wskaźniki produktu i rezultatu).</p> <p>Wskaźnik/i produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w projekcie – 30 os. <p>Wskaźnik/i rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po ukończeniu projektu – 25 os. - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poszukujących pracy po ukończeniu projektu – 20 os. <p>Źródło pozyskania danych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dane PUP w Mińsku Mazowieckim, - Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Latowiczu.
Potencjalne źródło finansowania	RPO WM z działania 9.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu lub 8.2 Aktywizacja zawodowa osób nieaktywnych zawodowo lub działanie 10.2 Upowszechnianie kompetencji kluczowych wśród osób dorosłych, Gmina Latowicz

KARTA PROJEKTU NR 4

Nazwa projektu	Utworzenie Latowickiej Akademii Rodziny
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 1: Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców obszaru rewitalizacji 1.2 Aktywne włączenie społeczne
Podmiot/y realizujące	GOPS, Gmina Latowicz, podmioty prywatne
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji Gminy Latowicz: Obiekty użyteczności publicznej i przestrzenie publiczne w jednostkach: Redzyńskie, Wężyczyn, Latowicz – Centrum

Zakres realizowanych zadań	<p>Projekt dotyczy realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - działań z zakresu profilaktyki, terapeutyczno-edukacyjnych, kulturalnych, sportowych i edukacyjnych będą prowadzone dla rodzin wymagających wsparcia ze względu na trudną sytuację życiową, - za organizację i funkcjonowanie Akademii będzie odpowiedzialny Urząd Gminy we współpracy z GOPS, - dodatkowo przewiduje się zatrudnienie wykwalifikowanej kadry lub podniesienie kwalifikacji obecnych pracowników i przygotowanie do pracy w Akademii, - projekt przewiduje również przeprowadzenie szkoleń, zajęć terapeutyczno-edukacyjnych przez ekspertów zewnętrznych, - siedzibą Akademii będzie Urząd Gminy, jednak zajęcia będą realizowane na pozostałych rewitalizowanych obszarach.
Szacunkowa wartość projektu (przybliżony koszt w zł)	700 000
Okres realizacji projektu	2017-2023
Prognozowane rezultaty	<p>Niniejszy projekt jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy w postaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zależności od pomocy społecznej (podrozdział 2.3.3), gdzie zdiagnozowano koncentrację problemu na wszystkich podobszarach rewitalizacji, a w szczególności dotyczących rodzin, które świadczą o trudnościach w ich funkcjonowaniu i trudnej sytuacji ekonomicznej (wskaźniki opisane w podrozdziałach 2.3.3.2 i 2.3.3.3), - depopulacji (podrozdział 2.3.4), stworzenie atrakcyjnej formy integracji i promocji rodziny, która pozytywnie wpływa na jakość życia mieszkańców obszaru rewitalizacji wymagających wsparcia i zachęca do pozostania w obecnym miejscu zamieszkania. <p>W ramach realizacji zadania przewiduje się osiągnięcie następujących efektów:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aktywizacja społeczna rodzin zależnych od pomocy społecznej - włączenie społeczne osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, - ograniczenie skali zdiagnozowanych problemów społecznych związanych z zależnością od pomocy społecznej, - zwiększenie kompetencji i umiejętności społecznych mieszkańców, - wzrost samowystarczalności ekonomicznej mieszkańców, - promocja rodziny jako podstawowej jednostki społecznej, - aktywizacja obiektów, które są przewidziane do modernizacji i adaptacji na cele społeczne w programie.
Powiązanie z innymi projektami	<p>Dany projekt jest powiązany z następującymi projektami głównymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Projekt nr 1 – członkowie Akademii będą mogli korzystać ze zmodernizowanego Domu wiejskiego w ramach swojej działalności,

	<ul style="list-style-type: none"> - Projekt nr 2 – członkowie Akademii będą mogli korzystać ze zmodernizowanej świetlicy wiejskiej w ramach swojej działalności. <p>Dany projekt jest powiązany następującymi przedsięwzięciami uzupełniającymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Przedsięwzięcie nr 2 – członkowie Akademii będą mogli korzystać ze zmodernizowanych obiektów i przestrzeni publicznych w ramach swojej działalności, - Przedsięwzięcie nr 3 – członkowie Akademii będą mogli korzystać ze nowo powstałej przestrzeni publicznej w ramach swojej działalności, - Przedsięwzięcie nr 4 – członkowie Akademii będą mogli korzystać zmodernizowanego obiektu Szkoły w Latowiczu w ramach swojej działalności.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	<p>Stopień realizacji projektu będzie opisany w raporcie realizacji projektu, który będzie zawierał wybrane wskaźniki realizacji danego zadania (wskaźniki produktu i rezultatu).</p> <p>Wskaźnik/i produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w projekcie – 60 os. <p>Wskaźnik/i rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba zorganizowanych szkoleń i zajęć w ciągu roku – 10 szt.. <p>Źródło pozyskania danych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dane GOPS, - dane Urzędu Gminy.
Potencjalne źródło finansowania	RPO WM z działania 8.2 Aktywizacja zawodowa osób nieaktywnych zawodowo lub działanie 10.2 Upowszechnianie kompetencji kluczowych wśród osób dorosłych lub 9.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, Gmina Latowicz

KARTA PROJEKTU NR 5

Nazwa projektu	„Mój pierwszy biznes” – wsparciem dla lokalnej przedsiębiorczości
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 1: Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców obszaru rewitalizacji 1.3 Pobudzenie przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji
Podmiot/y realizujące	Gmina Latowicz
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji Gminy Latowicz: Podobszar rewitalizacji Latowicz – Centrum: ul. Rynek 1 Latowicz,

	a także obiekty użyteczności publicznej w podobszarach Redzyńskie i Wężyczyn
Zakres realizowanych zadań	Projekt obejmuje przeprowadzenie działań szkoleniowo-doradczych polegających na prowadzeniu cyklicznych szkoleń i warsztatów dla osób planujących założyć własną działalność gospodarczą, a także prowadzenie punktu doradztwa biznesowego, gdzie będą mogli pozyskać informacje jak rozpocząć własną działalność gospodarczą. Punkt doradztwa będzie zlokalizowany w Domu wiejskim w Latowiczu, jednakże zadania z zakresu danego projektu będą realizowane także na pozostałych podobszarach rewitalizacji: Redzyńskie i Wężyczyn.
Szacunkowa wartość projektu (przybliżony koszt w zł)	30 000
Okres realizacji projektu	2019-2021
Prognozowane rezultaty	<p>Niniejszy projekt jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy w postaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – niskiego stopnia przedsiębiorczości (podrozdział 2.4.2.1) gdzie zdiagnozowano koncentrację problemu dużej liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na wszystkich podobszarach rewitalizacji. Wsparcie uzyskają istniejące podmioty, a także potencjalni przedsiębiorcy co w połączeniu z działaniami skierowanymi na wzrost jakości kapitału ludzkiego przyczyni się do polepszenia sytuacji na rynku i rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji, – bezrobocia (podrozdział 2.3.2), gdzie problem został zdiagnozowany w podobszarach rewitalizacji: Redzyńskie i Latowicz. Natomiast podobszar Wężyczyn osiągnął wartości wskaźników lepsze niż średnia dla Gminy Latowicz. Jednakże w tej miejscowości zdiagnozowano wysoką zależność osób od pomocy społecznej co wskazuje na trudności w znalezieniu odpowiedniej pracy i dopasowania się do potrzeb rynku pracy. Dlatego realizacja danego zadania w zakresie wsparcia przedsiębiorców w powiązaniu z pozostałymi działaniami społecznymi wpłynie na poprawę sytuacji na rynku pracy i wsparciu działalności lokalnych przedsiębiorców, <p>W ramach realizacji zadania przewiduje się osiągnięcie następujących efektów:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie liczby nowych podmiotów gospodarczych, – zmniejszenie liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych, – poprawa kondycji lokalnych przedsiębiorstw, – powstanie nowych miejsc pracy – zmniejszenie liczby osób bezrobotnych, w tym wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, korzystających z pomocy społecznej, – wzrost samowystarczalności ekonomicznej mieszkańców, – zwiększenie poziomu rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji, – zwiększenie atrakcyjności obszaru rewitalizacji dla potencjalnych przedsiębiorców.
Powiązanie z innymi projektami	Dany projekt jest powiązany z następującymi projektami głównymi: <ul style="list-style-type: none"> – Projekt nr 1 – obiekt Domu wiejskiego w Latowiczu będzie miejscem realizacji zadań zawartych

	<p>w niniejszym projekcie. Tam zostanie utworzony punkt doradztwa biznesowego dla wszystkich mieszkańców obszaru rewitalizacji,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Projekt nr 2 – obiekt świetlicy wiejskiej posłuży do realizacji zadań zawartych w projekcie na podobszarze rewitalizacji Wężyczyn. <p>Dany projekt jest powiązany następującymi przedsięwzięciami uzupełniającymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Przedsięwzięcie nr 1 – lokalni przedsiębiorcy korzystający z danego działania będą mogli się włączyć również w realizację danego przedsięwzięcia i prowadzić swoją działalność w danym obiekcie, - Przedsięwzięcie nr 3 – utworzenie atrakcyjnej przestrzeni publicznej może wpłynąć na rozwój lokalnej przedsiębiorczości i związane z obsługą osób odwiedzających teren nad planowanym zbiornikiem. Zbiornik może się stać dźwignią rozwoju przedsiębiorczości na obszarze rewitalizacji. - Przedsięwzięcie nr 4 – obiekt Szkoły Podstawowej w Latowiczu będzie miejscem realizacji zadań zawartych w niniejszym projekcie, dzięki odpowiedniej infrastrukturze do realizacji zadania.
<p>Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji</p>	<p>Stopień realizacji projektu będzie opisany w raporcie realizacji projektu, który będzie zawierał wybrane wskaźniki realizacji danego zadania (wskaźniki produktu i rezultatu).</p> <p>Wskaźnik/i produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba zorganizowanych szkoleń i warsztatów z zakresu wsparcia przedsiębiorczości (rocznie) – 6 szt., <p>Wskaźnik/i rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Odsetek przedsiębiorców pozytywnie oceniających wsparcie rozwojowe otrzymane po utworzeniu działalności gospodarczej w ramach programu – 75 %, - Liczba nowopowstałych przedsiębiorstw na obszarze rewitalizacji – 3 szt. <p>Źródło pozyskania danych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dane Urzędu Gminy w Latowiczu, - Dane PUP w Mińsku Mazowieckim, - Ankietyzacja uczestników projektu.
<p>Potencjalne źródło finansowania</p>	<p>Gmina Latowicz</p>

KARTA PROJEKTU NR 6	
Nazwa projektu	Utworzenie świetlicy środowiskowej w Latowiczu
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 1: Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców obszaru rewitalizacji 1.2 Aktywne włączenie społeczne
Podmiot/y realizujące	Gmina Latowicz, GOPS, Szkoła Podstawowa w Latowiczu
Lokalizacja	Podobszar rewitalizacji Latowicz – Centrum, Szkoła Podstawowa w Latowiczu
Zakres realizowanych zadań	Projekt zakłada utworzenie świetlicy środowiskowej w Dankowicach w budynku szkoły podstawowej w Latowiczu. Świetlica środowiskowa ma za zadanie wsparcie w wychowaniu dzieci i młodzieży, szczególnie z rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, czy rodzin dysfunkcyjnych. Świetlica świadczy usługi tj.: pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, pomoc w wychowaniu dzieci, rozwija zainteresowania podopiecznych, oferuje wsparcie psychologiczne, socjoterapeutyczne i materialne. Projekt zakłada rekrutację członków świetlicy spośród przede wszystkim dzieci i młodzieży zamieszkałej w obszarze rewitalizacji, których udział będzie wynosił minimum 40 %.
Szacunkowa wartość projektu (przybliżony koszt w zł)	100 000
Okres realizacji projektu	2017-2020
Prognozowane rezultaty	Niniejszy projekt jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy w postaci: <ul style="list-style-type: none"> – zależności od pomocy społecznej (podrozdział 2.3.3), w szczególności jeśli chodzi o problemy związane z zależnością rodzin od zewnętrznej pomocy finansowej (zasilek rodzinny) oraz z wykazanym wysokim odsetkiem dzieci, które korzystają z dożywiania. Świadczy to o trudnościach w zapewnieniu dobrych warunków rozwojowych dla dzieci, dlatego zasadnym wydaje wprowadzenie możliwości odbywania dodatkowych zajęć w świetlicy środowiskowej celem wsparcia rodzin z obszaru rewitalizacji w procesie wychowania dzieci i młodzieży, <p>W ramach realizacji zadania przewiduje się osiągnięcie następujących efektów:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wsparcie rodzin w procesie wychowania dzieci i młodzieży, w szczególności rodzin borykających się z trudną sytuacją życiową, zależny od pomocy społecznej, – wsparcie w rozwoju najmłodszych mieszkańców, – nabycie kompetencji i umiejętności społecznych, – wsparcie w procesie edukacji, – aktywizacja dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie.
Powiązanie z innymi projektami	Dany projekt jest powiązany następującymi głównymi: <ul style="list-style-type: none"> – Projekt nr 8 – zadania realizowane przez świetlicę środowiskową będą organizowane w Szkole Podstawowej w Latowiczu, która zapewni niezbędny zasób lokalowy. Przeprowadzenie działań

	modernizacyjnych w ramach przytoczonego przedsięwzięcia podniesie komfort korzystania z obiektu.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	<p>Stopień realizacji projektu będzie opisany w raporcie realizacji projektu, który będzie zawierał wybrane wskaźniki realizacji danego zadania (wskaźniki produktu i rezultatu).</p> <p>Wskaźniki produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba dzieci objętych wsparciem w ramach projektu – 40 os. <p>Wskaźniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu – 1 szt. <p>Źródło pozyskania danych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dane GOPS w Latowiczu, - Dane Szkoły Podstawowej w Latowiczu, - Ewidencja uczestników projektu.
Potencjalne źródło finansowania	RPO WM z działania 9.2 Usługi społeczne i usługi opieki zdrowotnej, Gmina Latowicz

KARTA PROJEKTU NR 7	
Nazwa projektu	Modernizacja budynku OSP wraz z zagospodarowaniem najbliższego otoczenia we wsi Redzyńskie – infrastruktura na rzecz aktywizacji społecznej
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 2. Poprawa infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji na rzecz ożywienia społeczno-gospodarczego 2.2 Modernizacja istniejącej infrastruktury społecznej na rzecz integracji i aktywizacji mieszkańców obszaru rewitalizacji
Podmiot/y realizujące	OSP Redzyńskie, Gmina Latowicz
Lokalizacja	Podobszar rewitalizacji Redzyńskie, Redzyńskie 57a
Zakres realizowanych zadań	<p>Projekt obejmuje realizację następujących zadań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przebudowę budynku OSP, w tym: wymianie okien i drzwi, ociepleni przegród zewnętrznych, instalacji ogrzewania c.o., - zagospodarowanie najbliższego otoczenia budynku, w tym: ogrodzenie terenu i budowa placu zabaw. <p>Projekt wynika ze zdiagnozowanej w pogłębionej diagnozie potrzeby modernizacji danego obiektu oraz</p>

	jego potencjału i istotnego znaczenia dla rozwoju podobszaru Redzyńskie.
Szacunkowa wartość projektu (przybliżony koszt w zł)	150 000
Okres realizacji projektu	2017-2023
Prognozowane rezultaty	<p>Niniejszy projekt jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy w postaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zdegradowanych i niefunkcyjnych budynków – budynek OSP wymaga przeprowadzenia niezbędnych prac modernizacyjnych oraz zagospodarowania najbliższego otoczenia. Stanowi on potencjał rozwoju obszaru rewitalizacji co zostało opisane w podrozdziale 2.9, – zależność od pomocy społecznej (podrozdział 2.3.3), w danym obiekcie planowana jest realizacja zadań z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji, – bezrobocia (podrozdział 2.3.2), w danym obiekcie planowana jest realizacja zadań z zakresu aktywizacji zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji – depopulacji (podrozdział 2.3.4.1), w danym obiekcie planuje się stworzyć atrakcyjne miejsce spotkań, integracji i aktywizacji mieszkańców co skutkuje ożywieniem społeczno-gospodarczym i zwiększeniem atrakcyjności danego podobszaru jako miejsca do zamieszkania, życia i pracy. – niskiego stopnia przedsiębiorczości (podrozdział 2.4.2.1), w danym obiekcie planowana jest realizacja zadań z zakresu wsparcia lokalnych przedsiębiorców. <p>W ramach realizacji zadania przewiduje się osiągnięcie następujących efektów:</p> <ul style="list-style-type: none"> – modernizacja zdegradowanego budynku siedziby OSP i świetlicy wiejskiej, – modernizacja infrastruktury na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców w ramach realizacji projektów miękkich ujętych w programie, – utworzenie nowoczesnej infrastruktury społecznej, – stworzenie miejsca spotkań i integracji mieszkańców, a także miejsca rekreacji i wypoczynku, – poprawa efektywności energetycznej budynku, – poprawa estetyki danego budynku, – zagospodarowanie otoczenia budynku na cele rekreacyjne i wypoczynkowe, stworzenie miejsca integracji na świeżym powietrzu, – ożywienie społeczno-gospodarcze danego podobszaru rewitalizacji,
Powiązanie z innymi projektami	<p>Dany projekt jest powiązany z następującymi projektami głównymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Projekt nr 3 – zmodernizowany obiekt będzie służył realizacji zadań zawartych w projekcie z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców, – Projekt nr 4 – zmodernizowany obiekt będzie służył realizacji zadań zawartych w projekcie z zakresu wsparcia funkcjonowania rodzin, – Projekt nr 5 – zmodernizowany obiekt będzie służył realizacji zadań zawartych w projekcie

	z zakresu wsparcia przedsiębiorczości.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	<p>Stopień realizacji projektu będzie opisany w raporcie realizacji projektu, który będzie zawierał wybrane wskaźniki realizacji danego zadania (wskaźniki produktu i rezultatu).</p> <p>Wskaźnik produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba obiektów infrastruktury społeczno-kulturalnej zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt. <p>Wskaźnik rezultatu bezpośredniego:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba wydarzeń służących aktywizacji społecznej w skali roku – 2 szt. - liczba osób korzystających z infrastruktury społeczno-kulturalnej w skali roku – 120 os. (z obszaru rewitalizacji). <p>Sposób zmierzenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - protokoły odbioru robót budowlanych, - ewidencja uczestników projektu/wydarzeń, - dane Urzędu Gminy w Latowiczu.
Potencjalne źródło finansowania	PROW z działania 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lub ewentualnie RPO WM z działania 6.2 Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych (w przypadku ogłoszenia konkursu), OSP Redzyńskie

KARTA PROJEKTU NR 8	
Nazwa projektu	Poprawa efektywności energetycznej budynku szkoły w Latowiczu
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 2. Poprawa infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji na rzecz ożywienia społeczno-gospodarczego 2.2 Modernizacja istniejącej infrastruktury społecznej na rzecz integracji i aktywizacji mieszkańców obszaru rewitalizacji
Podmiot/y realizujące	Gmina Latowicz
Lokalizacja	Podobszar rewitalizacji Latowicz – Centrum, ul. Rynek 24
Zakres realizowanych zadań	<p>Projekt obejmuje realizację następujących zadań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocieplenie przegród zewnętrznych, - modernizację systemu centralnego ogrzewania - inne działania, które ewentualnie będą wskazane do realizacji w wyniku audytu energetycznego - zagospodarowanie najbliższego otoczenia budynku, w tym: ogrodzenie terenu i budowa placu

	<p>zabaw.</p> <p>Projekt dotyczy kompleksowej termomodernizacji budynku Szkoły w Latowiczu celem poprawy jakości istniejącej infrastruktury społecznej w zakresie efektywności energetycznej, a także wsparcia w realizacji działań miękkich ujętych w programie.</p>
Szacunkowa wartość projektu (przybliżony koszt w zł)	850 000
Okres realizacji projektu	2017-2018
Prognozowane rezultaty	<p>Niniejszy projekt jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy w postaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – problem tzw. niskiej emisji (podrozdział 2.5.1), gdzie wskazano występowanie problemu niskiej emisji na obszarze jednostki Latowicz – Centrum. Przeprowadzenie termomodernizacji budynku Szkoły może przyczynić się do ograniczenia emisji szkodliwego B(a)P, – zależność od pomocy społecznej (podrozdział 2.3.3), w danym obiekcie planowana jest realizacja zadań świetlicy środowiskowej. <p>W ramach realizacji zadania przewiduje się osiągnięcie następujących efektów:</p> <ul style="list-style-type: none"> – poprawę efektywności energetycznej budynku Szkoły w Latowiczu, – ograniczenie niskiej emisji, – poprawę estetyki budynku wraz z zagospodarowaniem najbliższego otoczenia, – wsparcie w realizacji zadań z zakresu aktywizacji i integracji społecznej dzieci i młodzieży uczęszczającej do świetlicy środowiskowej, – poprawa warunków przebywania osób korzystających z budynku Szkoły – ożywienie społeczno-gospodarcze danego podobszaru rewitalizacji.
Powiązanie z innymi projektami	<p>Dany projekt jest powiązany z następującymi projektami głównymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Projekt nr 6 – zmodernizowany obiekt będzie służył realizacji zadań zawartych w projekcie z zakresu świetlicy środowiskowej.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	<p>Stopień realizacji projektu będzie opisany w raporcie realizacji projektu, który będzie zawierał wybrane wskaźniki realizacji danego zadania (wskaźniki produktu i rezultatu).</p> <p>Wskaźnik produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – liczba zmodernizowanych energetycznie obiektów infrastruktury społecznej – 1 szt. <p>Wskaźnik rezultatu bezpośredniego:</p> <ul style="list-style-type: none"> – szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 25 % (w stosunku do stanu sprzed termomodernizacji) <p>Sposób zmierzenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> – protokoły odbioru robót budowlanych, – wyniki audytu energetycznego,

	– dane Urzędu Gminy w Latowiczu.
Potencjalne źródło finansowania	RPO WM z działania 4.2 Efektywność energetyczna, Gmina Latowicz

6.2. CHARAKTERYSTYKA UZUPEŁNIAJĄCYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Lista uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych przedstawia się następująco:

1. Adaptacja budynku po byłej mleczarni w Latowiczu na cele aktywizacji gospodarczej
2. Zagospodarowanie przestrzeni publicznych z obszaru rewitalizacji oraz poprawa efektywności energetycznej budynków na rzecz aktywizacji społeczno-gospodarczej obszaru rewitalizacji
3. Utworzenie zbiornika retencyjnego na rzece Świder w Latowiczu

Poniżej została przedstawiona charakterystyka uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych w postaci kart przedsięwzięć. Zawarto w nich ogólny opis przedsięwzięć uzupełniających, czyli takich które ze względu na mniejszą skalę oddziaływania trudno zidentyfikować indywidualnie, a są oczekiwane ze względu na realizację celów programu rewitalizacji.

KARTA PRZEDSIĘWZIĘCIA NR 1	
Nazwa projektu	Adaptacja budynku po byłej mleczarni w Latowiczu na cele aktywizacji gospodarczej
Podmiot/y realizujące	Gmina Latowicz
Lokalizacja	Podobszar rewitalizacji Latowicz – Centrum: ul. Św. Ducha 78
Charakterystyka przedsięwzięcia	Przedsięwzięcie obejmuje adaptację budynku po byłej mleczarni w Latowiczu na cele aktywizacji gospodarczej. Budynek wymaga kompleksowego remontu i przystosowania do pełnienia nowych funkcji (usługowo-handlowych). Celem projektu jest wsparcie lokalnej przedsiębiorczości które prowadzi do powstania nowych miejsc pracy i ograniczenia problemu bezrobocia na obszarze rewitalizacji. Jest to wsparcie dla projektu głównego nr 5, który wspiera początkujących przedsiębiorców, a także dla projektu 3, który to projekt jest odpowiedzialny za reintegrację zawodową mieszkańców obszaru rewitalizacji. Osoby, które przejdą reintegrację w ramach KIS będą mogły znaleźć zatrudnienie w nowopowstałym przedsiębiorstwie. Natomiast potencjalni przedsiębiorcy będą mogli założyć swoją działalność w danym obiekcie. Przedsięwzięcie pośrednio wspiera rozwiązanie problemów społecznych związanych ze

	zdiagnozowanym bezrobociem na obszarze rewitalizacji, a także niskim stopniem przedsiębiorczości. Projekt wpłynie również na przywrócenie ładu przestrzennego poprzez adaptacje mocno zdegradowanego budynku i jego otoczenia, a także wpłynie na estetykę miejsca.
Okres realizacji projektu	2017-2023

KARTA PRZEDSIĘWZIĘCIA NR 2	
Nazwa projektu	Zagospodarowanie przestrzeni publicznych z obszaru rewitalizacji oraz poprawa efektywności energetycznej budynków na rzecz aktywizacji społeczno-gospodarczej obszaru rewitalizacji
Podmiot/y realizujące	Gmina Latowicz
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji Gminy Latowicz
Charakterystyka przedsięwzięcia	<p>Przedsięwzięcie obejmuje kompleksową modernizację i przekształcenie struktury funkcjonalno-przestrzennej na obszarze rewitalizacji obejmującą:</p> <ul style="list-style-type: none"> – poprawę efektywności energetycznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych oraz budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją OZE, – rekultywację terenów zielonych na obszarze rewitalizacji wraz z wprowadzeniem nowych aktywności lokalnych, – modernizację przestrzeni publicznych celem ożywienia społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizacji i nadania im nowych funkcji społecznych i gospodarczych. – modernizację lokalnego układu komunikacyjnego jako element wspierający realizację pozostałych działań. <p>Realizacja danego przedsięwzięcia wpływa na eliminację zdiagnozowanych problemów i poprawę warunków bytowych i jakości życia mieszkańców. Zadanie wspiera także główne projekty rewitalizacyjne. Przede wszystkim wspiera efektywność realizacji projektów miękkich ukierunkowanych bezpośrednio na eliminację problemów społecznych, poprzez zagospodarowanie przestrzeni publicznych, na których będą mogły być realizowane działania określone w projektach miękkich np. projekt główny nr 3 i 4. Realizacja zadania wpływa również na poprawę estetyki i funkcjonalności przestrzeni, w tym zachowania dziedzictwa kulturowego w postaci licznych obiektów zabytkowych zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji. Jednym z obszarów, który wymaga kompleksowego zagospodarowania jest obszar historycznego Rynku w Latowiczu. W jego obrębie znajdują się obiekty zabytkowe, a także budynki użyteczności publicznej. Najważniejszym z nich jest kościół parafialny, który jest ważnym miejscem dla lokalnej społeczności. Interwencja wpłynie również na poprawę funkcjonalności pozostałych podobszarów rewitalizacji.</p>
Okres realizacji projektu	2017-2023

KARTA PRZEDSIĘWZIĘCIA NR 3	
Nazwa projektu	Utworzenie zbiornika retencyjnego na rzece Świder w Latowiczu
Podmiot/y realizujące	Gmina Latowicz
Lokalizacja	Podobszar rewitalizacji Latowicz - Centrum
Charakterystyka przedsięwzięcia	<p>Przedsięwzięcie dotyczy wybudowania zbiornika retencyjnego na rzece Świder pełniącego również funkcje rekreacyjno-wypoczynkowe. Inwestycja obejmuje budowę plaży, utworzenie kąpieliska, utworzenie strefy handlowo-usługowej nad zbiornikiem wraz z budową budynku handlowo-usługowego. Celem przedsięwzięcia jest poprawa bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i budowa infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji. Zbiornik może stać się nowym miejscem spotkań i integracji mieszkańców, a także miejscem atrakcyjnym dla przedsiębiorców. Dzięki temu dane przedsięwzięcie może wspierać realizację projektów głównych, szczególnie społecznych (projekt główny nr 3, 4, 5). Członkowie KIS będą mogli uczestniczyć przy pracach w ramach budowy zbiornika, a także mogą być odpowiedzialni za obsługę zrewitalizowanego obszaru. Przedsiębiorcy natomiast będą mogli założyć nową działalność nad nowopowstałym zbiornikiem, który może pobudzić lokalną przedsiębiorczość. Natomiast realizacja zadań w ramach projektów nr 4 i 6 może zostać poszerzona o zajęcia prowadzone nad zbiornikiem co dodatkowo wzmocni gamę oferowanych w ramach tych projektów zadań i może przyczynić się do efektywniejszego włączenia społecznego mieszkańców.</p> <p>Realizacja danego przedsięwzięcia jest powiązana z działaniami miękkimi zawartymi w programie przez co wpływa na ograniczenie skali zdiagnozowanych problemów społecznych na obszarze rewitalizacji w postaci bezrobocia, zależności od pomocy społecznej, czy depopulacji poprzez stworzenie atrakcyjnej przestrzeni publicznej. Przedsięwzięcie jest zlokalizowane na podobszarze rewitalizacji Latowicz – Centrum, jednakże jego zasięg oddziaływania jest większy i będzie to jeden z nielicznych zbiorników wodnych w gminie o charakterze rekreacyjnym przez będą z niego korzystał mieszkańcy całej, w tym mieszkańcy obszaru rewitalizacji. Dane przedsięwzięcie będzie miało wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy gminy i podniesienie jej atrakcyjności, w tym przede wszystkim będzie miało istotny wpływ na rozwój obszaru rewitalizacji.</p>
Okres realizacji projektu	2019-2021

VII. MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

W niniejszym rozdziale przedstawiono mechanizmy integrowania działań rewitalizacyjnych. Opisano mechanizmy zapewniania komplementarności między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami podmiotów i funduszy na obszarze rewitalizacji. Przedstawiono również syntetyczny opis działań zapewniających włączenie mieszkańców, przedsiębiorców oraz innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji.

7.1. MECHANIZMY ZAPEWNIANIA KOMPLEMENTARNOŚCI

Zachowanie komplementarności projektów rewitalizacyjnych w różnych wymiarach jest koniecznym wymogiem dla wspierania projektów w ramach RPO WM. Poszczególne wymiary zostały przedstawione w grafice poniżej

Ryc. 33. Wymiary komplementarności projektów rewitalizacyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 - 2020”

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 jest komplementarny pod względem przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym i źródeł finansowania. Szczegółowy opis komplementarności LPR dla poszczególnych wymiarów został przedstawiony w następujących podrozdziałach.

7.1.1. Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna została zachowana dzięki skupieniu działań na obszarze rewitalizacji, czyli w miejscu największej koncentracji zbadanych problemów, a także obszaru istotnego dla rozwoju lokalnego Gminy Latowicz. Zawarte w programie główne projekty i przedsięwzięcia uzupełniające są ze sobą ściśle powiązane i wzajemnie się dopełniają (opis szczegółowy w kartach projektów). W trakcie analizy wskazano 3 podobszary, w których koncentracja zdiagnozowanych problemów jest największa. Wszystkie projekty główne i przedsięwzięcia uzupełniające są zlokalizowane na obszarze rewitalizacji. W zależności od charakteru działań obejmują swym zasięgiem cały obszar rewitalizacji bądź poszczególne podobszary. Niektóre swym zasięgiem oddziaływania wychodzą poza obszar bądź są skierowane do szerszej grupy odbiorców, jednakże ich wpływ na rozwiązanie problemy na obszarze rewitalizacji jest znaczący co zostało opisane w poszczególnych kartach projektów. Założeniem takiego umiejscowienia projektów i przedsięwzięć głównych jest osiągnięcie jak największej efektywności podjętej interwencji w ramach rewitalizacji i ograniczenie zbadanych na obszarze rewitalizacji różnorodnych problemów. W następnym tabeli wskazano na których podobszarach rewitalizacji będzie realizowane dane działanie.

Tabela 23. Komplementarność przestrzenna

Nawa	Realizacja na podobszarach rewitalizacji		
	Redzyńskie	Wężyczyn	Latowicz – Centrum
Projekty główne			
1. Utworzenie „Domu wiejskiego” w Latowiczu celem ożywienia społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizacji			X
2. Przebudowa Budynku OSP i budowa placu zabaw w Wężyczynie – infrastruktura na rzecz aktywizacji społecznej		X	
3. Utworzenie Klubu Integracji Społecznej	X	X	X
4. Utworzenie Latowickiej Akademii Rodziny	X	X	X
5. „Mój pierwszy biznes” – wsparciem dla lokalnej przedsiębiorczości	X	X	X
6. Utworzenie świetlicy środowiskowej w Latowiczu	X	X	X
7. Modernizacja budynku OSP wraz z zagospodarowaniem najbliższego otoczenia we wsi Redzyńskie – infrastruktura na rzecz aktywizacji społecznej	X		
8. Poprawa efektywności energetycznej budynku szkoły w Latowiczu			X
Przedsięwzięcia uzupełniające			
1. Adaptacja budynku po byłej mleczarni w Latowiczu na cele aktywizacji gospodarczej			X
2. Zagospodarowanie przestrzeni publicznych z obszaru rewitalizacji oraz poprawa efektywności energetycznej budynków na rzecz aktywizacji społeczno-gospodarczej obszaru rewitalizacji	X	X	X

Nawa	Realizacja na podobszarach rewitalizacji		
	Redzyńskie	Wężyczyn	Latowicz – Centrum
3. Utworzenie zbiornika retencyjnego na rzece Świder w Latowiczu			X

Źródło: opracowanie własne

W powyższej tabeli została wskazane umiejscowienie przestrzenne danych projektów i przedsięwzięć na wybranych podobszarach rewitalizacji. Widoczne jest skierowanie projektów społecznych do wszystkich podobszarów rewitalizacji. W tym projekt główny nr 6 odnoszący się do świetlicy środowiskowej jest skierowany także do pozostałych mieszkańców Gminy Latowicz. Dane działanie jest przede wszystkim skierowane do mieszkańców obszaru rewitalizacji, jednakże projekt zakłada także udział dzieci i młodzieży z pozostałych obszarów gminy.

Zawarte w programie główne projekty i przedsięwzięcia uzupełniające są ze sobą ściśle powiązane i wzajemnie się dopełniają. Pomiędzy danymi działaniami zachodzi efekt synergii, który prowadzi do kompleksowej interwencji w obszarze kryzysowym. Działania nie wpływają tylko i wyłącznie na rozwiązanie problemów punktowo, a oddziałują na cały obszar rewitalizacji, co prowadzi do osiągnięcia komplementarności przestrzennej. Działania infrastrukturalne służą poprawie warunków i jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji. Utworzenie „Domu wiejskiego” w podobszarze Latowicz – Centrum ma w zamierzeniu służyć ożywieniu społeczno-gospodarczemu, a także integracji mieszkańców i budowaniu tożsamości lokalnej. Obiekt stanie się również miejscem realizacji pozostałych projektów społecznych zaplanowanych w LPR. Podobną funkcję ma również pełnić przebudowany obiekt OSP w Wężyczynie.

Projekty miękkie są ukierunkowane na przeciwdziałanie wykluczeniu i aktywnemu włączeniu społecznemu mieszkańców. Są również ściśle powiązane z projektami infrastrukturalnymi, które wspomagają pozytywne przemiany w sferze społecznej. Pomiędzy danymi działaniami zachodzi efekt synergii, dzięki wsparciu eliminacji zdiagnozowanych problemów społecznym poprzez rozwój infrastruktury służącej lokalnej społeczności.

Przedsięwzięcia uzupełniające mają natomiast charakter wspierający realizację projektów głównych i warunkiem ich podjęcia będzie realizacja działań priorytetowych wynikających bezpośrednio z przyjętych celów rewitalizacji. Działania uzupełniające mają charakter przestrzenno-funkcjonalny i infrastrukturalny tworząc atrakcyjną przestrzeń i poprawiając funkcjonalność poszczególnych obiektów, które będą wspierać skuteczne wdrażanie interwencji w sferze społecznej skierowanej na ograniczenie skali problemów związanych z bezrobociem, niską samowystarczalnością ekonomiczną, depopulacją, czy niskim stopniem przedsiębiorczości. Wszystkie przedsięwzięcia są zlokalizowane na obszarze rewitalizacji i mają bezpośredni wpływ na rozwiązanie problemów na nim występujących co zostało szerzej opisane w charakterystyce poszczególnych z nich.

Taki zasięg oddziaływania i koncentracja przestrzenna inwestycji pozwoli na kompleksowy zakres interwencji na całym obszarze rewitalizacji, bez przenoszenia problemów na inne obszary. Dana interwencja wpisuje się również w politykę rozwoju Gminy Latowicz określoną w dokumentach strategicznych i planistycznych, będąc jej kontynuacją. Wdrożenie założeń programu rewitalizacji prowadzi również do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju Gminy Latowicz dzięki wyjściu z sytuacji kryzysowej obszaru rewitalizacji.

7.1.2. Komplementarność problemowa

Komplementarność problemowa projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych również została zachowana. Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 obejmuje wszystkie sfery rewitalizacji, które zostały poddane analizie. Kluczową sferą w ramach rewitalizacji jest sfera społeczna, na którą została skoncentrowana interwencja. Głównym zamierzeniem programu jest wyjście z sytuacji kryzysowej i eliminacja kluczowych do osiągnięcia pozytywnych efektów interwencji problemów społecznych skoncentrowanych na obszarze rewitalizacji. W wyniku analizy problemów społecznych został wyznaczony cel szczegółowy 1.

Interwencja w sferze społecznej jest skierowana na eliminację wykazanych w obszarze rewitalizacji negatywnych zjawisk tj. bezrobocie, zależność od pomocy społecznej czy depopulacją. Celem zaplanowanych projektów miękkich jest eliminacja zdiagnozowanych negatywnych zjawisk, która ma doprowadzić do wyjścia z sytuacji kryzysowej jednostek przestrzennych Redzyńskie, Wężyczyn i Latowicz-Centrum. Wynikiem zdiagnozowanych problemów ze sfery społecznej było określenie celu pierwszego, który jest ukierunkowany na aktywizację społeczną i zawodową mieszkańców obszaru rewitalizacji. Określono również cel drugi, który dotyczy poprawy infrastruktury społecznej i jest ściśle skorelowany z celem pierwszym ponieważ tworzy infrastrukturę i przestrzeń niezbędną do realizacji działań aktywizujących społeczność obszaru rewitalizacji. Cel drugi nawiązuje również do zbadanych potencjałów na danych podobszarach rewitalizacji i wykorzystuje obiekty i przestrzenie, których właściwe zagospodarowanie i przeznaczenie funkcjonalne może wpłynąć na efektywność prowadzonej interwencji w sferze społecznej. Wykonanie zadań wynikających z celu drugiego wpływa również na kompleksowość procesu rewitalizacji w Gminie Latowicz, ponieważ wiąże działania określone w sferze społecznej z działaniami infrastrukturalnymi. Cel pierwszy jest także nastawiony na rozwiązanie problemów natury gospodarczej, poprzez pobudzenie lokalnej przedsiębiorczości, co jest wyrażone w projekcie głównym nr 5. Jest projekt miękki skierowany do potencjalnych i działających na obszarze rewitalizacji przedsiębiorców.

Następna tabela ukazuje bezpośrednie powiązania projektów głównych z opisanymi powyżej celami szczegółowymi

Tabela 24. Powiązania projektów głównych z celami szczegółowymi

Projekt główny	Cel 1: Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców obszaru rewitalizacji	Cel 2. Poprawa infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji na rzecz ożywienia społeczno-gospodarczego
1. Utworzenie „Domu wiejskiego” w Latowiczu celem ożywienia społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizacji		X
2. Przebudowa Budynku OSP i budowa placu zabaw w Wężyczynie – infrastruktura na rzecz aktywizacji społecznej		X
3. Utworzenie Klubu Integracji Społecznej	X	
4. Utworzenie Latowickiej Akademii Rodziny	X	
5. „Mój pierwszy biznes” – wsparciem dla lokalnej przedsiębiorczości	X	
6. Utworzenie świetlicy środowiskowej w Latowiczu	X	
7. Modernizacja budynku OSP wraz z zagospodarowaniem najbliższego otoczenia we wsi Redzyńskie – infrastruktura na rzecz aktywizacji społecznej		X
8. Poprawa efektywności energetycznej budynku szkoły w Latowiczu		X

Źródło: opracowanie własne

Główne projekty rewitalizacyjne są również powiązane pomiędzy sobą. Chodzi tutaj przede wszystkim o projekty, które mogą otrzymać dofinansowanie z funduszu EFRR i EFS. Są to projekty zintegrowane i zachodzi między nimi korelacja. Są one wspólnie ukierunkowane na osiągnięcie efektu w postaci ograniczenia problemów społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, a także wykorzystują lokalny potencjał do rozwiązania wskazanych problemów. Szczegółowy opis powiązań został zawarty w opisie każdego z projektów głównych. W następnej tabeli wskazano bezpośrednie powiązania projektów głównych pomiędzy sobą.

Tabela 25. Powiązania projektów głównych

	Projekt główny nr 1	Projekt główny nr 2	Projekt główny nr 3	Projekt główny nr 4	Projekt główny nr 5	Projekt główny nr 6	Projekt główny nr 7	Projekt główny nr 8
Projekt główny nr 1			X	X	X			
Projekt główny nr 2			X	X	X			
Projekt główny nr 3	X	X					X	
Projekt główny nr 4	X	X					X	
Projekt główny nr 5	X	X					X	
Projekt główny nr 6								X
Projekt główny nr 7			X	X	X			
Projekt główny nr 8						X		

Źródło: opracowanie własne

Zrealizowanie wszystkich projektów głównych pozwoli na osiągnięcie i utrzymanie pozytywnych zmian społecznych, infrastrukturalnych i gospodarczych. Przeprowadzenie planowanej interwencji przyniesie korzyści w postaci integracji społecznej i poprawy jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji Gminy Latowicz.

W LPR określono również przedsięwzięcia uzupełniające, które są istotnym wsparciem w osiągnięciu celów rewitalizacji i uzupełnieniem zaplanowanych projektów głównych ukierunkowanych bezpośrednio na osiągnięcie celów rewitalizacji. Realizacja przedsięwzięć uzupełniających wzmocni zamierzone efekty projektów głównych i dzięki temu przyczyni się do realizacji celów rewitalizacji. Charakterystyka przedsięwzięć uzupełniających zawiera przedstawienie zagadnień istotnych z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji i formę wsparcia jakie dane przedsięwzięcie jest w stanie zapewnić w ramach kompleksowej interwencji. Czyli każde przedsięwzięcie jest ukierunkowane na wsparcie w eliminacji lub ograniczeniu zbadanych negatywnych zjawisk. Takie powiązanie działań głównych z uzupełniającymi prowadzi do osiągnięcia efektu synergii, który pozwoli zachować kompleksowość podejmowanej interwencji. Niektóre przedsięwzięcia uzupełniające są bezpośrednio powiązane z realizacją zadań głównych, natomiast niektóre pośrednio wzmocniają efekt realizacji głównych projektów rewitalizacyjnych. Następująca tabela ukazuje bezpośrednie i pośrednie powiązania projektów głównych z przedsięwzięciami uzupełniającymi. Szczegółowy opis tych zależności został ujęty w opisie każdego z przedsięwzięć uzupełniających (podrozdział 6.2), a także projektów głównych (podrozdział 6.1).

Tabela 26. Powiązania projektów głównych z przedsięwzięciami uzupełniającymi

	Projekt główny nr 1	Projekt główny nr 2	Projekt główny nr 3	Projekt główny nr 4	Projekt główny nr 5	Projekt główny nr 6	Projekt główny nr 7	Projekt główny nr 8
Przedsięwzięcie nr 1								
Przedsięwzięcie nr 2								
Przedsięwzięcie nr 3								

Źródło: opracowanie własne

Legenda:

	Bezpośrednie powiązanie
	Pośrednie powiązanie

Skuteczna komplementarność problemowa oznacza również konieczność powiązania działań ujętych w Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 z założeniami wizji rozwoju gminy ujętej w dokumentach strategicznych gminy. Opis powiązań z danymi dokumentami został przedstawiony w rozdziale V Opis powiązań z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy.

7.1.3. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna polega na wypracowaniu odpowiedniego systemu zarządzania i oceny programu rewitalizacji. W ramach realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 utworzono system, który zapewnia aktywny udział wszystkich interesariuszy. Głównym podmiotem odpowiedzialnym za realizację programu rewitalizacji będzie Gmina Latowicz, która wspólnie z pozostałymi interesariuszami rewitalizacji będzie prowadziła proces rewitalizacji na danym obszarze. System zarządzania został opisany szczegółowo w rozdziale IX Opis struktury zarządzania realizacją programu rewitalizacji.

7.1.4. Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania została zachowana we wszystkich przedsięwzięciach, co oznacza, że w kontekście polityki spójności 2014-2020 projekty opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków EFRR i EFS z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania. Projekty zakładają różne źródła finansowania, w tym: środki własne podmiotów realizujących dane zadania. Wszystkie źródła finansowania wzajemnie się uzupełniają celem uzyskania korzystnych efektów rewitalizacji. Projekty rewitalizacyjne mogą zostać dofinansowane z różnych źródeł, także krajowych, które wskazano w projektach. Dokładne wskazanie źródeł finansowania i szacunkowa wielkość została przedstawiona w rozdziale VIII Finansowanie programu rewitalizacji i harmonogram realizacji działań.

7.1.5. Komplementarność międzyokresowa

Komplementarność międzyokresowa została zachowana dzięki integracji działań o charakterze rewitalizacyjnym zrealizowanych lub będących w trakcie realizacji na terenie Gminy Latowicz. Dane działania są komplementarne z zaplanowanymi projektami i przedsięwzięciami ujętymi w Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023. Program jest także kontynuacją i uzupełnieniem wcześniejszych projektów o charakterze rewitalizacyjnym i nie powieli zrealizowanych przedsięwzięć. Poniższa tabela przedstawia zrealizowane projekty o charakterze rewitalizacyjnym w gminie.

Tabela 27. Wykaz projektów zrealizowanych i w trakcie realizacji

Nr	Tytuł projektu	Źródło dofinansowania
2011 rok		
1	Warsztaty sportowo-rekreacyjne dla młodzieży	PROW 2007-2013
2	Budowa kompleksu boisk sportowych w ramach programu "Moje Boisko Orlik 2012" w miejscowości Wielgolas	środki Ministerstwa Sportu i Rekreacji, środki Samorządu Województwa Mazowieckiego
3	Wyrównanie szans edukacyjnych uczniów z Gminy Latowicz	PROW 2007-2013
2012 rok		
4	Wyrównanie szans edukacyjnych uczniów z Gminy Latowicz	PROW 2007-2013
2013 rok		
5	Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu na terenie gminy Latowicz	środki UE działanie 8.3 Innowacyjna gospodarka
6	Przebudowa parku w miejscowości Latowicz	PROW 2007-2013
7	Internetowe spotkania z Europą	PROW 2007-2013
8	Rekultywacja wysypiska śmieci w Latowiczu	RPO WM 2007-2013
9	Mały Inżynier	środki unijne POKL
2014 rok		
10	„Wyrównanie szans edukacyjnych uczniów poprzez dodatkowe zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe – „Moja przyszłość”	środki unijne POKL
11	Odnowienie centrum miejscowości Latowicz-II etap	PROW 2007-2013
2016 rok		
12	Kompetencje na start	RPO WM 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Latowiczu

Należy zwrócić uwagę, że większość działań podjętych w poprzednim latach była o charakterze miękkim. Były one nastawione przede wszystkim na szeroko rozumianą aktywizację lokalnej społeczności, w tym na wzmocnienie poziomu kształcenia w lokalnych placówkach edukacyjnych. Są to projekty z powyższej tabeli o nr 1, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 12. Najczęściej podejmowaną interwencją były projekty ukierunkowane na wyrównanie szans edukacyjnych, a także na przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu. Było także jedno działanie (nr 12) które dotyczyło kształceniu kompetencji kluczowych wśród najmłodszych. Uzupełnieniem tych działań będzie realizacja projektu dotyczącego świetlicy środowiskowej (projekt główny nr 6), który wspiera dzieci i młodzież z rodzin borykających się z trudną sytuacją życiową.

Zrealizowano również przedsięwzięcia infrastrukturalne dotyczące rozbudowy i modernizacji infrastruktury społecznej i technicznej, a także przestrzeni publicznych. Są to projekty z powyższej tabeli o nr 2, 6, 8, 11. Zaplanowane w LPR projekty infrastrukturalne są powiązane z wcześniej realizowanymi działaniami przede wszystkim w Latowiczu. Przede wszystkim chodzi o Dom wiejski (projekt nr 1), który znajduje się we wschodniej pierzei Rynku i jest powiązany z działaniami z tabeli nr 6 i 11. Obydwa projekty były realizowane w centrum miejscowości i dotyczyły przekształcenia obszaru pod względem przestrzenno-funkcjonalnym. Szczególnie powiązane jest działanie dotyczące przebudowy parku, który znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie planowanego do modernizacji budynku. Realizacja projektu głównego nr 1 przyczyni się do poprawy stanu ładu przestrzennego i pozwoli kompleksowo zagospodarować tę część Rynku, a także ożywić ten obszar pod względem społecznym i gospodarczym, dzięki funkcjom jakie zostaną nadane Domowi wiejskiemu w Latowiczu.

Zaplanowane w Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 działania są w części kontynuacją, a także uzupełnieniem poprzednio zrealizowanych projektów. Celem realizacji programu jest wyprowadzenie obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego i wyrównanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego całej Gminy Latowicz.

7.2. MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW ORAZ INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI

Program Rewitalizacji jest dokumentem o charakterze strategicznym. Wdrożenie jego założeń obejmuje podmioty związane i zlokalizowane na obszarze rewitalizowanym. Dlatego zachodzi konieczność zaangażowania różnych grup interesariuszy do prac na etapie przygotowania programu, jak i w proces jego wdrażania, monitorowania i oceny. Warunkiem koniecznym do skutecznego przeprowadzenia procesu rewitalizacji jest aktywny udział interesariuszy. Główne grupy interesariuszy w Gminie Latowicz to:

- Gmina Latowicz i jej jednostki organizacyjne, w szczególności GOPS i Szkoła Podstawowa w Latowiczu
- mieszkańcy Gminy Latowicz, a w szczególności mieszkańcy obszaru rewitalizacji,
- przedsiębiorcy z terenu Gminy Latowicz,
- organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy Latowicz,
- pozostali interesariusze zainteresowani realizacją Programu Rewitalizacji np. osoby zamierzające się osiedlić na obszarze rewitalizacji, przedsiębiorcy zamierzających prowadzić swoją działalność na obszarze rewitalizacji

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 został opracowany dla wyznaczonego obszaru rewitalizacji Gminy Latowicz, który obejmuje jednostki przestrzenne Redzyńskie, Wężyczyn i Latowicz – Centrum. Prowadzenie rewitalizacji jest zadaniem własnym gminy, dlatego realizując zadania własne Gmina Latowicz przystąpiła do opracowania Diagnozy na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Latowicz. Pierwszym krokiem było zbadanie negatywnych zjawisk występujących na terenie gminy, predysponujących dane obszary do podjęcia działań rewitalizacyjnych.

W celu włączenia interesariuszy rewitalizacji przeprowadzono szereg działań zapewniających udział interesariuszy na różnych etapach procesu rewitalizacji. Wybrano następujące formy konsultacji społecznych:

- spotkania,
- debaty,
- zbieranie uwag ustnych i pisemnych,

Pierwszym etapem procesu rewitalizacji było przeprowadzenia analiz zmierzających do wyznaczenia obszarów, gdzie koncentrują się negatywne zjawiska. Po przeprowadzeniu analizy wskaźnikowej zorganizowano spotkania konsultacyjne z interesariuszami rewitalizacji i przedstawiono wyniki przeprowadzonych badań. Spotkania otwarte odbyły się w dniach 13 i 14 czerwca w Urzędzie Gminy w Latowiczu. W trakcie spotkań przedstawiono przede wszystkim następujące zagadnienia: definicja obszaru zdegradowanego i obszaru

rewitalizacji, sposób wyznaczenia tych obszarów i wskaźniki które zaproponowano do delimitacji obszaru zdegradowanego. Poruszono także podstawowe zagadnienia związane z rewitalizacją, metodologię wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, a także możliwości jakie daje rewitalizacja i realizacja programu rewitalizacji.

W trakcie spotkań interesariusze potwierdzili zasadność doboru wskaźników, które odzwierciedlają problemy obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Proponowany obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji również zyskał aprobatę uczestników spotkań. Interesariusze przedstawili również potrzeby w zakresie działań rewitalizacyjnych. Chodzi tutaj przede wszystkim o zgłoszony pomysł dotyczący adaptacji zniszczonej świetlicy wiejskiej we wsi Redzyńskie na cele społeczne. Wskazano, że obiekt znajduje się w złym stanie technicznym i potrzebuje przeprowadzenia działań remontowych, które poprawią funkcjonalność i estetykę danego budynku. Zaznaczono, że dzięki tym działaniom poprawiłaby się atrakcyjność obiektu i zwiększone zostałyby możliwości prowadzonych w nim zajęć kulturalnych, rekreacyjnych i innych ukierunkowanych na aktywizację społeczną. Ustalono, że na etapie opracowania i konsultacji społecznych zostanie rozważona opcja włączenia działania do programu rewitalizacji.

W trakcie spotkań uczestniczyło 14 interesariuszy rewitalizacji, w tym radni, sołtysi, mieszkańcy oraz pracownicy Urzędu Gminy.

Po opracowaniu projektu diagnozy przeprowadzono konsultacje społeczne dotyczące projektu diagnozy w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Latowicz. Konsultacje odbyły się w dniach od 19 czerwca do 26 czerwca 2017 r. Wybrano następujące formy konsultacji społecznych:

- Zbieranie uwag w postaci papierowej lub elektronicznej składanych poprzez formularz konsultacji za pośrednictwem poczty elektronicznej lub bezpośrednio w p. Urzędzie Gminy w Latowiczu,
- Spotkanie otwarte w Urzędzie Gminy w Latowiczu z wszystkimi interesariuszami rewitalizacji w dniu 22 czerwca 2017 r., na którym została omówiona diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w Gminie Latowicz.

W trakcie konsultacji społecznych nie wpłynęły żadne uwagi w formie pisemnej za pomocą formularza konsultacyjnego.

W trakcie spotkania przedstawiono projekt diagnozy obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, który uwzględniał założenia z pierwszych spotkań konsultacyjnych. Na spotkaniu interesariusze potwierdzili potrzebę przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych i zasadność wyboru wyznaczonego obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Kolejnym etapem procesu rewitalizacji było opracowanie projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023, który został poddany konsultacjom społecznym. Konsultacje społeczne odbyły się w terminie od 14 do 20 lipca 2017 r. Wybrano następujące formy konsultacji społecznych:

- Spotkanie otwarte w Urzędzie Gminy w Latowiczu z wszystkimi interesariuszami rewitalizacji w dniu 18 lipca 2017 r., na którym zostały omówione założenia projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023,
- Zbieranie uwag w postaci papierowej lub elektronicznej składanych poprzez formularz konsultacji za pośrednictwem poczty elektronicznej lub bezpośrednio w Urzędzie Gminy w Latowiczu.

Na spotkaniu otwartym, w którym uczestniczyło 16 interesariuszy (mieszkańcy Gminy Latowicz, pracownicy Urzędu Gminy Latowicz, sołtysi, kierownik GOPS, Wójt Gminy Latowicz, Radni Gminy Latowicz) zostały przedstawione szczegółowo założenia projektu LPR, które potwierdziły zasadność określonej wizji, celów rewitalizacji, a także przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych. Interesariusze mieli możliwość zgłoszenia swoich pomysłów i uwag co do przedstawionego projektu programu rewitalizacji. Podczas spotkania poruszono przede wszystkim temat projektu głównego nr 1 i możliwości jakie daje powstanie Domu wiejskiego. Interesariusze wskazali na konieczność jak najszybszego remontu obiektu i adaptacji na cele społeczne, w tym realizację zadań miękkich ujętych w programie. Poruszono także kwestię projektu dotyczącego uwzględnienia budynku mleczarni w planowanych przedsięwzięciach. Wskazano na potrzebę ujęcia danego obiektu ze względu na jego potencjał rozwoju i wskazano kierunek rozwoju (gospodarczy), który przyczyni się do osiągnięcia zamierzonych w programie efektów w postaci ograniczenia problemów natury społecznej, przede wszystkim bezrobocia i zależności od pomocy społecznej.

W trakcie spotkania wpłynęły uwagi ustne do ujęcia w programie. W ramach konsultacji społecznych nie wpłynęły żadne uwagi w formie pisemnej.

Sposób uwzględnienia uwag ustnych przedstawionych na spotkaniu otwartym:

- propozycja dotycząca modernizacji świetlicy wiejskiej w miejscowości Redzyńskie – propozycję uwzględniono i dodano projekt główny nr 7
- propozycja dotycząca budowy chodnika w miejscowości Redzyńskie – propozycji nie uwzględniono, ponieważ nie przyczyni się do osiągnięcia celów rewitalizacji,
- propozycja remontu dachu kościoła w Latowiczu - – propozycji nie uwzględniono, ponieważ nie przyczyni się do osiągnięcia celów rewitalizacji,

Partycypacja społeczna jest jednym z obowiązkowych elementów procesu rewitalizacji. W toku opracowania, wdrażania, oceny i monitoringu ważne jest uczestnictwo interesariuszy rewitalizacji na każdym z tych etapów procesu. Dlatego podjęto odpowiednie działania aby zachęcić mieszkańców do aktywnego udziału jak najszerszego grona interesariuszy w ramach prowadzonych konsultacji społecznych i spotkania wstępnego. Interesariusze byli informowani o przebiegu, formach konsultacji społecznych, a także możliwościach zgłaszania swoich uwag i pomysłów w ramach rewitalizacji, za pośrednictwem:

- strony internetowej Gminy Latowicz: **www.gmina-latowicz.pl**, gdzie informowano interesariuszy na bieżąco o odbywających się konsultacjach społecznych, ich formach i przedstawionych wynikach, została stworzona specjalna zakładka na stronie dotycząca procesu rewitalizacji w Gminie, gdzie na bieżąco przedstawiano informacje na temat procesu rewitalizacji,
- Biuletynu Informacji Publicznej Gminy Latowicz: **latowicz.samorzady.pl**,
- Ulotek informacyjno-edukacyjnych (ok. 200 sztuk), które zawierały podstawowe informacje o toczącym się procesie opracowania programu rewitalizacji oraz o terminach i formach konsultacji społecznych, ulotki dystrybuowano na obszarze rewitalizacji oraz w pozostałych miejscowościach Gminy Latowicz,
- poczty – wysłanie osobistych zaproszeń (ok. 40 sztuk) dla interesariuszy rewitalizacji w ramach konsultacji społecznych, m. in radnych, sołtysów, przedsiębiorców, kierowników jednostek podległych gminie,

- przekazywanie informacji w sposób zwyczajowo przyjęty, za pomocą plakatów na tablicach ogłoszeń, w miejscach często uczęszczanych na obszarze rewitalizacji oraz w pozostałych miejscowościach.

The screenshot shows the website 'SERWIS INTERNETOWY GMINY LATOWICZ'. At the top, there is contact information: tel. 25 752-10-65, 752-10-80, 752-10-90; fax. 25 752-10-90 wew. 29; e-mail: sekretariat@gmina-latowicz.pl. The date is 'Piątek, 21 Lipca, 2017'. The main navigation menu includes 'WIADOMOŚCI GMINNE', 'OSP', and 'BIP'. The page features a large photo of a tree-lined path with the caption 'Fot. Z.T. Gajowiczek'. Below the photo is the title 'REWITALIZACJA' and the date '14-07-2017'. The 'Konsultacje społeczne' section includes logos for 'Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna', the Gmina Latowicz coat of arms, and the 'UNIA EUROPEJSKA FUNDUSZ SPÓJNOŚCI'. The text in this section reads: 'Szanowni Państwo, Zapraszamy do udziału w dyskusji i uczestnictwa w konsultacjach społecznych dotyczących zmiany Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023, stanowiącego dokument bazy do prowadzenia rewitalizacji w naszej gminie. Rewitalizacja to szeroki proces przemian społecznych, przestrzennych i ekonomicznych na obszarze, znajdującym się w kryzysie. Jej celem jest ponowne przywrócenie do życia zdegradowanej obszaru wiejskiego oraz uzupełnienie jej o nowe funkcje. Mówiąc prościej – chodzi o to, żeby w takim miejscu dobrze się przebywało, mieszkało i pracowało.' The right sidebar contains a navigation menu with categories: 'OFERTA INWESTYCYJNA', 'PRZEWODNIK PO GMINIE', 'URZĄD GMINY', and 'PROJEKTY'. The 'URZĄD GMINY' section lists: 'Praca i organizacja urzędu', 'Urząd Stanu Cywilnego', 'Ewidencja ludności', 'Jubileusze organizowane przez Urząd Stanu Cywilnego', 'Galerie gminne', 'Władze samorządowe gminy', and 'Dokumenty do pobrania'. The 'PROJEKTY' section lists: 'Przebudowa ulicy Nadrzecznej w Latowiczu', 'Dziecięca Akademia Przyszłości', 'Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu', and 'Wyrównywanie szans edukacyjnych'. The 'GOSPODARKA KOMUNALNA' section lists: 'Harmonogram odbioru odpadów', 'Zasady segregacji odpadów', and 'Rekultywacja składowiska odpadów'.

Ryc. 34. Strona internetowa Gminy Latowicz – zakładka poświęcona rewitalizacji
Źródło: www.gmina-latowicz.pl

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Latowicz

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY LATOWICZ NA LATA 2016-2023

Gmina Latowicz przystąpiła do opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji. Dokument programowy odgrywać będzie bardzo ważną rolę w nowym okresie programowania UE. Pozwoli określić priorytetowe działania w zakresie rewitalizacji obszarów problemowych na terenie Gminy Latowicz.

Rewitalizacja jest procesem zmierzającym do trwałego wyprowadzenia ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzonym w sposób kompleksowy poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki. Obszar zdegradowany to przestrzeń w której koncentrują się negatywne zjawiska w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej oraz problemy, które wpływają negatywnie na jakość życia mieszkańców.

Obszar zdegradowany to obszar na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Pojęcie to odnosi się najczęściej do obszarów miejskich. Niemniej jednak obszar zdegradowany może obejmować również obszary wiejskie. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nie posiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia występowania stanu kryzysowego na każdym z tych podobszarów.

Obszar rewitalizacji jest to obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, charakteryzujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na jego istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, planuje się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może składać się z podobszarów, w tym nieposiadających ze sobą wspólnych granic.

Zasięg przestrzenny

obszar zdegradowany

OBSZAR REWITALIZACJI
20% powierzchni gminy
30% mieszkańców gminy

Program Rewitalizacji dla Gminy Latowicz zostanie opracowany zgodnie z:

- wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020,
- wytycznymi programowanymi IZ RPO WM, dotyczącymi przygotowania programów rewitalizacji, w perspektywie finansowej 2014-2020.

Rewitalizacja w RPO WM na lata 2014-2020.

W ramach regionalnego programu województwa mazowieckiego na lata 2014-2020, możliwe będzie ubieganie się o otrzymanie dotacji na realizację następujących przedsięwzięć:

BUDYNKI ORAZ ZAGOSPODAROWANIE TERENU

Źródła dotacji:
Oś Priorytetowa VI – Jakość życia
Działanie 6.2 Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych

Ryc. 35. Ulotka informacyjno-edukacyjna o Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Latowicz

Źródło: opracowanie własne!

W Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 zaplanowano także udział interesariuszy na dalszych etapach procesu rewitalizacji, a mianowicie wdrażania, monitoringu i oceny LPR. Program Rewitalizacji ma charakter otwarty i w trakcie jego realizacji kluczową rolę będą odgrywać mieszkańcy, lokalni przedsiębiorcy, organizację pozarządowe i pozostali interesariusze zainteresowani aktywnym uczestnictwem we wdrażaniu programu.

Włączenie interesariuszy w proces monitoringu i oceny programu będzie polegało na możliwości zgłaszania uwag dotyczących realizacji dodatkowych projektów i przedsięwzięć możliwych do wpisania w program rewitalizacji, a także pozostałych zapisów programu. Uwagi będą zbierane przez członków Zespołu ds. rewitalizacji, pracowników Urzędu Gminy Latowicz, pracowników GOPS, a także Radnych i Sołtysów. Zbieranie uwag jest procesem ciągłym i będą one rozpatrywane podczas przeprowadzonej obowiązkowo **corocznie** oceny aktualności i realizacji programu rewitalizacji. Dana ocena będzie sporządzana w formie raportu, który będzie podany do publicznej wiadomości za pośrednictwem BIP.

Kolejnym sposobem włączenia interesariuszy w proces rewitalizacji w gminie jest Komitet Mieszkańców ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji. Jest on organem wspomagającym Wójta w procesie rewitalizacji. W skład Komitetu wejdą przede wszystkim mieszkańcy obszaru rewitalizacji, a także pozostałych miejscowości Gminy Latowicz. Komitet pełni rolę opiniotwórczo-doradczą dla Wójta i Zespołu ds. rewitalizacji. Zadaniem Komitetu będzie aktywna partycypacja we wdrażaniu założeń LPR i ocena skuteczności prowadzonych działań rewitalizacyjnych. Komitet wraz z Zespołem ds. rewitalizacji będzie

uczestniczył i współorganizował na spotkaniach podsumowujących przebieg procesu rewitalizacji podczas corocznej oceny aktualności programu. Komitet jest „głosem” mieszkańców jednostek przestrzennych Redzyńskie, Wężyczyn oraz Latowicz – Centrum w procesie rewitalizacji. Dzięki uczestnictwu w Komitecie mieszkańcy będą mieli bezpośredni wpływ na koordynację rewitalizacji w Gminie Latowicz, a także będą wspomagać pozostałych interesariuszy rewitalizacji poprzez przyjmowanie uwag i pomysłów do programu rewitalizacji. Dokładny zakres działania Komitetu zostanie opisany w regulaminie organizacyjnym.

Program Rewitalizacji może zostać zaktualizowany w zależności od potrzeb interesariuszy rewitalizacji i zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Latowicz. Zespół ds. rewitalizacji jest również odpowiedzialny za współpracę ze wszystkimi interesariuszami rewitalizacji. Dają to możliwość organizacji dodatkowych spotkań informacyjno-edukacyjnych dotyczących prowadzonego procesu rewitalizacji, a także zachęcających mieszkańców, przedsiębiorców i pozostałych interesariuszy do aktywnego włączenia się w rewitalizację Gminy Latowicz np. poprzez realizację swoich pomysłów (projektów lub przedsięwzięć) na rzecz rozwoju obszaru rewitalizacji. Konsultacje społeczne pokazały, że konieczna jest dalsza promocja i działania edukacyjno-informacyjne związane z procesem rewitalizacji wśród mieszkańców Gminy Latowicz, a przede wszystkim mieszkańców obszaru rewitalizacji. Za promocje zaplanowanych w programie przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych odpowiedzialny będzie Zespół ds. rewitalizacji. W tym celu zostaną wykorzystane dostępne środki przekazu tj. prasa lokalna, Internet, media społecznościowe. tak aby dotrzeć do jak najszerszego grona odbiorców z Gminy. W ramach działań informacyjnych będą również wykorzystane ogłoszenia, plakaty, ulotki, a także spotkania organizowane przez Zespół

VIII. FINANSOWANIE PROGRAMU REWITALIZACJI I HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ

Niniejszy rozdział przedstawia szacunkowe wartości danych projektów głównych wraz ze wskazaniem wielkości dofinansowania możliwego do uzyskania z różnych źródeł. Wielkość dofinansowania dotyczy całego okresu trwania projektu. Możliwe źródła finansowania projektów rewitalizacyjnych zostały przedstawione w poniższych tabelach wraz ze wskazaniem szacowanej, maksymalnej wielkości dofinansowania. W tabelach podano również zakładany termin realizacji projektów rewitalizacyjnych.

Tabela 28. Główne projekty rewitalizacyjne – szacunkowe ramy finansowe

Termin realizacji projektu	Projekt	Podmiot/y realizujące	Szacowana wartość projektu (zł)	Potencjalne źródła finansowania
2018-2019	1. Utworzenie „Domu wiejskiego” w Latowiczu celem ożywienia społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizacji	Gmina Latowicz	1 500 000	– RPO WM z działania 6.2 (do 80 %) lub PROW z poddziałania 7.4 (do 63,63%), – Środki własne Gminy Latowicz.
2017-2018	2. Przebudowa Budynku OSP i budowa placu zabaw w Wężyczynie – infrastruktura na rzecz aktywizacji społecznej	OSP Wężyczyn	234 000	– PROW z działania 19.2 (do 63,63 %), – Środki własne Gminy Latowicz.
2017-2023	3. Utworzenie Klubu Integracji Społecznej	GOPS, Gmina Latowicz, podmioty prywatne	1 500 000	– RPO WM z działania 9.1 lub 8.2 lub 10.2 – (do 80 %), – Środki własne Gminy Latowicz.
2017-2023	4. Utworzenie Latowickiej Akademii Rodziny	GOPS, Gmina Latowicz, podmioty prywatne	700 000	– RPO WM z działania 9.1 lub 8.2 lub 10.2 – (do 80 %), – Środki własne Gminy Latowicz.
2019-2021	5. „Mój pierwszy biznes” – wsparciem dla lokalnej przedsiębiorczości	Gmina Latowicz	30 000	– Środki własne Gminy Latowicz.
2017-2020	6. Utworzenie świetlicy środowiskowej w Latowiczu	GOPS, Gmina Latowicz	100 000	– RPO WM z działania 9.2 – (do 80 %), – Środki własne Gminy Latowicz.
2017-2023	7. Modernizacja budynku OSP wraz z zagospodarowaniem najbliższego otoczenia we wsi Redzyńskie – infrastruktura na rzecz aktywizacji społecznej	OSP Redzyńskie, Gmina Latowicz	150 000	– RPO WM z działania 6.2 (do 80 %) lub PROW z poddziałania 19.2 (do 63,63%), – Środki własne Gminy Latowicz.
2017-2018	8. Poprawa efektywności energetycznej budynku szkoły w Latowiczu	Gmina Latowicz	850 000	– RPO WM z działania 4.2 – (do 80 %), – Środki własne Gminy Latowicz.

Źródło: opracowanie własne

Należy zaznaczyć, że na chwilę obecną występuje znikome współfinansowanie projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych ze środków prywatnych, ponieważ mała liczba podmiotów prywatnych wyraziła chęć uczestnictwa w działaniach rewitalizacyjnych. Jednak jeśli w przyszłości pojawią się podmioty zainteresowane współdziałaniem przy realizacji działań rewitalizacyjnych zostaną one ujęte w programie.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 jest dokumentem, które może być aktualizowany. W trakcie wdrażania programu interesariusze będą mogli zgłaszać swoje pomysły i projekty. Podczas oceny stopnia realizacji programu będzie można rozszerzyć LPR o nowe działania ukierunkowane na wyjście ze stanu kryzysowego obszaru rewitalizacji. Więcej szczegółowych informacji na temat możliwości

składania pomysłów i projektów na etapie wdrażania programu jest opisana w podrozdziale 7.2 i w rozdziale IX.

IX. OPIS STRUKTURY ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ PROGRAMU REWITALIZACJI

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Latowicz wymaga odpowiedniego systemu zarządzania, ze względu na swoją złożoność. Konieczne jest odpowiednie przygotowanie informacyjne i aktywna partycypacja wszystkich interesariuszy rewitalizacji. LPR jest narzędziem niezbędnym do rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizacji. Jednak, żeby jego realizacja przyniosła oczekiwane efekty potrzebne jest sukcesywne wdrażanie wyznaczonych przedsięwzięć i stały monitoring ich realizacji. Właściwa realizacja LPR wymaga współpracy wielu instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, inwestorów oraz mieszkańców Gminy Latowicz.

Za realizację Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Latowicz odpowiedzialny jest Wójt Gminy Latowicz. Organem wspomagającym Wójta i odpowiedzialnym za wdrażanie i realizację LPR będzie Zespół ds. rewitalizacji powołany przez Wójta. Zespół ds. rewitalizacji będzie funkcjonował w strukturze Urzędu Gminy Latowicz i tam również będzie jego siedziba. W skład Zespołu wchodzi pracownicy Urzędu Gminy m.in. pracownik ds. rozwoju gospodarczego gminy, środków UE i innych środków pozabudżetowych Gminy, pracownik ds. Inwestycji i zamówień publicznych, Sekretarz Gminy. We wdrażaniu Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 uczestniczyć będzie Komitet Mieszkańców ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji wyłoniony spośród mieszkańców Gminy Latowicz, a przede wszystkim obszaru rewitalizacji. Za organizację wspólnych prac Zespołu i Komitetu będzie odpowiedzialny Wójt Gminy Latowicz. Za obsługę administracyjną prac Zespołu i Komitetu odpowiada Urząd Gminy w Latowiczu.

Zespół będzie aktywnie współpracował ze wszystkimi interesariuszami rewitalizacji i będzie odpowiedzialny za:

- koordynację wdrażania LPR,
- aktualizacje założeń Programu (zmiany granic obszarów zdegradowanych i rewitalizacji, weryfikacji efektywności prowadzonych działań),
- aktualizacje danych dotyczących sytuacji kryzysowych w gminie,
- organizację systemu monitoringu LPR,
- współpracę z partnerami społecznymi,
- opracowywanie raportów z realizacji LPR i przedstawienie ich opinii publicznej,
- promocję projektów rewitalizacyjnych (działania marketingowe mające na celu pozyskanie inwestorów, włączenie w proces rewitalizacji społeczności lokalnej),

W skład Zespołu wchodzi pracownicy Urzędu Gminy:

- Pracownik na stanowisku ds. rozwoju gospodarczego gminy, środków UE i innych środków pozabudżetowych,
- Sekretarz Gminy Latowicz,
- Pracownik na stanowisku ds. księgowości budżetowej,

Zespół liczy 3 osoby, a jego pracami kieruje Przewodniczący Zespołu ds. rewitalizacji.

Zespół działa w strukturze Urzędu i bezpośrednio podlega Wójtowi Gminy Latowicz. Zespół ds. rewitalizacji realizuje zadania związane z wdrażaniem, monitoringiem i oceną Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Latowicz 2016-2023 w ramach swoich dotychczasowych obowiązków służbowych, dlatego nie określa się kosztów zarządzania programem rewitalizacji. W trakcie realizacji założeń niniejszego programu skład Zespołu może zostać zmieniony i powiększony o pracowników GOPS celem usprawnienia prac w ramach wdrażania, monitoringu i oceny PR.

Zespół ds. rewitalizacji będzie również odpowiedzialny za aktywną partycypację społeczną w sprawach dotyczących aktualizacji programu, czy promowania poszczególnych projektów. Celem dialogu społecznego jest poznanie aktualnych potrzeb lokalnej społeczności, aby możliwie w najbardziej efektywny sposób realizować LPR. Dlatego planuje się powołanie organu opiniotwórczo-doradczego dla Wójta i Zespołu ds. rewitalizacji – Komitetu Mieszkańców Gminy Latowicz ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji. Zadaniem Komitetu będzie aktywna partycypacja we wdrażaniu założeń LPR i ocena skuteczności prowadzonych działań rewitalizacyjnych. Zespół wraz z Komitetem będzie organizował coroczne spotkania podsumowujące realizację LPR, gdzie będzie przedstawiony raport i prognoza realizacji działań rewitalizacyjnych w przyszłych latach.

W skład Komitetu mogą wchodzić mieszkańcy Gminy Latowicz, a także lokalni przedsiębiorcy i przedstawiciele organizacji społecznych. Przedstawiciele mieszkańców do Komitetu zostaną wybrani na zebraniach sołeckich wchodzących w obszar rewitalizacji.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 ma charakter otwarty i w trakcie jego realizacji kluczową rolę będą odgrywali mieszkańcy, lokalni przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe i inni interesariusze zainteresowani aktywnym uczestnictwem we wdrażaniu programu. Członkowie Zespołu będą zbierać od pozostałych interesariuszy propozycje zmian dotyczących działań możliwych do ujęcia w dokumencie, a także występujących problemów. Uwagi będą mogły być zgłaszane bezpośrednio u członków Zespołu ds. rewitalizacji, ale także do:

- pracowników Urzędu Gminy Latowicz bezpośrednio zaangażowanych w proces rewitalizacji,
- pracowników GOPS – zgłaszanie potrzeb i propozycji, w szczególności przez osoby będące podopiecznymi GOPS,
- za pośrednictwem Radnych Gminy i Sołtysów, którzy są bezpośrednimi przedstawicielami mieszkańców,
- za pośrednictwem Komitetu Mieszkańców Gminy Latowicz ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Interesariusze rewitalizacji będą mogli brać czynny udział w procesie przygotowania, wdrażania i monitoringu LPR w ramach sporządzanej **corocznie** ocenie aktualności i realizacji programu, począwszy od roku 2018. Dana ocena będzie sporządzana w formie raportu, którego zakres został opisany w rozdziale **XI System monitorowania i oceny programu rewitalizacji**. Raport zostanie podany do publicznej wiadomości za pośrednictwem Biuletynu Informacji Publicznej. Umożliwi to aktywny udział interesariuszy, którzy będą mogli zapoznać się oceną prowadzonego procesu rewitalizacji w gminie i będą mogli zgłaszać swoje uwagi, pomysły i własne projekty. Taka procedura zarządzania programem umożliwi wpływ interesariuszy na kształt procesu rewitalizacji, dostosowany do zmieniającej się sytuacji w Gminie Latowicz i lokalnych potrzeb w zakresie rewitalizacji. Uwagi zgłoszone przez interesariuszy będą rozpatrzone i brane pod uwagę podczas ewentualnej aktualizacji programu.

X. SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY PROGRAMU REWITALIZACJI

Odpowiedni system monitorowania i oceny LPR to niezbędne narzędzie kontroli efektywności realizacji programu. Cele rewitalizacji i stopień ich realizacji oraz skuteczność poszczególnych projektów musi być weryfikowana przez odpowiedni podmiot. Jednostką odpowiedzialną za monitoring i ocenę LPR będzie wspomniany wcześniej Zespół ds. rewitalizacji.

System monitoringu Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 zawiera **raport** stanowiący podstawę do monitoringu i oceny aktualności LPR. System zawiera następujące elementy

- wskaźniki monitorowania efektów realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 – wybrane wskaźniki ukazujące osiągnięte efekty w odniesieniu do zbadanych negatywnych zjawisk i do określonych w celów rewitalizacji. Wskaźniki monitorowania procesu i planowane wartości do osiągnięcia w 2023 r. zostały przedstawione w dalszej części rozdziału w formie tabelarycznej.
- raporty z realizacji projektów/przedsięwzięć – opisujące przebieg procesu wdrażania poszczególnych działań rewitalizacyjnych poprzez poszczególne projekty główne i przedsięwzięcia uzupełniające wraz oceną zgodności zrealizowanych zadań z zamierzonymi efektami (raporty z realizacji projektów zawierające **karty oceny projektów/przedsięwzięć**),
- dane jakościowe, które będą zawierać opis zaangażowania interesariuszy w proces rewitalizacji, opis zmian w sytuacji społecznej, technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej, gospodarczej i środowiskowej (dane opisowe)
- wykaz uwag zgłoszonych do programu oraz sposób i rozpatrzenia,
- prognoza realizacji programu i wskazanie ewentualnej potrzeby jego aktualizacji.

Monitoring i ocena Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023 sporządzana będzie **corocznie**, począwszy od **2018** roku. Wynik przeprowadzonej oceny i wnioski z niej płynące mogą stanowić podstawę do wszczęcia procedury aktualizacji programu rewitalizacji, która w zależności od skuteczności prowadzonej interwencji może okazać się konieczna.

Zespół będzie zobowiązany do składania raportów z wdrażania LPR Wójtowi Gminy Latowicz. Raport będzie sporządzany przy uwzględnieniu uwag zebranych w trakcie konsultacji z udziałem mieszkańców i pozostałych interesariuszy rewitalizacji oraz opinii Komitetu Mieszkańców ds. Rewitalizacji.

Dane niezbędne do monitorowania programu oraz jego okresowej ewaluacji będą zbierane od następujących instytucji: Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Powiatowego Urzędu Pracy w Mińsku Mazowieckim, Urzędu Gminy w Latowiczu.

Poniżej przedstawiono kartę oceny projektu rewitalizacji, która będzie integralną częścią raportu z realizacji projektu i będzie stanowiła podstawę oceny poszczególnych projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Karty będą zbierane przez członków Zespołu ds. rewitalizacji po realizacji konkretnego projektu/przedsięwzięcia od podmiotów odpowiedzialnych za realizację poszczególnych z nich.

Tabela 29. Karta oceny projektu/przedsięwzięcia

Nazwa projektu/przedsięwzięcia			
Podmiot/y realizujące			
Planowany termin realizacji		Rzeczywisty termin realizacji	
Wskaźniki			
Wskaźniki produktu	Wartość założona		Wartość osiągnięta
Wskaźniki bezpośredniego rezultatu	Wartość założona		Wartość osiągnięta
Opis realizacji projektu i informacje dodatkowe			
Sporządził		Data	
Zatwierdził		Data	

Źródło: opracowanie własne

Poniższa tabela przedstawia główne wskaźniki monitorowania efektów realizacji programu rewitalizacji, które umożliwią ocenę jego skuteczności. Przedstawiony został stan docelowy danych wskaźników planowy do osiągnięcia w 2023 r. Wskaźniki użyte do monitorowania efektów realizacji programu są analogiczne ze wskaźnikami wykorzystanymi w diagnozie przeprowadzonej na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Latowicz i są odniesione do poszczególnych celów rewitalizacji. Pozwolą one wykazać skuteczność interwencji poprzez monitorowanie dynamiki zmian negatywnych zjawisk. Każdy wskaźnik został przypisany do konkretnego celu rewitalizacji

Tabela 30. Wskaźniki monitorowania efektów realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023

Cel	Źródło pozyskania danych	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa			Wartość docelowa w 2023 r.		
			Redzyńskie	Wężyczyn	Latowicz - Centrum	Redzyńskie	Wężyczyn	Latowicz - Centrum
Cel 1: Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców obszaru rewitalizacji	Powiatowy Urząd Pracy w Mińsku Mazowieckim, Urząd Gminy w Latowiczu	Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej	4,03	1,61	3,22	Spadek o 40 %	Spadek o 50 %	Spadek o 30 %
Cel 1: Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców obszaru rewitalizacji	Powiatowy Urząd Pracy w Mińsku Mazowieckim, Urząd Gminy w Latowiczu	Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w liczbie osób w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej	0,67	0,00	0,69	Spadek o 40 %	Utrzymanie poziomu poniżej średniej dla Gminy (0,60)	Spadek o 40 %
Cel 1: Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców obszaru rewitalizacji	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Latowiczu, Urząd Gminy w Latowiczu	Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej	14,98	15,45	9,34	Spadek o 15 %	Spadek o 15 %	Spadek o 10 %

Cel	Źródło pozyskania danych	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa			Wartość docelowa w 2023 r.		
			Redzyńskie	Wężyczyn	Latowicz - Centrum	Redzyńskie	Wężyczyn	Latowicz - Centrum
Cel 1: Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców obszaru rewitalizacji	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Latowiczu, Urząd Gminy w Latowiczu	Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	67,27	74,51	55,78	Spadek o 15 %	Spadek o 15 %	Spadek o 15 %
Cel 1: Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców obszaru rewitalizacji	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Latowiczu, Urząd Gminy w Latowiczu	Liczba dzieci korzystających z dożywiania w przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	27,27	11,76	22,45	Spadek o 10 %	Spadek o 10 %	Spadek o 10 %
Cel 1: Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców obszaru rewitalizacji	Urząd Gminy w Latowiczu	Zmiana liczby ludności w latach 2014 -2016 (wartość 100 oznacza stałą liczbę ludności, wartość niższa depopulację, tj. wyludnianie się obszaru)	102,49	98,21	97,03	Utrzymanie poziomu powyżej średniej Gminy Latowicz (99,47)	Osiągnięcie średniej dla Gminy (99,47)	Osiągnięcie średniej dla Gminy (99,47)
Cel 1: Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców obszaru rewitalizacji	Urząd Gminy w Latowiczu	Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce przestrzennej	0,67	1,61	0,69	Zmniejszenie liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych poniżej średniej dla	Zmniejszenie liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych poniżej średniej dla	Zmniejszenie liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych poniżej średniej dla

Cel	Źródło pozyskania danych	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa			Wartość docelowa w 2023 r.		
			Redzyńskie	Wężyczyn	Latowicz - Centrum	Redzyńskie	Wężyczyn	Latowicz - Centrum
						gminy (0,45)	gminy (0,45)	gminy (0,45)
Cel 2. Poprawa infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji na rzecz ożywienia społeczno-gospodarczego	Urząd Gminy w Latowiczu	Liczba obiektów infrastruktury społeczno-kulturalnej zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach w złym stanie technicznym	1 (budynek OSP)	1 (budynek OSP)	1 (budynek dawnej apteki)	0	0	0

Źródło: opracowanie własne.

SPIS TABEL

Tabela 1. Podział miejscowości Latowicz wg ulic	14
Tabela 2. Liczba ludności w poszczególnych miejscowościach Gminy Latowicz	20
Tabela 3. Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej	25
Tabela 4. Udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym – zestawienie wyników Gminy z wartościami dla powiatu, województwa i kraju	27
Tabela 5. Tendencja zmian w udziale osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym Gminie Latowicz za lata 2013 - 2016	28
Tabela 6. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w liczbie osób w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej	32
Tabela 7. Dane dotyczące korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej GOPS w Latowiczu	34
Tabela 8. Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej	35
Tabela 9. Tendencja zmian w liczbie osób pobierających zasiłki w liczbie ludności ogółem w Gminie Latowicz za lata 2013 - 2016	36
Tabela 10. Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	40
Tabela 11. Liczba dzieci korzystających z dożywiania w przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	42
Tabela 12. Zmiany liczby ludności Gminy Latowicz w latach 2014-2016 z uwzględnieniem grup wiekowych	44
Tabela 13. Zmiana liczby ludności w latach 2014 -2016 (wartość 100 oznacza stałą liczbę ludności, wartość niższa depopulację, tj. wyludnianie się obszaru)	45
Tabela 14. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według sekcji PKD	50
Tabela 15. Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce przestrzennej	53
Tabela 16. Użytkowanie gruntów na terenie Gminy Latowicz	62
Tabela 17. Wykaz zabytków na terenie Gminy Latowicz ujętych w rejestrze zabytków dla województwa mazowieckiego	64
Tabela 18. Liczba obiektów zabytkowych ujętych w GEZ w złym stanie technicznym w przeliczeniu na 100 ha powierzchni danej jednostki przestrzennej	67
Tabela 19. Przyczyny, skutki oraz sposoby ograniczenia lub wyeliminowania zdiagnozowanych problemów	69
Tabela 20. Podsumowanie analizy wskaźników na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Latowicz	72
Tabela 21. Podsumowanie analizy wskaźników na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Latowicz – łączna liczba negatywnych wskaźników	74
Tabela 22. Zestawienie celów szczegółowych rewitalizacji i odpowiadających im kierunków działań	87
Tabela 23. Komplementarność przestrzenna	112
Tabela 24. Powiązania projektów głównych z celami szczegółowymi	115

Tabela 25. Powiązania projektów głównych	116
Tabela 26. Powiązania projektów głównych z przedsięwzięciami uzupełniającymi	117
Tabela 27. Wykaz projektów zrealizowanych i w trakcie realizacji.....	119
Tabela 28. Główne projekty rewitalizacyjne – szacunkowe ramy finansowe	126
Tabela 29. Karta oceny projektu/przedsięwzięcia	130
Tabela 30. Wskaźniki monitorowania efektów realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Latowicz na lata 2016-2023	131

SPIS RYCIN

Ryc. 1. Cechy programów rewitalizacji.....	10
Ryc. 2. Podział wsi Latowicz na jednostki przestrzenne	15
Ryc. 3. Podział Gminy Latowicz na jednostki przestrzenne	17
Ryc. 4. Udział poszczególnych grup ekonomicznych ludności Gminy Latowicz	18
Ryc. 5. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem	19
Ryc. 6. Wskaźniki obciążenia demograficznego.....	21
Ryc. 7. Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Latowicz w latach 2010-2016	22
Ryc. 8. Ruch migracyjny w Gminie Latowicz w latach 2010-2016	23
Ryc. 9. Struktura wykształcenia mieszkańców Gminy Latowicz (w wieku 13 lat i więcej).....	24
Ryc. 10. Szacunkowa stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 2004-2015.....	25
Ryc. 11. Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej – rozkład przestrzenny zjawiska	27
Ryc. 12. Tendencja zmian w udziale osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym Gminie Latowicz za lata 2013 - 2016.....	30
Ryc. 13. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w liczbie osób w wieku produkcyjnym w jednostce przestrzennej – rozkład przestrzenny zjawiska	33
Ryc. 14. Liczba osób pobierających zasiłki przypadająca na 100 mieszkańców danej jednostki przestrzennej – rozkład przestrzenny zjawiska	36
Ryc. 15. Tendencja zmian w liczbie osób pobierających zasiłki w liczbie ludności ogółem w Gminie Latowicz za lata 2013 - 2016	38
Ryc. 16. Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym – rozkład przestrzenny zjawiska	41
Ryc. 17. Liczba dzieci korzystających z dożywiania w przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym – rozkład przestrzenny zjawiska	43
Ryc. 18. Zmiana liczby ludności w latach 2014 -2016 (wartość 100 oznacza stałą liczbę ludności, wartość niższa depopulację, tj. wyludnianie się obszaru) – rozkład przestrzenny zjawiska	46
Ryc. 19. Podmioty gospodarki narodowej Gminy Latowicz – analiza wskaźnikowa za lata 2011-2016	48
Ryc. 20. Wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej – porównanie	49

Ryc. 21. zmian w liczbie podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 osób w wieku produkcyjnym w powiecie mińskim w podziale na poszczególne gminy za lata 2013 - 2016	52
Ryc. 22. Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce przestrzennej – rozkład przestrzenny zjawiska	54
Ryc. 23. Położenie Gminy Latowicz na tle powiatu mińskiego i województwa mazowieckiego.....	61
Ryc. 24. Położenie Gminy Latowicz na tle sieci drogowej Źródło: www.google.pl/maps	63
Ryc. 25. Liczba obiektów zabytkowych ujętych w GEZ w złym stanie technicznym w przeliczeniu na 100 ha powierzchni danej jednostki przestrzennej – rozkład przestrzenny zjawiska	68
Ryc. 26. Podsumowanie analizy wskaźnikowej w ujęciu graficznym	75
Ryc. 27. Obszar zdegradowany na terenie Gminy Latowicz.....	75
Ryc. 28. Obszar rewitalizacji na terenie Gminy Latowicz.....	85
Ryc. 29. Wymiary komplementarności projektów rewitalizacyjnych.....	111
Ryc. 30. Strona internetowa Gminy Latowicz – zakładka poświęcona rewitalizacji.....	123
Ryc. 31. Ulotka informacyjno-edukacyjna o Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Latowicz.....	124

WYKORZYSTANE MATERIAŁY I OPRACOWANIA

Wybrane akty prawne (stan prawny na lipiec 2017 r.)

- Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2017 poz. 1023),
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, ze zm.),
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2016 r., poz. 778 ze zm.),
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. 2016 r., poz. 1828),
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. 2016 r., poz. 1610),
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. 2016 r. poz. 1629, ze zm.),
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. 2016 r., poz. 1870, ze zm.),
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2016 r. poz. 930, ze zm.),
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 2017 r. poz. 736).

Literatura i wybrane dokumenty programowe

- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
- Narodowy Plan Rewitalizacji 2022 Założenia,
- Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju,

- Strategia Rozwoju Kraju 2020,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie,
- Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020,
- Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020,
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku,
- Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020,
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2014-2020,
- Instrukcja dotycząca przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Latowicz,
- Strategia Rozwoju Gminy Latowicz na lata 2015-2025,

Dostępne strony internetowe

- www.stat.gov.pl,
- www.geoportal.gov.pl,
- www.funduszeuropejskie.gov.pl,
- www.deminimis.gov.pl

ZAŁĄCZNIKI

1. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji Gminy Latowicz